

Nr 83

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1960/61 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.; given Stockholms slott den 4 mars 1960.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas genomförandet av de av riksdagen tidigare beslutade åtgärderna för utbyggnad av ungdomsvårdsskoleorganisationen. Av redogörelsen framgår, att organisationen sedan den 1 mars 1959 fått ett nettotillskott av ca 145 platser. Under återstoden av innevarande år beräknas ytterligare ca 115 platser tillkomma.

Vidare redovisas av kommittén för ungdomsvårdsskolorna i dess slutbetänkande (SOU 1959: 25) framlagda förslag rörande verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna. Frågor om vårdtider och slutna vård på skolorna behandlas. Förslag framlägges om förstärkning av skolornas resurser för bl. a. medicinsk-psykologisk behandling, fritidsverksamhet och eftervård samt undervisning och arbetsträning. I fråga om yrkesundervisning och arbetsutbildning förordas att verksamheten mer än hittills inriktas på produktion. Nya verkstadslokaler föreslås anordnade vid fyra yrkesskolor för pojkar

och två yrkesskolor för flickor. En avsevärd medelsanvisning föreslås till engångsanskaffning av inventarier till skolornas verkstäder. Viss förstärkning av personalorganisationen vid skolorna föreslås även.

Anslag till ungdomsvårdsskolorna äskas för budgetåret 1960/61 med sammanlagt ca 15,6 milj. kronor på driftbudgeten och 2,5 milj. kronor på kapitalbudgeten.

Vidare äskas anslag på tilläggsstat för budgetåret 1959/60 för uppförande av en elevförläggning vid Hornö yrkesskola såsom ersättning för en brunnen byggnad.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1960.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under femte huvudtiteln, punkterna 36—42 samt under kapitalbudgeten (bilaga 27 punkten 1) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräkna följande anslag:

A. Driftbudgeten

	Kronor
Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar, förslagsanslag	9 138 000
Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Omkostnader, förslagsanslag	5 169 000
Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Engångsanskaffning av inventarier m. m., reservationsanslag	850 000
Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Anordnande och drift av provisoriska förläggningar, reservationsanslag	500 000
Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, reservationsanslag	55 000
Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m., reservationsanslag	100
Ersättning till inackorderingshem för driftförluster m. m., reservationsanslag	73 000

B. Kapitalbudgeten

Under statens allmänna fastighetsfond:

	Kronor
Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, investeringsanslag	2 500 000

Jag anhåller nu att få ånyo anmäla dessa anslagsfrågor.

I. Inledning

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 5 april 1957 tillkallade jag sex utredningsmän med uppdrag att utreda vissa frågor rörande ungdomsvårdsskolorna. Enligt direktiven skulle såsom en allmän riktpunkt för utredningen gälla, att ungdomsvårdsskoleorganisationen skall vara så anpassad att den kan ta hand om och effektivt behandla de ungdomar som är i behov av vård inom barna- och ungdomsvårdens ram och som befinner sig inte kunna lämpligen tagas om hand i annan ordning. Utredningsmännen borde i första hand undersöka vilka åtgärder som bör vidtagas för att snabbt avveckla den akuta platsbristen. I andra hand borde utredningsmännen utarbeta ett program för organisationens utbyggnad under de närmaste åren. Bland de frågor som borde särskilt uppmärksammas vid utredningen märktes frågan om ökade resurser för psykiatrisk vård och för eftervård.

Utredningsmännen, som antagit benämningen kommittén för ungdomsvårdsskolorna, har varit ledamoten av riksdagens första kammare G. Pettersson, ordförande (fr. o. m. den 7 november 1957), ledamoten av riksdagens andra kammare S. Ekendahl, ledamoten av riksdagens första kammare C. Eskilsson, ledamoten av riksdagens andra kammare E. Jacobsson, f. d. ledamoten av riksdagens första kammare Margret Nilsson och e. o. kansli-rådet L.-Å. Åström.

Under år 1957 avgav kommittén förslag angående anordnande av en ungdomsvårdsskola på Visingsö samt om- och tillbyggnad av Gräskärns yrkeskola i Uddevalla ävensom vissa förslag i anledning av den akuta platsbristen vid vissa ungdomsvårdsskolor. Förslagen underställdes 1958 års riksdag. Beslut fattades om förstärkning av organisationen i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag.

I oktober 1958 avlämnade kommittén ett betänkande med förslag till utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna. I en på grundval av betänkandet utarbetad proposition (1959:88) föreslogs en avsevärd förstärkning av ungdomsvårdsskoleorganisationen. Förslagen bifölls av riksdagen (SU 57, Rskr 172).

Kommittén har den 11 september 1959 överlämnat sitt slutbetänkande med förslag rörande verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna (SOU 1959: 25).

Över betänkandet har yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, fängvårdsstyrelsen, socialstyrelsen (efter hörande av styrelserna för ungdomsvårdsskolorna), byggnadsstyrelsen, statskontoret, statens organisationsnämnd, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens lönenämnd, barnvårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt I.O.G.T., Svenska socialvårdsförbundet, Svenska barnpsykiatriska föreningen, Svenska barnpsykologiska föreningen och Sveriges läkarförbund.

Riksåklagarämbetet har bifogat ett yttrande av ungdomsåklagaren i Stockholm. Därjämte har skrivelser ingivits av Tjänstemännens centralorganisation, stadsfullmäktige i Stockholm och ett antal i Havdhems kommun bosatta personer m. fl.

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) hemställt om anvisande av medel för verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna under budgetåret 1960/61.

II. Gällande bestämmelser och nuvarande organisation

Bestämmelser angående ungdomsvårdsskolorna och deras verksamhet finnes meddelade i barnavårdslagen (BvL) och i Kungl. Maj:ts stadga den 28 juni 1946 (nr 582; ändr. 1947:777, 1952:128) för skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Vidare finnes särskilda föreskrifter i instruktionen den 28 juni 1946 (nr 584) för statens inspektör för skolorna, bl. a. beträffande intagningsförfarandet, samt i instruktionen den 16 augusti 1946 för konsulent för eftervården vid skolorna.

Enligt barnavårdslagen kan barnavårdsnämnden för skyddsuppfostran omhändertaga barn under 18 år, som befinnes vara så vanartat, att särskilda uppfostringsåtgärder kräves för dess tillrättaförande (22 § c/), samt person i åldern mellan 18 och 21 år, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visat svår oart och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida kräves för hans tillrättaförande (22 § d/).

För beredande av skyddsuppfostran skall enligt 43 § 1 mom. BvL finnas av staten eller andra upprättade skolor tillhörande barna- och ungdomsvården (ungdomsvårdsskolor). Organisationen skall omfatta följande särskilda skolor eller skolavdelningar, nämligen skolhem för barn i skolpliktig ålder, yrkesskolor dels för barn, som vid omhändertagandet avslutat sin skolgång men icke fyllt 18 år, dels för personer, som avses i 22 § d) BvL, samt hemskolor för väntande mödrar och mödrar med späda barn. Särskilda yrkesskolor skall finnas för omhändertagna över skolpliktig ålder, som är efterblivna till förståndsutvecklingen, samt särskilda skolhem och yrkesskolor för omhändertagna, vilka på grund av själslig abnormitet bör stå under särskild läkartillsyn. Elever av olika kön må ej intagas i samma skola.

Enligt 44 § 2 mom. BvL skall i skolhem meddelas skolundervisning motsvarande den som förekommer i sjuårig folkskola och därpå följande fortsättningsskola enligt gällande bestämmelser om folkundervisningen. I yrkesskola och hemskola skall meddelas yrkesutbildning i den omfattning Kungl. Maj:t föreskriver. Närmare bestämmelser beträffande undervisningen är intagna i 17 § stadgan för ungdomsvårdsskolorna.

Ungdomsvårdsskola skall enligt 44 § 1 mom. BvL stå under ledning av

en styrelse, som har att besluta om bl. a. intagning i skolan. Tillsynen över verksamheten utövas enligt 3 § ungdomsvårdsskolestadgan under överinseende av socialstyrelsen av chefen för styrelsens skolbyrå (skolbyråchefen). Undervisningen vid skolorna är underkastad inspektion av skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och lantbruksstyrelsen. Medicinalstyrelsen inspekterar vården av elever i skolor för själsligt abnorma.

I proposition till årets riksdag har föreslagits att den nuvarande barnavårdslagen fr. o. m. den 1 januari 1961 skall ersättas med en ny barnavårdslag. I denna har intagits bestämmelser, som i sak motsvarar 22 § c) och d) i den nu gällande lagen. Vidare föreslås en ny bestämmelse, enligt vilken barnavårdsnämnd i vissa fall skall kunna omhänderta underårig för utredning. Vissa detaljföreskrifter angående ungdomsvårdsskolorna saknar motsvarighet i den nya lagen. Avsikten är att dessa skall intagas i tillämpningsbestämmelser till lagen.

Inom ungdomsvårdsskoleorganisationen finns f. n. 25 skolor med ett fastställt platsantal av 902 den 1 mars 1960 (652 vid pojkskolorna och 250 vid flickskolorna). Det för varje skola fastställda platsantalet ävensom det klientel, för vilket resp. skola är avsedd, framgår av följande förteckning.

Skola	Fastställt antal vård- platser	Skolan avsedd för
<i>För manliga elever</i>		
Lövsta yrkesskola och skolhem	48 <u>32</u> 80	elever såväl i som över skolåldern, vilka på grund av psykisk abnormitet eller kroppslig sjukdom bör stå under särskild läkartillsyn
Långanäs yrkesskola	56	elever över 18 år samt elever över 15 år med allvarliga uppförandebrister
Fagareds yrkesskola	61	elever över skolpliktig ålder
Forsane yrkesskola	54	normalt utvecklade elever över skolpliktig ålder men under 18 år
Sundbo yrkesskola	64	samma kategori som Forsane
Johannisbergs yrkesskola	35	samma kategori som Forsane
Råby yrkesskola	39	elever över skolpliktig ålder, som i begåvningshänseende är något efterblivna
Margretelunds yrkesskola	38	hjälpklassmässiga elever över 15 år med allvarigare beteenderubbningar
Gräskärrens yrkesskola	28	icke skolpliktiga elever i åldern 14—16 år

Hammargårdens yrkes- skola	28		icke skolpliktiga elever i åldern 14— 16 år
Stigby yrkesskola	6		elever över skolpliktig ålder, som i be- gåvningshänseende är särskilt väl utvecklade
Bärby yrkesskola	24	433	samma kategori som Råby
Östra Spångs skolhem	50		elever i skolåldern
Vemyra skolhem	43		elever i skolåldern
Gudmundsgårdens skol- hem	25		välbegåvade elever i skolåldern
Folåsa skolhem	21	139	psykiskt abnorma elever i skolåldern
	S:a	652	

För kvinnliga elever

Ryagårdens yrkesskola	71		elever över skolpliktig ålder, som på grund av psykisk abnormitet eller eljest bör stå under särskild läkar- tillsyn
Bistagårdens hem- och yrkesskola	21		väntande mödrar och andra icke skol- pliktiga elever
Brättegårdens yrkesskola	20		elever över skolpliktig ålder, vilka i begåvningshänseende är särskilt väl utvecklade
Hornö yrkesskola	26		normalt utvecklade elever över skol- pliktig ålder men under 18 år
Härsjögårdens yrkesskola	24		debila elever i åldern 18—20 år
Eknäs yrkesskola	27		samma kategori som Ryagården, dock företrädesvis elever i åldern 14—16 år
Morängens yrkesskola	19		hjälpklassmässiga elever över skol- pliktig ålder
Håkanstorps yrkesskola	14		debila elever över skolpliktig ålder
Broby skolhem	28		elever i skolåldern
	S:a	250	

III. Förslag rörande verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna

A. Kommittén för ungdomsvårdsskolorna

Allmänna synpunkter

Kommittén anger att den baserat sina olika förslag på nu gällande barnavårdslag. Det till lagrådet i juni 1959 remitterade förslaget till ny barnavårdslag har dock så långt möjligt beaktats. I fråga om behandlingen av de omhändertagna eleverna uttalar kommittén, att ett omhändertagande på ungdomsvårdsskola främst bör innebära att man söker utreda orsakssammanhangen bakom den unges beteende och hjälpa honom till en bättre samhällsanpassning. Kommittén berör i detta sammanhang frågan om vårdresultatet vid skolorna. Enligt en inom socialstyrelsen påbörjad undersökning härom har 73 procent av de manliga elever, som den 1 januari 1951 var intagna på ungdomsvårdsskolor och som varit slutligt utskrivna 4—5 år, dömts för brott som registrerats i straffregistret. Socialstyrelsens undersökning omfattar hittills endast återfall i brott. Den kan därför enligt kommitténs mening inte läggas till grund för en bedömning av elevernas sociala anpassning på längre sikt. Kommittén anser dock att resultatet synes tillräckligt negativt för att man skall fråga sig vilka orsakerna härtill kan vara och hur man skall kunna uppnå ett förbättrat vårdresultat.

Kommittén har funnit, att ungdomsvårdsskoleorganisationens vårdresurser är otillräckliga. Om vårdarbetet skall leda till äsyftat resultat bör resurserna för bl. a. medicinsk-psykologisk behandling, undervisning och arbets träning samt fritidsverksamhet och eftervård ökas. Förslag härom framlägges av kommittén.

Vårdtiden

Kommittén har behandlat frågan om längden av vårdtiderna på ungdomsvårdsskolorna. Kommittén har låtit undersöka de faktiska vårdtiderna på skolorna under de senare åren. Härvid redovisas bl. a. följande uppgifter rörande vårdtiden för slutligt utskrivna elever — mätt i antal dagar per elev — under åren 1952—1958.

År för slutlig utskrivning	Vårdsätt			Total vårdtid (per elev)
	i skola	utackorderade	villkorligt utskrivna	
1958	542	467	658	1 267
1957	523	408	660	1 234
1956	557	394	688	1 308
1955	532	338	747	1 310
1954	567	250	809	1 388
1953	619	400	787	1 412
1952	662	557	799	1 472

Av tabellen framgår, att vårdtiden på skolorna minskat fram till år 1955 och därefter varit praktiskt taget konstant. Kommittén har också låtit undersöka längden av den första vårdtiden på skolorna dvs. från intagningen på skolan till den första villkorliga utskrivningen. Därav har framgått, att även i fråga om denna en liknande utveckling skett under senare år.

Kommittén har härefter redovisat de skäl som enligt kommitténs mening är av betydelse för bedömning av frågan om vårdtidens längd på skolorna. Såsom skäl för en kort anstaltsvistelse anföres härvid i huvudsak följande.

Intagningen på ungdomsvårdsskola innebär ett starkare frihetsberövande än vården utanför skolan. Det är därför av vikt att sådana möjligheter skapas för eleven att han snarast kan utskrivas. En alltför stor anpassning till den skyddade anstaltsmiljön måste undvikas. Med den starka passivitet som kännetecknar en stor del av klientelet är det risk för att återanpassningen till livet ute i samhället försvåras om eleven stannar för länge på skolan.

Anstaltsvården är vidare väsentligt dyrare för samhället än öppen vård. Kortare vårdtider ställer därför — om de leder till ett tillfredsställande resultat — mindre anspråk på samhällets ekonomiska resurser.

Som skäl för en längre vårdtid anföres, att resocialiseringsarbetet i regel är tidskrävande om man skall nå ett bestående resultat, att möjligheter ges till en mer intensiv behandling och påverkan från personalens sida och att bättre förutsättningar ges för undervisning och annan utbildning. Dessutom torde riskerna för återfall i kriminalitet minskas.

Kommittén framhåller, att resultatet av längre eller kortare vårdtid inte kan mätas rent statistiskt. Enligt kommitténs mening synes dock en mer intensiv behandling i vissa fall kunna möjliggöra en förkortning av vårdtiden och även minska antalet återtagningar. Behandlingsresultatet beror emellertid på många andra faktorer än vårdtidens längd. Enligt kommitténs uppfattning måste längden av vårdtiden på skolan bestämmas efter förhållandena i varje särskilt fall. De mentalhygieniska synpunkterna bör härvid vara avgörande. Det är elevens utveckling som avgör, när han skall placeras utanför skolan. Vårdtiden bör dock vara så lång, att man har någon möjlighet att påverka eleven genom behandling, undervisning och fostran men inte så lång, att eleven fastnar i en bekväm anstaltsrutin.

Med hänsyn till det anförda anser kommittén det icke lämpligt att fastlåsa vissa allmänna maximi- eller minimitider för vistelsen på skolan. Det bör liksom hittills ankomma på skolstyrelsen och skolans rektor att i samråd med psykiatern och vederbörande barnavårdsnämnd avgöra, när en elev skall utackorderas eller villkorligt utskrivas. På samma sätt bör det ankomma på skolledningen att bestämma, om en villkorligt utskriven elev skall återtagas till skolan.

Kommittén föreslår, att det bör ankomma på den centrala myndigheten att tillse att vårdtiden för de enskilda eleverna inte avviker från vad som kan anses skäligt och lämpligt samt att i förekommande fall åstadkomma

rättelse. Vårdtidens längd bör dock i stort sett vara densamma för flertalet elever på en och samma skola. En viss differentiering av skolorna efter vårdtidens längd kan vara motiverad.

Kommittén erinrar i detta sammanhang om den nyligen påbörjade försöksverksamheten med korttidsbehandling för manliga elever vid Hammargårdens yrkesskola. Kommittén föreslår i anslutning härtill, att korttidsbehandling även anordnas för kvinnliga elever. Vidare upprepar kommittén ett tidigare framlagt förslag att en utskrivningsavdelning för kvinnliga elever skall inrättas i Borås, så att en tidigare utskrivning av elever vid Härjögårdens yrkesskola kan komma till stånd via denna avdelning.

Medicinsk-psykologisk behandling

Kommittén har enligt sina direktiv bl. a. haft att undersöka, huruvida inte den psykiatriska vården vid ungdomsvårdsskolorna bör förstärkas. Som bakgrund till sina överväganden i detta hänseende har kommittén i betänkandet redovisat vissa av experten hos kommittén *överläkaren Elsa-Brita Nordlund* sammanställda medicinsk-psykologiska synpunkter på behandlingen av ungdomsvårdsskoleklientelet. Det skulle föra för långt att lämna en fullständig redogörelse härför. Ett omnämnande av några huvudsynpunkter torde dock vara på sin plats.

Beträffande klientelet beskaffenhet anförs bl. a. följande.

Klientelet består av överbegåvade, normalbegåvade, debila och psykiskt abnorma. Bland de senare finns i stort sett två grupper. De mer neurotiska ungdomarna kan urskiljas från de s. k. psykopaterna, vilken grupp innefattar dels ungdomar med konstitutionella defekter, dels ungdomar med personlighetsstörningar beroende på tidiga skador av organisk eller miljönatur. De kanske mest komplicerade fallen består av kombinationer av ovanstående drag, exempelvis överbegåvade med psykiska abnormdrag, debila med tidiga personlighetsstörningar etc. De ungdomar, som intas på ungdomsvårdsskola, uppvisar psykologiska problem, som de måste ha hjälp med för att senare kunna inlemmas i samhället. Därför måste den medicinskt psykiatriska vården gälla alla elever.

Dr Nordlund framhåller, att ungdomspsykiatrisk forskning ännu inte utförts i sådan omfattning eller med sådan intensitet att man genom entydiga resultat kan hänvisa till en viss behandling för en speciell grupp. Det är emellertid synnerligen viktigt, att behandlingen insättes snabbt. En radikal omställning är mer ägnad att lyckas, om sammanhanget mellan asocialitetsyttringarna och samhällets åtgärder klart framstår för den unge. Även om skilda grupper av ungdomar behöver olika behandling kan dock ett visst behandlingsschema gälla alla. Härom anföres bl. a. följande.

Regimbehandling. För den allmänna trivseln på en anstalt för såväl elever som personal samt för elevernas återanpassning i samhället behöver goda vanor grundläggas. Personlig hygien, klädvård och bordsskick behöver alla lära sig, likaså ordentlighet och punktlighet.

Kollektivbehandling. Denna skall gå ut på att skapa en god anstaltsanda.

Ett gott uppförande skall påpekas, likaväl som störningar inom kollektivet skall tas upp till debatt. Blir andan för skrämig far alla illa, en viss anstaltspli skadar ingen. Målet för denna behandling är att skapa en kollektiv ansvarskänsla, som kan komma att utgöra ett starkt hämmande moment i positiv riktning för den enskilde eleven. Ju bättre kollektivandan är, ju mer kanske en dags isolering uppskattas av en elev som överträtt gällande förordningar.

Sysselsättningsbehandling. Arbetsträningen är en mycket viktig del av anstaltslivet. Ett intresse för arbetet och en positiv arbetsattityd är en ytterligt stabiliserande faktor vid resocialiseringsprocessen. Viktigt är dock att arbetsledningen räknar med en initial olust för arbete i gemen. Att eleven får arbetsuppgifter, som ej är för komplicerade just under den besvärliga omställningsperioden, är även viktigt. Sysselsättningen omfattar även fritiden. Här måste finnas olika möjligheter att välja produktiva sysselsättningar, så att den enskilde eleven från början kan komma in i någon intressebetonad aktivitet, från idrott och sport av alla slag till studier, konstnärligt arbete etc.

Individualbehandling. Denna skall i huvudsak gå ut på att ge varje elev en efter hans personliga kapacitet och situation adekvat behandling under institutionstiden. Individualbehandlingen skall planeras och handhas av ett *behandlingsteam*, där ansvaret skall läggas på den specialutbildade personalen. I teamet skall ingå rektor-läkare-psykologassistenter, men även övrig personal skall deltaga, då elever diskuteras med vilka de kommit i beröring i egenskap av vårdare, lärare, fritidsassistent etc. Inför detta team skall eleven även få lägga fram sin syn på sig själv, sin asocialitet, sina intressen, sina yrkesplaner etc. Han måste vid detta tillfälle även delges reglerna för skolan, vad som inträffar om man bryter mot dessa, permissionsbestämmelser etc. Om behandlingen skall kombineras med individuell psykoterapi, med samtal med någon speciell person eller med farmakologiska medel avgöres här.

I behandlingsteamet skall permissioner diskuteras. Permissioner skall ej vara en regelbunden rättighet för alla, utan måste beviljas med hänsyn till det tillstånd eleven befinner sig i och hemmets art till vilket han skall permitteras.

I all psykologisk behandling av individer måste man ta risker. Den grad av frihet som medger rymningar måste finnas.

Vidare skall utskrivningen diskuteras i behandlingsteamet. Det framgår av vad som sagts att skilda typer av ungdomar kräver mycket olika vårdtider. Mentalhygieniska synpunkter måste avgjort beredas företräde, när det gäller utskrivningar. Korrigerande åtgärder inom institutionen bör även diskuteras inom teamet. Utan regler och förbud kan ett kollektiv ej fungera. Restriktiva åtgärder bör utformas efter den individ det går ut över.

Beträffande den rådgivande psykiaterns arbetsuppgifter anföres ytterligare följande. Han skall finnas till hands för rådfrågning utöver de regelbundna besöken. Han skall undersöka alla nyintagna elever och helst göra ett psykiskt status redan inom 14 dagar. Vidare bör han ha möjlighet att undersöka alla elever två gånger. De elever som lämpar sig för samtalsterapi i någon form skall erhålla denna av läkaren i vissa därför lämpliga fall. Läkaren skall minst en gång i månaden ha personalkonferenser, lära känna personalen så att denna kan vända sig till honom direkt när det gäller svå-

righeter med elever eller egna problem. Han skall göra allt för att via övrig personal bidra till en god anstaltsanda.

I fråga om psykologens medverkan vid elevbehandlingen anföres följande.

För att psykologen skall fylla en verklig funktion på skolorna, måste den teoretiska utbildningen vara förenad med en rejält tilltagen praktisk sådan. Han bör ej ha alltför många specialfunktioner så att han har möjlighet att uppleva anstaltsdynamiken. Han bör ingå i jourtjänsten. Till hans speciella funktioner bör höras att med därför tillämpliga test söka spåra upp anlag och talanger samt med karaktärstest lämna bidrag till personlighetsbeskrivningen. Han bör delta i handledningen av personalen. Den mer terapeutiskt inställda psykologen tilldelas elever för samtalsterapi efter diskussion inom behandlingsteamet.

Kommittén har härefter för egen del anfört några synpunkter på den medicinsk-psykologiska behandlingen på skolorna och framfört vissa förslag till förstärkning av denna vård.

Kommittén framhåller att en riktig diagnos är grundläggande för en adekvat behandling av eleven. Detta gäller såväl elevens kroppsliga status som psykiska beskaffenhet. Undersökning härom bör göras snarast möjligt efter intagningen. I samband med undersökningen kan vissa testningar behöva göras för bedömning av elevens allmänna intellektuella nivå och personlighet. Sådana testningar bör utföras av psykolog med föreskriven behörighet.

På grundval av nämnda undersökningar och skolpersonalens observationer bör såsom f. n. sker för varje elev efter någon tid avges ett s. k. observationsutlåtande. Härefter bör uppläggas ett behandlingsprogram. Beträffande behandlingen av eleverna anför kommittén, i nära anslutning till de i det föregående återgivna synpunkterna av dr Nordlund, i huvudsak följande.

För fullföljandet av behandlingsprogrammet bör svara ett behandlingsteam bestående av den rådgivande psykiatern, en psykolog samt de socialt, mentalhygieniskt och pedagogiskt utbildade befattningshavarna, främst skolans rektor och assistenter. Psykiatern bör följa elevens utveckling under vårdtiden med särskild hänsyn till de mentalhygieniska synpunkterna. Läkaren bör delta i diskussioner rörande elevpermissioner samt elevernas yrkesval och placering för vård utom skolan. Det synes även angeläget, att psykiatern deltar i skolstyrelsens sammanträden.

Det bör vara en viktig uppgift för psykiater och psykolog att vid s. k. behandlingskollegier med personalen klarlägga de psykologiska mekanismer, som påverkar den enskilde elevens uppträdande i olika situationer samt lämna råd och anvisningar beträffande elevernas behandling. Kollegierna är viktiga för diskussioner om allmänna anstaltspsykologiska problem. De kan även hjälpa personalen att bättre förstå sina egna reaktioner gentemot eleverna och arbetet på skolan.

I fråga om den nuvarande psykiatriska vården vid skolorna erinrar kommittén, att i 27 § 2 mom. ungdomsvårdsskolestadgan föreskrives att, för bedömning av elevernas sinnesbeskaffenhet och därav föranlett vårdbehov, skall vid varje skola, vars chef inte är psykiatriskt skolad läkare, finnas en rådgivande psykiater. Rådgivande psykiater fanns den 1 juni 1959 förord-

nad vid 20 skolor. På ungdomsvårdsskolornas personalförteckning finns vidare upptagna tre läkartjänster, varav två avses för cheferna för Lövsta och Ryagården. Samtliga läkartjänster är vakanta. Dessutom finns en tjänst som psykolog vid Lövsta och en tjänst som psykologassistent vid Ryagården.

Enligt kommitténs mening är ungdomsvårdsskolornas nuvarande resurser för medicinsk-psykologisk vård otillräckliga. En utökning av resurserna på detta område försvåras emellertid f. n. av brist på psykiatrer och psykologer. På grund härav kan endast åtgärder av begränsad omfattning genomföras. Kommittén föreslår därför, att upprustningen koncentreras till de för normalklientel avsedda skolorna. Vid två skolor — Hammargårdens yrkesskola för pojkar och Broby skolhem för flickor — bör en försöksverksamhet anordnas för att utvärdera huruvida inte en intensifierad behandling av klientelet skulle kunna förbättra vårdresultatet. Vid vardera skolan bör inrättas en psykologtjänst i lönegrad Ae 24. Den för Broby avsedda tjänsten bör också avses för biträde vid Eknäs yrkesskola för flickor. De rådgivande psykiatrerna vid Hammargården och Broby bör besöka resp. skolor minst en gång i veckan. Dessutom bör medel beräknas för att möjliggöra minst två besök i månaden vid varje skola i stället för nu vanligen ett sådant besök.

Vidare föreslår kommittén, att en psykologtjänst i lönegrad Ae 24 inrättas vid Ryagården och att en nu befintlig för Lövsta avsedd tjänst som psykolog i lönegrad Ae 23 uppflyttas till lönegrad Ae 24.

För ett av kommittén i detta sammanhang framställt förslag om inrättande av en för socialstyrelsen och medicinalstyrelsen gemensam tjänst som specialföredragande i frågor rörande den medicinsk-psykologiska behandlingen har redogörelse lämnats i årets statsverksproposition (V ht s. 9).

Kommittén anför slutligen, att de nuvarande ersättningarna till rådgivande psykiatrer — grundarvode 480—1 200 kronor per år jämte besöksarvode med i regel 35 kronor per arbetstimme — bör höjas. Grundarvodet föreslås utgå med 50 kronor per elevplats och år. Besöksarvode föreslås med oförändrat belopp 35 kronor per timme utgå jämväl för restid till och från skolan.

Kostnadsökningen för psykiaterverksamheten vid skolorna i anledning av kommitténs förslag beräknas approximativt till 150 000 kronor för arvoden och 75 000 kronor för resor.

Sluten vård

Kommittén har härefter anfört några synpunkter i fråga om den slutna vården vid ungdomsvårdsskolorna. Kommittén anser, att möjlighet till slutna vård på special- eller mottagningsavdelning bör finnas som ett led i elevbehandlingen. Enligt kommitténs mening bör sådan vård tillgripas endast efter noggrann prövning i varje särskilt fall. Bindande föreskrifter bör därför inte meddelas om generell intagning av vissa — t. ex. nyintagna — elever på slutna avdelning. Slutna vård bör förekomma huvudsakligen som dis-

ciplinär åtgärd och där sådan vård anses lämplig eller nödvändig, t. ex. för att förhindra rymningar, våldshandlingar eller dylikt eller för att underlätta en erforderlig utredning.

Kommittén anser, att det bör tillkomma skolans styrelse och rektor att avgöra på vilken avdelning inom skolan en elev måste placeras. I fråga om nyintagna eller överflyttade elever bör dock socialstyrelsen ha befogenhet att — om så anses erforderligt — föreskriva om elevs placering på viss avdelning.

Kommittén anser vidare, att vissa föreskrifter bör finnas beträffande vistelsetidens längd på de slutna avdelningarna. I detta avseende föreslås, att en bestämmelse intages i ungdomsvårdsskolestadgan om att vistelsetiden på special- eller mottagningsavdelning inte utan särskilda skäl får överstiga två månader. Från denna regel bör undantag kunna göras dels av medicinska skäl efter medgivande av skolans psykiater, dels av andra skäl efter medgivande av socialstyrelsen.

Kommittén har sedan tagit upp frågan om utrustningen av arbetslokaler inom de slutna avdelningarna. Enligt kommitténs mening bör utrustningen nära ansluta sig till utrustningen i en allmänpraktisk verkstad. Kostnaderna för en utrustning av specialavdelningarnas verkstäder uppskattar kommittén till ca 90 000 kronor.

Skolundervisningen

Kommittén erinrar om att enligt beslut vid 1959 års riksdag enhetsskoleundervisning skall försöksvis organiseras vid Vemyra skolhem fr. o. m. budgetåret 1959/60. Kommittén har nu tagit upp frågan om ett fortsatt genomförande av sådan undervisning vid ungdomsvårdsskolorna. Därvid har kommittén utgått från den av statsmakterna godtagna principen att elev vid ungdomsvårdsskola bör ha samma utbildningsmöjligheter inom ungdomsvårdsskoleorganisationen som på hemorten.

Enligt en av kommittén företagen undersökning kom mellan 40 och 50 procent av de i april 1959 på skolorna intagna eleverna i åldersgrupperna motsvarande klasserna 7—9 i enhetsskolan från sådana skoldistrikt, där enhetsskolans högstadium är infört under läsåret 1959/60. En tidigare undersökning av kommittén har visat, att ca 50 procent av eleverna kommer från städer med över 60 000 invånare, där man redan infört eller snart kommer att införa enhetsskola. Antalet elever i de åldersgrupper som motsvarar enhetsskolans högstadium utgör f. n. ca 35 procent av det totala elevantalet. Kommittén anser, med hänvisning till de anförda siffrorna, att man måste räkna med att enhetsskoleundervisning måste införas snabbare vid ungdomsvårdsskolorna än i det allmänna skolväsendet i sin helhet. Med hänsyn till de snabba förändringarna i elevklienteletts sammansättning är det dock mycket svårt att ställa säkra prognoser beträffande de elever som

under de närmaste åren kommer att intas på skolorna. Förändringarna i skolundervisningen bör därför ske successivt men ändå i så snabb takt, att skolorna, när detta blir erforderligt, står färdigrustade att möta de krav på en ändamålsenlig undervisning som kommer att ställas.

Kommittén har noggrant gått igenom de olika skolorna och deras resurser. På grundval härav framlägges vissa förslag till en planmässig uthyggnad och upprustning av skolundervisningen inom ungdomsvårdsskoleorganisationen. Kommittén framhåller därvid, att eleverna vid ungdomsvårdsskolorna är att betrakta som observationsklass- eller hjälpklass elever, varför bl. a. bestämmelserna i folkskolestadgan om antalet elever i observationsklass, 7—13, bör vara normgivande även för ungdomsvårdsskolorna. Vid utarbetandet av sina förslag har kommittén beaktat, att enligt bestämmelse i folkskolestadgan elev, som nöjaktigt inhämtat årskurs 8 av folkskola eller försöksskola, må helt eller delvis fullgöra sin återstående skolplikt i yrkesskola. På grund härav bör undervisning för skolpliktiga elever tillhörande klass 9 y kunna beredas såväl vid några av skolhemmen som vid vissa yrkesskolor. I de senare bör eleverna antingen delta i s. k. allmänpraktisk utbildning eller utbildas i vid yrkesskolorna förekommande yrken. Nämda utbildning bör därvid organiseras så att kursplanerna stämmer överens med dem som gäller för 9 y.

Kommittén föreslår, att undervisningen vid skolhemmen i stora drag anordnas enligt följande.

Skola	Klasser	Linjer m.m. i klass 9
Lövsta	4—9	9 y, allmänpraktisk gren
Östra Spång	7—9	9 » » » + tekn. gren
Vemyra	7—9	9 » allmänpraktisk gren + jordbruk m. m.
Gudmundsgården	7—9	9 a och g
Folåsa	4—6	—
Broby	(6), 7—9	9 a, g samt y, husligt arbete
Eknäs	(6), 7—9	9 y, husligt arbete

Därjämte föreslår kommittén, att undervisning i 9 y allt eftersom behov därav uppkommer anordnas vid Fagareds, Forsane, Sundbo, Johannisbergs, Råby, Gräskärrens och Hammargårdens yrkesskolor för manliga elever även som Bistagårdens hem- och yrkesskola samt Ryagårdens yrkesskola för kvinnliga elever. Vid uppgörandet av förslagen har kommittén utgått ifrån att skolorganisationen skall tillföras två nya skolor för psykiskt abnorma elever och att Eknäs yrkesskola för flickor ombildas till skolhem.

För genomförande av kommitténs program erfordras att verkstads- och andra undervisningslokaler uppföres vid ett flertal skolor. Vidare måste undervisningspersonalen utökas och en avsevärd engångsanskaffning av undervisningsmaterial ske m. m. Kostnaderna beräknas till 1 915 000 kro-

nor för byggnadsarbeten (varav 1 535 000 kronor förutsättes bli anvisade för budgetåret 1960/61 och återstoden under senare budgetår), ca 200 000 kronor till avlönande av undervisningspersonal (varav ca 70 000 kronor för budgetåret 1960/61) och ca 290 000 kronor till anskaffning av undervisningsmateriel m. m. (varav ca 227 000 kronor för budgetåret 1960/61). En närmare specifikation av kommitténs olika förslag lämnas i det följande.

Yrkesundervisning och arbetsträning

Kommittén har i detta sammanhang till en början lämnat en redogörelse för *gällande bestämmelser*. Enligt 44 § 2 mom. barnavårdslagen skall i yrkesskola och hemskola meddelas yrkesutbildning i den omfattning Konungen föreskriver. Närmare föreskrifter beträffande yrkesutbildningen finnes meddelade i 17 § ungdomsvårdsskolestadgan.

I yrkesskolor för manliga elever skall meddelas såväl teoretisk som praktisk utbildning i lämpliga yrken. I yrkesskolor för elever, som är efterblivna till förståndsutvecklingen eller psykiskt abnorma, får utbildningen dock begränsas till huvudsakligen praktisk utbildning i jordbruksarbete med ladugårds- och trädgårdsskötsel eller i enklare industriellt arbete.

I yrkesskolor för kvinnliga elever samt i hemskolor skall meddelas såväl teoretisk som praktisk utbildning i husligt arbete och därjämte, där så låter sig göra, tillfälle beredas till utbildning i något eller några andra lämpliga yrken. I yrkesskolor avsedda för elever, som är efterblivna till förståndsutvecklingen eller psykiskt abnorma, får huvudvikten läggas vid lantbruksgöromål ävensom utbildning i lättare jordbruksarbete med ladugårds- och trädgårdsskötsel eller i enklare industriellt arbete.

I yrkesskola eller hemskola intagen elev, som är pliktig att genomgå fortsättningsskola, skall anses ha fullgjort denna skyldighet genom deltagande i den i skolan meddelade praktiska och teoretiska utbildningen.

Vid yrkesutbildningen bör av överstyrelsen för yrkesutbildning och lantbruksstyrelsen utarbetade kursplaner så långt möjligt följas. Yrkesutbildningen är underkastad inspektion av överstyrelsen för yrkesutbildning och lantbruksstyrelsen.

Enligt 19 § ungdomsvårdsskolestadgan må elev såsom uppmuntran för väl utfört arbete erhålla flitpengar. Elev, som nått en viss yrkesskicklighet, må i stället erhålla avlöning enligt bestämmelser, som meddelas av socialstyrelsen. Från avlöning skall skäligt avdrag göras för kost, beklädnad och logi. Enligt 10 § nämnda stadga skall styrelse för ungdomsvårdsskola bestämma de grunder, efter vilka flitpenningar eller avlöning till elev må utgå.

Vid *yrkesskolorna för manliga elever* förekommer följande utbildningsgrenar (den ännu ej färdigställda Stigby yrkesskola ej medtagen).

Utbildningsgren	Skola										S:a	
	Lövsta	Långanäs	Fagared	Forsane	Sundbo	Johannisberg	Räby	Margretelund	Gräskärr	Hamnargården		Bärby
Jordbruk med ladugårdsskötsel ...	×	×	×	×	×	×	×	×	×	—	×	10
Trädgårdsskötsel	×	—	—	—	×	×	×	×	×	—	×	8
Snickeri	—	×	—	—	×	×	×	×	×	—	×	7
Metallarbete	—	×	×	×	×	×	—	×	×	—	—	7
Metall- och träslöjd (terapiverkst.)	×	—	—	—	×	—	—	—	—	—	—	1
Skrädderi	—	—	—	—	×	—	×	—	—	—	—	2
Bilreparation	—	—	×	—	×	×	—	—	—	—	—	3
Maskin- och bilreparation	—	—	—	×	—	—	—	—	—	—	—	1
Moped- och cykelreparation	—	—	—	—	—	—	—	—	—	×	—	1
Kockundervisning	—	—	×	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sjömansundervisning	—	—	—	×	—	—	—	—	—	—	—	1
Skogsvård	—	—	—	—	×	—	—	—	—	—	—	1
Möjligheter till utbildning utanför skolan	—	—	—	—	—	—	×	×	×	—	—	3
Antal utbildn.-grenar vid skolan ..	3	3	4	5	7	5	4	5	4	3	3	
Specialavdelning	×	×	×	×	×	—	×	×	—	—	—	

De vid yrkesskolorna för kvinnliga elever förekommande utbildningsgrenarna är följande.

Utbildningsgren	Skola								S:a
	Ryagården	Brättegården	Hornö	Härsjögården	Eknäs	Morängen	Bistagården	Håkanstorp	
Jordbruk	×	—	—	—	—	—	—	—	1
Smådjurskötsel	—	—	×	×	—	—	—	—	2
Trädgårdsskötsel	×	—	—	×	—	—	×	—	4
Lanthushåll	—	×	—	—	×	×	—	—	3
Skolkök	×	—	×	×	—	—	×	—	4
Tvätt	×	—	×	×	×	—	—	—	4
Sömnad	×	×	×	×	—	×	×	×	7
Konsthantverkterapi	×	—	×	×	×	×	—	—	5
Vävning	—	—	×	×	×	—	×	—	4
Bageri	×	—	—	—	—	—	—	—	1
Barnavård	—	—	—	—	—	—	×	—	1
Kontorsgöromål	—	×	—	—	—	—	—	—	1
Folkhögskolekurs	—	×	—	—	—	—	—	—	1
Härvård och hygien	—	—	×	—	—	—	—	—	1
Hemvård	—	—	—	—	—	—	×	—	1
Antal utbildningsgrenar	7	4	7	7	4	4	5	2	
Specialavdelning	×	—	—	—	—	—	—	—	

Kommittén upplyser, att skolorna i allmänhet inte har något organiserat samarbete i yrkesutbildningsfrågor med överstyrelsen för yrkesutbildning eller lantbruksstyrelsen. Med nämnda myndigheter har sålunda kontakt tagits endast i undantagsfall. Undervisnings- och kursplaner har i en del fall fastställts av socialstyrelsen, i andra fall av vederbörande skolstyrelse. I något fall har överstyrelsen för yrkesutbildning varit med om fastställandet. Vid pojkskolorna är kurserna i allmänhet inte tidsbegränsade, vilket däremot i rätt stor utsträckning är fallet vid flickskolorna. Kurstiden varierar därvid men utgör i de flesta fall 2 å 3 månader. Viss teoretisk undervisning förekommer vid flera av pojkskolorna medan flickskolorna har teoretisk undervisning endast i undantagsfall.

Placering i utbildningsgren föregås som regel inte av yrkesvägledning eller yrkestestning. I den mån så kan ske får eleverna själva välja utbildningsgren. Ibland är platstillgången inom utbildningsgrenarna avgörande för placeringen. Sedan början av år 1959 förekommer ett organiserat samarbete mellan ungdomsvårdsskoleorganisationen och olika arbetsmarknadsorgan. Inom arbetsförmedlingen har sålunda utsetts särskilda kontaktmän — en för varje skola — med uppdrag att biträda med frågor rörande arbetsplacering, yrkesvägledning, arbetslöshetsfrågor m. m.

Enligt en av kommittén företagen undersökning av de på yrkesskolorna den 1 februari 1958 intagna eleverna synes 40—50 % av de manliga och 50—60 % av de kvinnliga eleverna sakna fastare anknytning till något visst yrke. Kommittén anser det sannolikt, att även många av de övriga eleverna inte förvärvat större erfarenhet eller färdighet i ett speciellt yrke eller utbildats för visst yrke. De på ungdomsvårdsskolorna intagna ungdomarna torde sålunda före intagningen i allmänhet inte ha genomgått yrkesutbildning eller haft den fastare anknytning till arbetsmarknaden som ett ordnat förvärvsarbete innebär.

Kommittén anser det vara av väsentlig betydelse för elevernas återanpassning att deras förutsättningar för en anknytning till arbetsmarknaden ökas. Enligt kommitténs uppfattning står det utan vidare klart att ett av de viktigaste leden i ungdomsvårdsskolornas vård och behandling av eleverna måste vara att genom undervisning och arbetsträning bibringa dem arbetsvanor och kunskaper, som hjälper dem att försörja sig själva efter utskrivningen från skolan. Det är därför angeläget att skolorna i alla avseenden är rustade för denna betydelsefulla uppgift. Så är f. n. i stor utsträckning inte fallet. Kommittén anför härom i huvudsak följande.

Skolornas möjligheter och resurser att ge eleverna rehabilitering och yrkesundervisning växlar. Standarden på skolorna i fråga om verkstadslokaler, maskinutrustning och andra anordningar är varierande och på vissa håll torftig.

Möjligheterna till arbetsträning och undervisning med sikte på visst yrke är relativt goda inom pojkskolesektorn. Några av pojkskolorna är väl utrus-

tade i detta avseende. Andra däremot saknar en tillfredsställande yrkesdifferentiering och tillräckliga anordningar i övrigt för en effektiv arbetsträning och yrkesundervisning. Flickskolorna är i allmänhet sämre utrustade än pojkskolorna i fråga om möjligheter till en mera allsidig undervisning. Denna bygger på de för flickor traditionella yrkena hushåll, sömnad, tvätt m. m. Den undervisning, som finnes på flickskolorna, ger eleverna en allmän huslig grundutbildning. Ca 38 % av de kvinnliga eleverna undervisas i två eller flera utbildningsgrenar på skolan. Undervisningen på pojkskolorna är mera yrkesinriktad. Endast ett fåtal av pojkarna undervisas i mer än en utbildningsgren. I fråga om flickskolorna måste skapas anordningar för en yrkesinriktad undervisning och arbetsträning med sikte på visst yrke eller vidareutbildning i olika yrken.

Kommittén framhåller, att en uppläggning av yrkesundervisning vid skolorna är förenad med stora svårigheter. Någon mera allsidig yrkesdifferentiering kan sålunda inte åstadkommas inom den relativt lilla organisation som ungdomsvårdsskolorna utgör. Vidare sker intagning av elever individuellt under hela året, varigenom det blir svårt att anordna tidsbestämda kurser. Härtill bidrar också, att vårdtiden inte är generellt fastställd utan varierar från fall till fall samt att klientelet på en skola är heterogent i fråga om yrkesförhållanden.

Enligt kommitténs mening bör skolornas verksamhet i fråga om yrkesundervisning och arbetsträning inriktas så att eleverna lätt kan erhålla arbete eller vidareutbildning efter utskrivningen. Syftet med undervisningen och sysselsättningen vid skolorna bör i stor utsträckning vara att ge eleverna förberedande yrkesutbildning. Verksamheten bör alltefter elevernas förutsättningar omfatta terapibetonad sysselsättning, arbetsträning och yrkesundervisning. Dessutom bör yrkesvägledning och anlagsprövning förekomma.

Enligt kommitténs mening bör möjligheter till *terapibetonad sysselsättning* finnas på varje skola. Tillgång till terapibetonade arbetsuppgifter är ofta den enda möjligheten att successivt föra in elever med allvarliga personlighetsstörningar i mera regelbundna arbetsbanor. För många, särskilt nyintagna elever är det ur terapeutisk synpunkt värdefullt att arbeta i jordbruks- eller trädgårdsarbete eller med skötsel av djur av olika slag. För de kvinnliga eleverna är även vävning och konsthantverk lämplig terapi. Kommittén anser, att ifrågavarande arbetsgrenar — trots att de inte direkt leder till ökade möjligheter för eleverna på arbetsmarknaden — bör finnas kvar på de skolor, där de nu ingår som en del av elevbehandlingen.

Med hänsyn till elevens utbildning på skolan och placering vid utskrivningen anser kommittén det vara av största vikt att elevens anlag inom olika yrkesområden och olika arbetsmoment prövas. Då eleverna vid intagningen i stor utsträckning inte har fast anknytning till visst yrke måste enligt kommitténs mening *yrkesvägledning och anlagsprövning* ges större utrymme än hittills. Eleverna bör om möjligt redan före intagningen ha haft kontakt med

organ för yrkesvägledning. Yrkesundervisningen på ungdomsvårdsskolorna bör i de flesta fall börja med en yrkesorientering. Denna bör ske i nära samarbete med befintliga organ för yrkesvägledning. Vidare bör psykotekniska prov anordnas. Skolan bör genom nämnda organ hålla sig underrättad om yrkesvägledningsfrågor både helt allmänt och inom de branscher för vilka skolan bedriver undervisning.

Kommittén anser det angeläget att det organiserade samarbete mellan ungdomsvårdsskolorna och arbetsförmedlingsorganen som redan inletts fullföljes och utvecklas vidare. Enligt kommitténs mening är det därvid av vikt att socialstyrelsen centralt står i kontinuerlig kontakt med arbetsmarknadsstyrelsen i nämnda frågor.

För att öka möjligheterna att låta elever genomgå psykotekniska prov o. d. föreslår kommittén, att anslagsposten till undervisning m. m. i ungdomsvårdsskolornas omkostnadsstat räknas upp med 10 000 kronor.

Som ett väsentligt led i elevbehandlingen på skolorna bör enligt kommitténs mening ingå *arbetsträning*. Denna verksamhet skall ha till syfte att bibringa eleverna arbetsrutin och vana vid produktivt arbete. Det är betydelsefullt att på skolorna skapa en miljö som uppfostrar till arbete. Verksamheten vid skolorna bör vara inriktad på intensivt arbete och produktion under former, vilka så långt möjligt liknar förhållandena ute i samhället. Möjligheter bör finnas för en allsidig träning med sikte på anställning i öppna marknaden eller fortsatt yrkesutbildning efter vistelsen på skolorna. Fabriksmässiga eller tempobetonade arbetsuppgifter bör därför finnas. Vidare bör en viss arbetsprövning ske som komplement till yrkesvägledningen.

Kommittén framhåller, att ungdomsvårdsskolorna med hänsyn till vårdtidens längd i allmänhet inte kan ge yrkesutbildning i egentlig mening. Kommittén anser dock, att eleverna under sin vistelse på skolan bör så långt det är möjligt meddelas *yrkesundervisning*. I princip bör de ungdomar som intagits på ungdomsvårdsskola inte ha sämre möjligheter till utbildning än övrig ungdom i samhället. På ungdomsvårdsskolorna kan dock endast ges utbildning i sådana yrken, som kräver kort tids undervisning, samt förberedande yrkesutbildning eller grundutbildning i andra yrken.

Beträffande uppläggningsen av yrkesundervisningen vid ungdomsvårdsskolorna anför kommittén i huvudsak följande.

Yrkesundervisningen vid ungdomsvårdsskolorna har många beröringspunkter med undervisningen i enhetsskolans klass 9 y. Man måste räkna med att flera av yrkesskolorna kommer att få taga emot elever, som skall fullgöra sin skolplikt i klass 9 y.

För de yrkesbestämda ungdomsvårdsskoleleverna bör finnas möjlighet till en sådan yrkesorientering, som erbjudes inom den allmänpraktiska grenen i 9 y. Undervisningen inom denna gren är avsedd bl. a. för elever, som är intresserade av praktiska arbetsuppgifter men ännu ej kunnat taga ställning till specialområde utan önskar en orientering av mer allmän art före det

definitiva yrkesvalet eller som vill ha ett mångsidigt och rörligt praktiskt arbete på yrkesområden, som inte fordrar specialkunskaper på ett område utan allmänna kunskaper inom många områden.

Undervisningen inom allmänpraktisk gren har till uppgift att ge eleverna inblick i arbetet inom flera olika yrkesområden. Undervisningen skall dels underlätta elevernas yrkesval, dels alltefter deras förutsättningar och yrkesintresse kunna ge dem grundutbildning för ett visst yrkesområde eller träning i vissa inom yrkesområdet förekommande arbeten.

En allmänpraktisk gren omfattar metallarbete, motorteknik, elektroteknik, snickeri samt ytbehandling. En annan allmänpraktisk gren är husligt arbete. Eleverna skall vid undervisningen i olika arbetsmoment erhålla en allsidig träning, som syftar till att lära dem att korrekt utföra arbetet med anlitanande av ändamålsenliga och kraftbesparande arbetsmetoder.

Även om ungdomsvårdsskolornas yrkesundervisning i stor utsträckning måste vara inriktad på yrkesorientering och grundutbildning jämte arbetsträning, får man icke bortse från att en del av eleverna kan lämpa sig för yrken, där utbildningstiden är så kort, att verklig yrkesutbildning kan medhinnas under vistelsen på skolan. Det kan även förekomma, att eleverna vid intagningen på skolan redan är inriktade på visst yrke eller — i fråga om återtagna elever — redan genomgått yrkesorientering och grundutbildning. Elever med klar yrkesinriktning bör kunna få undervisning i de verkstäder, som finnes på skolan.

Yrkesinriktade elever bör erhålla en vidare utbildning utanför skolan, vid t. ex. yrkesskola, industriskola e. d. Om en elev inte kan mottagas vid någon skola av nu nämnd typ, bör möjlighet finnas att placera eleven i någon av de kurser, som anordnas av arbetsmarknadsstyrelsen och yrkesöverstyrelsen.

I princip bör man inrikta sig på ett par yrkesgrenar som ger en allsidig arbetsträning och kan leda till olika yrkesområden. I fråga om pojkar synes det lämpligt med mekanisk verkstad och snickeri. Mekanisk verkstad kan omfatta avdelningar för metallarbete, smide, svetsning och reparation (ev. motorteknik). En snickeriverkstad kan omfatta byggnads- och inredningssnickeri, möbelsnickeri samt maskinsnickeri. När det gäller flickskolorna, kan enhetsskolans allmänhusliga linje, storhushåll och sömnad (grundutbildning för modister, körsnärer, konfektionsindustri) vara lämpliga grenar. Även vissa mekaniska arbeten torde lämpa sig för kvinnlig arbetskraft. Jordbruk och trädgårdsskötsel bör inte byggas ut som utbildningsgrenar.

En tillräcklig differentiering i fråga om olika yrkesgrenar kan icke erhållas på en ungdomsvårdsskola eller inom skolorganisationen. Det är därför angeläget, att alla möjligheter tillvaratages att placera eleverna hos hantverkare eller industrier på orten för arbetsträning och anlagsprövning inom visst yrke.

I den mån så ej redan skett bör man på pojksektorn frångå mera hantverksbetonad undervisning. Inom snickeri torde undervisningen alltmera böra övergå till tempobetonat arbete. Undervisningen i skrädveri bör bedrivas efter de undervisningsplaner och med de metoder, som tillämpas i den allmänna yrkesundervisningen.

Undervisningen i bil- och maskinreparation kan icke sikta till en fullständig utbildning av bilmekaniker och maskinreparatörer. Det kan här endast bli fråga om en allmän orientering beträffande olika motorer och deras skötsel. En dylik orientering kan lämpligen ges i en mekanisk verkstad med

undervisning för bl. a. reparatörer. De bilmekaniska verkstäderna arbetar under vissa svårigheter, eftersom läraren måste underkasta allt elevarbete en minutiös och tidsödande kontroll.

Undervisningen vid skolorna bör vara upplagd efter samma linjer som övrig yrkesutbildning i samhället. Den bör också vara inriktad på områden, där utsikterna att erhålla arbete är störst. Det är därför enligt kommittén av stor vikt att uppläggningsen av yrkesundervisningen sker i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen. Även med näringslivets branschorganisationer och enskilda industrier bör ett visst samarbete kunna ske.

Kommittén föreslår i fråga om de särskilda skolorna följande omläggningar.

Lövsta. En ny mekanisk verkstad för metallarbete, smide, svetsning och reparation med plats för 12—16 elever uppföres.

Långanäs. Nya lokaler för mekanisk verkstad anordnas.

Fagared. Bilverkstaden omändras till mekanisk verkstad.

Forsane. Ny snickeriverkstad bygges.

Sundbo. Snickeriverkstaden tillbygges.

Johannisberg. Bilverkstaden omändras till mekanisk verkstad. Ny verkstadsbyggnad för snickeri och metallarbete uppföres.

Råby. Skrädderiutbildningen slopas. I stället bygges en mekanisk verkstad för 12 elever.

Gräskärr. Mekanisk verkstad för 12—16 elever bygges.

Hammargården. Mekanisk verkstad för 10—12 elever uppföres.

Stigby. Mekanisk verkstad för 8 elever anordnas i befintliga lokaler.

Bärby. Mekanisk verkstad för 12—16 elever uppföres.

Bistagården. Undervisning i sömnad anordnas i stället för terapisysselsättning. Nuvarande kök ombygges. Undervisningskök nyinrättas.

Ryagården. Konsthantverk bör kompletteras med keramik. I stället för skolkök och tvätt bör anordnas kurs i husligt arbete och storköskurs. Om- och tillbyggnad verkställes för centralkök, tvätt och bageri.

Brättegården. Laboratorieutbildning införes eventuellt. Nybyggnad uppföres för denna verksamhet samt för handels- och kontorsutbildning.

Hornö. Utbildning i trädgårds- och smådjurskötsel slopas. I stället anordnas utbildning i en verkstadsgren och konsthantverk. Centralköket ombygges. Nybyggnad för undervisningslokaler uppföres.

Härsjögården. Undervisning i sömnad omlägges till konfektionssömnad. Husmoderskurs och utbildning i konsthantverk anordnas. Verkstadslokaler bygges.

Morängen. Utbildning i konsthantverk anordnas i stället för sysselsättningsterapi.

Kommittén föreslår, att anslagsposten till undervisning m. m. i ungdomsvårdsskolornas omkostnadsstat räknas upp med 30 000 kronor för att be-

strida kostnaderna för arbetsträning hos hantverkare och industrier samt anslagsprövning av elever. Anslagsposten till eftervård bör vidare räknas upp med 50 000 kronor till kostnader som kan uppkomma i samband med vidareutbildning av elever.

Kommittén framhåller, att en produktionsinriktad undervisning vid skolorna förutsätter bl. a. en rationell organisation av arbetet, lämpliga lokaler och maskiner samt lämpliga arbetsobjekt.

Enligt kommitténs mening är den nuvarande personalorganisationen på skolverkstäderna inte ändamålsenlig. F. n. har sålunda en yrkeslärare ensam hand om en verkstad. Om läraren på grund av sjukdom eller annan anledning är borta från verkstaden måste därför driften stoppas och eleverna under tiden placeras ut på andra sysselsättningar inom skolan. För att sådana driftstopp skall kunna undvikas föreslås att yrkeslärarna vid vissa skolor erhåller en *arbetande förman* som biträde. Kommittén anser vidare, att det antal elever — f. n. i regel inte mer än sex — som ingår i varje arbetsgrupp på verkstäderna är för litet för att medge en rationell produktion. Härför fordras relativt stora elevgrupper. Enligt kommitténs mening är det åtminstone inom vissa utbildningsgrenar lämpligt med grupper om 12—16 elever. Dyliga grupper är dock för stora för endast en yrkeslärare. Om arbetande förmän anställs bör dock yrkesläraren kunna leda en grupp av denna storlek. Kommittén anser det betydelsefullt även ur pedagogisk synpunkt att en arbetande förman i vissa fall finns vid sidan av yrkesläraren.

Kommittén föreslår, att tolv befattningar för arbetande förmän inrättas vid skolorna. Kommittén räknar med, att nämnda förmän avlönas från medel på skolornas omkostnadsstat. Kommittén förutsätter att inkomsterna från försäljning av verkstadsprodukter ökar i sådan omfattning, att de i stort sett kommer att täcka kostnaderna för de föreslagna befattningarna. Vidare föreslår kommittén inrättande av ett antal tjänster för arbetsträning och yrkesundervisning vid skolorna m. m. En specificerad redovisning för förslagen lämnas i annat sammanhang.

Kommittén har funnit, att befintliga *verkstadslokaler* och nuvarande *maskinutrustning* i flera fall inte är tillfredsställande. Maskinutrustningen är underdimensionerad och i stor utsträckning föråldrad. Åtskilliga lokaler tillåter inte en effektiv produktion. Härför behövs bättre lokaler samt bättre och i en del fall en helt annan maskinutrustning än den befintliga. I viss utsträckning kan rena produktionsmaskiner behövas. För en rationell arbetsdrift är ett snabbt utbyte av en oanvändbar maskin och en successiv ersättning av förslitna eller omoderna maskiner nödvändigt. I många fall kan vidare ett åtagande av arbetsbeställningar göras endast under förutsättning av en viss komplettering av maskinutrustningen.

Kommittén föreslår, att nya verkstadslokaler uppföres vid ett antal skolor samt att en omfattande maskinutrustning anskaffas. Kostnaderna beräknas

till 3 160 000 resp. 2 963 000 kronor, varav 1 630 000 resp. 1 874 000 kronor förutsättes bli anvisade under budgetåret 1960/61. De olika förslagen redovisas i detalj i det följande.

Vad angår *arbetsanskaffningen* till verkstäderna anser kommittén, att varje skola bör i första hand själv skaffa lämpliga arbetsobjekt. Om skolan misslyckas därmed bör möjlighet finnas till en viss central arbetsanskaffning genom arbetsmarknadsstyrelsen.

Kommittén anser, att det nuvarande *avlönings- och flitpenningssystemet* vid en övergång till en mer produktionsinriktad yrkesundervisning och arbetsträning bör ersättas med ett lönesystem liknande öppna marknadens. Kommittén föreslår därför, att vid yrkesskolorna allmänt införes ett avlöningssystem, där avlöningen i görligaste mån anpassas efter arbetsprestationerna.

Fritidsverksamheten vid skolorna

Kommittén har tagit upp frågan om en ökning och intensifiering av fritidsverksamheten vid skolorna.

Kommittén framhåller, att en väl planerad och meningsfylld fritidsverksamhet är ett viktigt led i elevbehandlingen, som ställer stora krav på skolledning och personal samt på skolornas utrustning. Det är en betydelsefull uppgift för personalen att påverka och entusiasmera eleverna till ett aktivt deltagande i hobbies, studier, konstnärlig verksamhet, idrott och annan sysselsättning. Skolorna bör i fråga om fritidsverksamheten sträva efter att så långt det är möjligt bli en del av bygden och dess liv genom kontakter och samarbete åt olika håll. Enligt kommitténs mening är det angeläget, att socialstyrelsen står i kontinuerlig kontakt med de stora studieförbunden och andra riksorganisationer och med ledning därav ger skolorna erforderliga råd och anvisningar beträffande fritidsverksamhetens anordnande. Några skolor har redan ordnat en dylik kontakt, men kommittén anser det önskvärt att centrala överenskommelser kommer till stånd som gör det möjligt även för avlägsset belägna skolor att mer än hittills komma i åtnjutande av hjälp i denna form.

För att utöka skolornas möjligheter att intensifiera fritidsverksamheten föreslår kommittén, att anslaget till undervisning, lek och idrott uppräknas med 52 000 kronor.

Eftervård

Kommittén anser, att en allmän förstärkning av resurserna för eftervård bör ske. Härom anföres bl. a. följande.

Verksamheten med kontrollerad familjevård och utackordering i fosterhem bör intensifieras. Den kvalificerade personalen på skolorna behöver utökas, så att man får större möjligheter till hembesök och samtal med ele-

vens föräldrar m. m. Skolan bör även under hela vårdtiden hålla kontakt med barnvårdsnämnden. Möjligheterna till placering i yrkesutbildning, kurser o. d. utanför skolan bör utökas bl. a. genom garantibidrag till arbetsgivarna.

Kommittén föreslår, att det nuvarande arvodet till övervakare, 15 kronor per månad, höjes och att nämnda arvode inte som f. n. sker inräknas i det för varje elev fastställda eftervårdsbidraget av i regel högst 600 kronor per år. Kommittén anger dock inte till vilket belopp höjningen anses böra ske. Antalet uppdrag per övervakare bör maximeras när det gäller fall, som fordrar en verklig arbetsinsats av övervakaren. Kommittén anser också att eftervårdskonsulentorganisationen bör utbyggas. I avvaktan på en ny barnvårdslag har kommittén dock inte ansett sig kunna ta bestämd ställning till i vilken utsträckning en sådan utbyggnad bör ske. Vidare föreslår kommittén, att ett utökat samarbete etableras mellan ungdomsvårdsskolornas, kriminalvårdens och nykterhetsvårdens konsulentorganisationer.

Kommittén har även berört verksamheten vid de av I.O.G.T. drivna inackorderingshemmen för ungdomar, som saknar bostad eller behöver särskild tillsyn. Kommittén upplyser, att inackorderingshemmen dras med ekonomiska besvärligheter. Med hänsyn härtill bör nuvarande avtal med I.O.G.T. i varje särskilt fall omprövas, allt eftersom de utlöper. Några nya hem bör inte komma till stånd enligt nuvarande avtalsprinciper. I stället bör prövas ett system med garantibidrag och platsbidrag. Garantibidraget bör därvid täcka de fasta kostnaderna för hemmet och utgå för ett visst antal platser, oavsett om dessa är belagda eller ej. Platsbidrag bör utgå i form av driftbidrag för varje belagd plats. Kommittén anser det inte uteslutet att det föreslagna bidragssystemet skulle stimulera andra ideella sammanslutningar att inrätta inackorderingshem. Något konkret förslag om bidragens storlek framlägges inte av kommittén.

Kostnaderna för de av kommittén föreslagna åtgärderna uppskattas till 325 000 kronor, varav 150 000 kronor beräknas för arvoden till övervakare, 50 000 kronor för vidareutbildning av elever och 125 000 kronor för förstärkning av eftervården i övrigt.

Vissa personalfrågor

Kommittén har behandlat frågan om arbetsuppgifter och kompetenskrav m. m. för vissa personalkategorier vid ungdomsvårdsskolorna.

I fråga om *rektorerna* framhåller kommittén, att stora krav måste ställas på personlig lämplighet. Det är därjämte av betydelse att de har god utbildning i allmän psykologi, abnormpsykologi och socialvård. Enligt av socialstyrelsen fastställda kompetenskrav skall sådana kunskaper ha förvärvats genom akademiska eller motsvarande studier i psykologi, sociologi, förvaltningskunskap m. m. Rektor bör också vara god personalledare.

Rektor är under skolans styrelse ansvarig för elevbehandlingen. Han biträdes i denna uppgift av assistenter och — vid vissa skolor — avdelningsföreståndare. Dessa ansvarar bl. a. för elevernas dagliga fostran, vissa psykologiska undersökningar, fritidssysselsättning, eftervård m. m. Vidare ansvarar assistenterna för var sin avdelning. De har ofta även viss jourtjänst. Fördelningen av arbetsuppgifter växlar vid olika skolor.

Kommittén anser, att de krav på lämplighet och kvalifikationer, som ställs på rektorer, även bör gälla för *avdelningsföreståndare* och *assistenter*. De sistnämnda bör sålunda utgöra en naturlig rekryteringsbas för rektorerna, varför en liknande grundutbildning bör krävas. Assistenterna bör enligt kommitténs mening rekryteras bland personer, som genomgått socialinstituttens sociala linje och helst även den mentalhygieniska fortbildningskurs, som brukar anordnas vid dessa institut. Även utbildning vid Ericastiftelsen, akademiska studier i psykologi, pedagogik och sociologi samt lärarutbildning av olika slag är lämplig.

För förvärv av de kunskaper, som utöver grundutbildning kräves för kompetens till rektorsbefattning, har socialstyrelsen fastställt en särskild högre utbildningskurs. Denna bygger på frivilliga studier och bekostas helt av deltagarna. Studierna måste till större delen bedrivas vid sidan om tjänstgöringen. Enligt kommitténs mening kan befattningshavarna inte rimligen hinna med sådana studier vid sidan om den krävande tjänstgöringen på skolan. Kommittén föreslår därför, att den nuvarande utbildningen ersättes av en för assistenter avsedd fortbildning helt bekostad av statsmedel och anordnad i socialstyrelsens regi. Utbildningen bör försöksvis omfatta tre internatkurser om en månad vardera samt individuellt upplagd praktiktjänstgöring om sammanlagt tre månader.

Vad angår assistenternas arbetsuppgifter anser kommittén, att det bör övervägas att arbetet vid de större skolorna fördelas så att var och en av assistenterna får specialuppgifter. Vidare bör det övervägas att befria assistenterna från det direkta ansvaret för elevförläggningar. Kommittén anför, att detta arbete, som bl. a. innebär allmän tillsyn över avdelningen, dess personal och elever, ofta blir splittrat på grund av assistenternas många andra uppgifter. Enligt kommitténs uppfattning bör därför det närmaste ansvaret för varje elevavdelning åvila en tillsynsman. Dessa tjänster bör rekryteras bland personer med erfarenhet av arbete på ungdomsvårdsskola och dessutom viss utbildning.

Kommittén anser, att antalet assistenter vid skolorna bör ökas. Det individuella mentalhygieniska arbetet bland eleverna samt en intensifiering av eftervårdsuppgifter kräver ökade insatser av utbildad arbetskraft. Vid de mindre skolorna bör finnas två assistenter och vid de större tre eller flera. Det erforderliga antalet nya assistenttjänster uppskattas till tio.

I fråga om den personal, som handhar yrkesutbildningen vid skolorna,

framhåller kommittén vikten av att de har tillräckliga kvalifikationer i sitt yrke, pedagogisk utbildning och erfarenhet. Kommittén anför härom bl. a. följande.

För yrkeslärarna bör gälla samma behörighetsvillkor, som följer av Kungl. Maj:ts stadga för statsunderstödda yrkesskolor (SFS 1955: 503). De borde även ha viss utbildning för eller erfarenhet av socialt arbete. Yrkeslärarna bör i fråga om lön och tjänstgöringstid jämföras med yrkeslärare i det allmänna skolväsendet. De bör erhålla särskild kompensation med hänsyn till klienteletts svårighetsgrad. Som ett led i den höjning av yrkesundervisningens kvalitet, som kommittén föreslagit, ingår utbyte av vissa yrkesmästare mot yrkeslärare samt arbetsterapeuter mot yrkesmästare i lönegrad 11. Erfarenheten har visat, att man med nuvarande lönesättning, lönegrad 9, på grund av arbetets svårighetsgrad icke kan rekrytera arbetsterapeuter. Med hänsyn till det synnerligen heterogena klientel, som kommer att finnas på mottagningsavdelningarna, erfordras även där yrkesmästare i lönegrad 11.

Kommittén anser det angeläget, att den ledande personalen på skolorna i större utsträckning än f. n. avlastas rent administrativa och kamerala arbetsuppgifter. Dessa inkräktar nu i alltför hög grad på det pedagogiska arbetet. Varje skola bör ha heltidsanställd kontorshjälp. Kommittén föreslår därför, att under de båda närmaste budgetåren sammanlagt tolv *kanslibiträdestjänster* inrättas i utbyte mot arvodesanställd kontorspersonal. För ett av kommittén i anslutning härtill gjort förslag om centralisering av vissa administrativa uppgifter från skolorna till socialstyrelsens skolbyrå har en redogörelse lämnats i 1960 års statsverksproposition (V ht s. 9).

Kommittén har till slut berört frågan om *utbildning av vård- och tillsynspersonal*. Frågan om en lämplig grundutbildning för dessa befattningshavare bör snarast lösas. Den vid Lövsta påbörjade vårdarutbildningen bör fortsätta och vid behov utbyggas. Vidare bör socialstyrelsen i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning undersöka möjligheterna att anordna grundutbildning för vård- och tillsynspersonal inom flera vårdområden. Vissa delar av undervisningen torde kunna vara gemensam för flera vårdområden. I detta sammanhang bör möjligheterna till en viss utvidgning av sociala barnavårdsseminariets nuvarande verksamhet övervägas.

Kostnadsberäkningar

De sammanlagda kostnadsökningarna vid ett genomförande av kommitténs i det föregående återgivna förslag har beräknats till omkring 9 473 000 kronor, varav 6 195 000 kronor föreslås bli anvisade för budgetåret 1960/61 och omkring 3 278 000 kronor för budgetåret 1961/62 och senare. Kostnaderna har beräknats enligt följande.

Driftbudgeten

A. Avlöningar

1. Undervisningspersonal vid skolhemmen			1960/61	1961/62 och senare
Skola	Befattning	Lönegrad		
Lövsta	2 folkskollärare	19	19 428: —	19 428: —
	1 folkskollärare	19		3 024: —
	(i stället för 1 folkskollä- rare i lgr 16)			
Östra Spång	1 yrkeslärare	16	3 060: —	16 404: —
	3 folkskollärare	19		6 120: —
	(i stället för 1 folkskollä- rare i lgr 16)			
Vemyra	1 adjunkt	23	16 404: —	23 712: —
	1 yrkeslärare	16		4 080: —
	(i stället för 1 yrkesmä- tare i lgr 11)			
Gudmunds- gården	2 folkskollärare	19	3 024: —	3 024: —
	(i stället för 1 folkskollä- rare i lgr 16)			
	1 adjunkt	23		24 372: —
Broby	1 folkskollärare	19	19 428: —	
	1 yrkeslärare	16	16 404: —	
	1 folkskollärare	19		3 024: —
	(i stället för 1 folkskollä- rare i lgr 16)			
Eknäs	½ folkskollärare (gemensam med Hornö)	19	9 714: —	
	2 folkskollärare	19		38 856: —
	1 lärarinna i tvätt utgår	10		—11 724: —

2. Undervisningspersonal vid yrkesskolorna

Långanäs	1 trädgårdsmästare		9 984: —	
	(finns f. n. på övergångs- stat, kostnadsökning avser vårdare i lgr 8)			
Fagared	1 yrkeslärare (snickeriverk- staden)	16	15 684: —	
Forsane	1 trädgårdskunnig arbetsle- dare (kostn. approx.=lgr 8)		9 984: —	
Sundbo	1 trädgårdskunnig arbetsle- dare (kostn. approx.=lgr 8)		10 560: —	
Gräskärr	1 yrkeslärare	16	16 404: —	

Skola	Befattning	Lönegrad	1960/61	1961/62 och senare
Hammar- gården	1 yrkeslärare för snickeri (i stället för yrkesmästare i lgr 11)	16	4 080: —	
	1 yrkeslärare för mek. verk- stad	16		17 184: —
	1 yrkeslärare för moped- och cykelrep. (i stället för yr- kesmästare i lgr 11)	16	4 080: —	
Stigby	1 yrkeslärare för verkstads- gren	16	15 684: —	
Bärby	1 yrkeslärare	16		16 404: —
	1 arbetsförman för jordbru- ket (motsv. lgr 8)		10 560: —	
Bista- gården	1 yrkeslärare för husligt ar- bete	16	16 404: —	
	1 yrkeslärare för sömnad (i stället för arbetsterapeut i lgr 9)	16	5 280: —	
Ryagården	1 yrkeslärare	16		15 684: —
	1 yrkesmästare (intagnings- avd.)	11	11 652: —	
Brätte- gården	Arvode till timplärare för labo- ratorieutbildning			10 000: —
Hornö	1 yrkeslärare i husligt ar- bete	16		16 404: —
	1 bitr. lärare i storkök (i stället för lärarinna i tvätt lgr 10)	12	1 332: —	
	1 yrkeslärare samt	16		16 404: —
	1 yrkesmästare båda för all- mänpraktisk verkstad och konsthantverk (i stället för 1 arbetsterapeut i lgr 9) . .	11		12 336: —
	½ folkskollärare (gemensam med Eknäs)	19	9 714: —	
Härsjö- gården	1 yrkeslärare i husligt arbete (i stället för arbetsterapeut i lgr 9)	16		5 184: —
Morängen	1 yrkeslärare i konsthant- verk (i stället för arbets- terapeut i lgr 9)	16	5 280: —	

Dessutom föreslås, att 12 tjänster för s. k. arbetande förmän inrättas, var-
av 5 under budgetåret 1960/61 och 7 under budgetåret 1961/62. Lönerna till

dessa befattningshavare avses skola bestridas av medel under skolornas omkostnadsstat.

	1960/61	1961/62 och senare
3. Personal för medicinsk-psykologisk behandling:		
Uppflyttning av psykologtjänst vid Lövsta Ae 23-24	1 404	
3 psykologtjänster Ae 24	77 328	
Arvoden och ersättningar till rådgivande psykiater och psykologer	150 000	
4. Övrig personal		
10 assistenttjänster Ae 17	86 760	86 760
12 kanslibiträdestjänster i Ae 7 (posten arvoden till kontorshjälp minskas med 25 000)	47 764	47 764
5. Arvoden till övervakare (Kostnaderna härför har hittills bestritts från an- slagsposten till eftervård och utackordering under omkostnadsstaten)	150 000	
Summa kronor	<u>730 996</u>	<u>363 320</u>

B. Omkostnader

1. Reseersättningar	75 000	75 000
2. Anskaffande av dikteringsapparater	3 600	3 600
3. Kostnader för fritids- och studieledare	50 000	
4. Anlagsprövning av elever samt psykotekniska prov	40 000	
5. Elevbelöning	50 000	
6. Eftervård och utackordering (övervakararvoden bör bestridas från avlöningsanslaget, varför om- kostnadsanslaget kan minskas med 120 000) jfr A 5 ovan. För vidareutbildning av elever m. m. bör beräknas 100 000	—20 000	
Summa kronor	<u>198 600</u>	<u>78 600</u>

C. Engångsanskaffning av inventarier

1. Maskinutrustning till verkstäder vid följande skolor		
Lövsta		161 000
Långanäs		229 000
Fagared	296 000	
Forsane	184 000	
Sundbo	217 000	60 000
Johannisberg	217 000	
Råby	164 000	
Margretelund	217 000	
Gräskärr	196 000	
Hammargården		219 000
Stigby	111 000	
Bärby	161 000	
Hornö		86 000
Ny skola på Gotland		249 000

	1960/61	1961/62 och senare
2. Maskinutrustning för sömnad och konsthantverk vid Bistagården, Ryagården, Brättegården, Hornö och Härsjögården m. m.	36 000	6 000
3. Ytterligare maskinutrustning vid 6 specialavdelningar	45 000	45 000
4. Undervisningsmateriel vid följande skolor		
Lövesta	7 000	27 400
Östra Spång	65 400	
Vemyra	18 400	10 000
Gudmundsgården	22 400	3 000
Folåsa	36 000	
Broby		21 400
Eknäs	77 400	
Brättegården		19 000
5. Utrustning till undervisningskök m. m. vid Bistagården, Ryagården och Hornö	30 000	15 000
Summa kronor	2 100 600	1 150 800

Kapitalbudgeten

	1960/61	1961/62 och senare
Lövsta Verkstadsparvilljong (mekanisk verkstad)		190 000
Låganäs D:o		190 000
Fagared Omdisposition av bilverkstad till mekanisk verkstad	50 000	
Forsane Verkstadsparvilljong (snickeriverkstad)		280 000
Sundbo Tillbyggnad av snickeriverkstad		50 000
		10 000
Johannisberg Verkstadsparvilljong (metall och snickeri)	315 000	
	Ombyggnad av bilverkstad till mekanisk verkstad	25 000
Råby Verkstadsparvilljong (mekanisk verkstad) jämte uppställningshall för jordbruksmaskiner	240 000	
Margreterlund Tillbyggnad av snickeriverkstad		70 000
Gräskärr Verkstadsparvilljong (mekanisk verkstad)	190 000	
Hammargården »		190 000
Bärby »	190 000	
Bistagården Ombyggnad av kök m. m.		50 000
	Anordnande av terapilokaler	50 000
Ryagården Ny- och ombyggnad för centralkök, bageri och tvätt	370 000	

		1960/61	1961/62 och senare
Hornö	Ombyggnad av kök	50 000	
	Verkstadspaviljong (finmekanik, hårvård, undervisningskök och konsthantverk)		150 000
Härjögården	Verkstadspaviljong (konfektionssömnad, konsthantverk och vävning)	200 000	
Brättegården	Verkstadspaviljong		75 000
Lövsta	Skolpaviljong		225 000
Östra Spång	Verkstadspaviljong	165 000	
	Inredning av naturkunnighetsrum m. m.	35 000	
Vemyra	Skolpaviljong	250 000	
Gudmundsgården	»	320 000	
Folåsa	»	150 000	
	Gymnastikbyggnad	280 000	
Broby	Skolpaviljong		155 000
Eknäs	»	255 000	
	Gymnastikbyggnad	80 000 ¹⁾	
	Summa kronor	3 165 000	1 685 000

Sammandrag

Driftbudgeten

Avlöningar	730 996	363 320
Omkostnader	198 600	78 600
Engångsanskaffning av inventarier	2 100 600	1 150 800
	3 030 196	1 592 720

Kapitalbudgeten

Byggnadsarbeten	3 165 000	1 685 000
-----------------------	-----------	-----------

B. Yttranden

Behovet av en ytterligare förstärkning av ungdomsvårdsskolornas vårdresurser vitsordas i det stora flertalet remissyttranden. De av kommittén framlagda förslagen anses i stort sett väl avvägda. I några yttranden uttalas dock att den föreslagna upprustningen inte är tillräckligt långtgående. *Svenska barnpsykologiska föreningen* be-tecknar sålunda kommitténs program som mycket kortfristigt. Enligt före-

¹ Till utbyggnad av Eknäs med lokaler för teoretisk undervisning m. m. har för budgetåret 1958/59 anvisats 200 000 kronor; byggnadsarbetet har ej påbörjats. Nämnda be-lopp förutsättes få disponeras för nu föreslaget ändamål.

ningens mening tillgodoses genom förslagen endast vissa minimikrav. På längre sikt fordras en mer omfattande upprustning. Även *Sveriges läkarförbund* anser, att den föreslagna upprustningen är otillräcklig. Förbundet uttalar, att en upprustning inte ensam kan åvägabrinda en avgörande förbättring av de nu ytterst nedslående vårdresultaten vid ungdomsvårdsskolorna. Samhällsreaktionen mot ungdomsassocialiteten hör till de minst effektiva vårdformerna. Kommittén kan inte anses ha lyckats klarlägga orsakerna till skolornas ineffektivitet. Det kan därför, framhåller förbundet, vara en tvivelaktig åtgärd att tillstyrka utbyggnad av ett påföljdssystem, som är mindre effektivt än andra reaktionsformer. Förbundet anser sig i dagens krissituation dock inte kunna avstyrka förslag till åtgärder som kan verka i positiv riktning men understryker med eftertryck, att de föreslagna förbättringarna — ehuru synnerligen välbehövliga — knappast i och för sig är av den art eller av den genomgripande beskaffenhet att de på ett nu avgörande sätt kan väntas förbättra vårdresultatet. Förbundet anser, att hela frågan om adekvata åtgärder i kampen mot ungdomsbrottsligheten måste grundligt utredas, om man skall kunna hysa hopp om en vändning till det bättre.

Statskontoret är medvetet om att en viss upprustning av skolorna i materiellt och personellt avseende är nödvändig men anser att kommitténs förslag inte alltid har underbyggts med tillräckligt preciserade motiveringar. Ämbetsverket erinrar om att betänkandet endast berör en liten sektor av ett långt större område där i olika avseenden människovårdande uppgifter är det centrala och där betydande uppdämda behov föreligger. Ett tillgodoseande av alla eller flertalet av förslagen kan leda till att en lika angelägen upprustning av andra vårdområden får stå tillbaka. Statskontoret förutsätter därför, att förslagen måste bedömas med viss restriktivitet.

Kommitténs synpunkter på längden av *vårdtiderna* vid ungdomsvårdsskolorna har i stort sett lämnats utan erinran i yttrandena.

Sålunda anser *flertalet styrelser för ungdomsvårdsskolor*, att bestämmelser om vissa maximi- och minimitider för vistelse på ungdomsvårdsskola inte är lämpliga. Särskilt *styrelsen för Fagareds yrkesskola* varnar med bestämdhet mot att vårdtiden på något sätt fixeras på förhand. På grund av den fortgående klientelförsämringen bör vårdtiderna enligt styrelsens mening snarare förlängas än förkortas. Styrelsen är närmast av den uppfattningen att en lång tids behandling är att föredra, då den har dåliga erfarenheter av korttidsbehandling.

Medicinalstyrelsen anser, att en ökad medicinskt-psykologisk aktivitet vid skolorna i vissa fall kan komma att leda till en förlängd vårdtid. Enligt styrelsens mening kräver de ofta mycket störda ungdomarna en lång tids vård och behandling för att kunna psykiskt och socialt normaliseras och få en konkurrenskraftig yrkesutbildning.

Riksåklagarämbetet framhåller, att ett slopande av nu gällande bestämmelser om minimilängden av en normal vårdtid inte får leda till att utskrivning allmänt kommer att ske efter allt kortare tid. Ämbetet betonar, att om praktiskt taget hela det unga brottslingsklientelet, som behöver anstaltsvård, placeras på ungdomsvårdsskolorna, måste vid vården på skolorna också samhällsskyddet på kort sikt tillvaratas. Detta bör dock inte hindra att utskrivning i därför lämpade fall kan ske relativt tidigt. En differentiering av skolorna efter vårdtidens längd — som antytts av kommittén — kan vara lämplig.

Svenska socialvårdsförbundet anser, att det ur psykologisk synpunkt och för att motverka rymningar synes erforderligt att det redan från början göres klart för eleven hur lång vårdtid han ungefärligen har att räkna med. För eftervårdsarbetet är det av betydelse att även barnavårdsnämnderna redan tidigt får vetskap härom.

Förslaget om anordnande av en utskrivningsavdelning i Borås tillstyrkes av *styrelsen för Härsjögårdens yrkesskola* men avstyrkes av *statskontoret*, som anser, att erfarenheterna av pågående försöksverksamhet vid Ryagården bör avvaktas innan verksamheten utvidgas.

De synpunkter och förslag kommittén framfört rörande den medicinska psykologiska behandlingen på ungdomsvårdsskolorna har föranlett erinringar och synpunkter av mer allmän karaktär i åtskilliga remissyttranden.

Medicinalstyrelsen anser, att den enligt utredningsdirektiven väsentliga frågan om vården av de psykiskt sjuka berörts alltför litet av kommittén. Detsamma gäller enligt styrelsen frågan om hur den psykiatriska behandlingen skall samordnas med skolornas rehabiliterings- och återanpassningsarbete. Om dessa problem övervägts ytterligare är det enligt styrelsens mening tänkbart, att kommittén skulle föreslagit en större koncentration av psykiatrernas arbetsuppgifter vid skolorna i stället för att skissera en mångfald arbetsuppgifter som i och för sig är väsentliga men som kanske måste stå tillbaka i avvaktan på bättre resurser. Även *Stockholms barnavårdsnämnd* anser, att vad kommittén anfört om psykiaterns arbetsuppgifter inom »behandlingsteamet» verkar orealistiskt med tanke på den begränsade tid som står till dennes förfogande.

Styrelserna för ett flertal ungdomsvårdsskolor har däremot anslutit sig till kommitténs uppfattning ifråga om psykiatrernas arbetsuppgifter. Särskilt har betonats önskvärdheten av att psykiatrerna är närvarande på styrelsernas sammanträden.

Svenska barnpsykiatriska föreningen uttalar, att statsmakterna inte får slå sig till ro förrän man på varje skola verkligen kunnat skapa en mentalhygieniskt riktig anda. Föreningen framhåller, att läkaren endast är en galjonsfigur om inte de som deltar i det dagliga arbetet har krafter, kunskaper och förmåga att konkret arbeta i den rätta andan. Ungdomsvårdsskolorna

har hittills av skilda skäl inte haft möjligheter att med tillräckliga resurser — däri inbegripet medicinskt-psykologiska hjälpkrafter — visa vad en intensifierad vård kan åstadkomma. För att så skall kunna ske fordras insatser av helt annan storleksordning än kommittén tänkt sig. Att vissa elever är mycket litet behandlingsbara får enligt föreningens mening inte hindra samhället från att satsa tillräckligt för att effektivt behandla de många som kan förbättras även om kostnaderna per vård dag otvivelaktigt blir höga.

Sveriges läkarförbund anser, att kommittén på ett anmärkningsvärt sätt förbisett behovet av en mera sjukvårdsmässig behandling av eleverna. Enligt förbundet bör den schablonmässiga isoleringen, som alltför ofta inte tjänar något vettigt terapeutiskt ändamål, i görligaste mån kompletteras eller ersättas med aktiv medicinsk eller psykologisk-psykiatrisk behandling. Skolorna bör tillgodogöra sig framstegen inom den psykofarmakologiska forskningen. För att så skall kunna ske behövs sjukvårdsutbildad personal, sjukavdelningar, medicinsk utrustning m. m.

Psykologernas roll i behandlingsarbetet har berörts i några yttranden.

Svenska barnpsykologiska föreningen uttalar, att erfarenheterna av den vid ungdomsvårdsskolorna hittills bedrivna psykologiska verksamheten bort redovisas av kommittén. Enligt föreningen har psykologens roll i »behandlingsteamet» berörts i så allmänna ordalag, att ett verkligt bedömande är mycket svårt. Föreningen anför därom bl. a. följande.

Man får inte klarlagt för vilka uppgifter kommittén tänkt sig att psykologer skall användas. Bl. a. saknas en differentiering mellan diagnostiskt och psykoterapeutiskt arbete. För båda dessa uppgifter behövs arbetskraft. Det är inte rimligt att räkna med att samma person fullt behärskar de högt utvecklade metoderna inom båda dessa specialområden. Med hänsyn till bristen på kvalificerad psykologisk arbetskraft ifrågasätter föreningen om inte försök med ambulera behandlingsteam bör övervägas.

Svenska barnpsykiatriska föreningen anser, att i den mån psykologerna i sin utbildning får klinisk skolning och mer praktisk erfarenhet bör de ges större utrymme i arbetet på ungdomsvårdsskolorna än vad kommittén föreslagit.

Styrelsen för Fagareds yrkesskola anser, att behov inte föreligger av konsulterande psykolog vid skolan. Enligt styrelsens mening är det fullt tillräckligt med psykiatrisk rådgivning i nu tillämpad form.

Kommitténs konkreta förslag till ökning av resurserna för psykiatrisk och psykologisk vård av ungdomsvårdsskoleklientelet har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissorgan. Behovet av bättre resurser i detta avseende ifrågasättes inte i något yttrande.

Medicinalstyrelsen, som tillstyrker de föreslagna åtgärderna, anser — med hänsyn till den mycket begränsade tillgången på barn- och ungdomspsykiatrer — att det är betydelsefullt att läkarverksamheten på lämpligt sätt ställes under kvalificerad central ledning.

Skolöverstyrelsen uttalar, att en betydligt mer genomgripande upprustning bör ske så snart tillgången på psykiatrer så medger.

Statskontoret säger sig vara medvetet om att det är av väsentlig betydelse för verksamheten att psykiatrisk expertis står till förfogande i tillräcklig omfattning. Ämbetsverket anser därför, att en ytterligare medelsanvisning till ändamålet kan vara motiverad. De i betänkandet lämnade uppgifterna är dock alltför knapphändiga för att ge någon säker vägledning vid bedömandet av vilket belopp som kan erfordras. Enligt statskontorets mening bör därför en anslagshöjning ske successivt. Socialstyrelsens behov av särskild psykiatrisk expertis anser statskontoret böra tillgodoses på samma sätt som hittills dvs. genom chefsläkaren vid Lövsta eller särskild konsult.

I några remissyttranden uttalas att kommitténs förslag inte är tillräckligt långtgående.

Sveriges läkarförbund anser sålunda, att den föreslagna förstärkningen av resurserna inte ens tillnärmelsevis kan anses tillräcklig för att motsvara behovet. Enligt förbundet är det inte möjligt att bygga upp en effektiv och rationell medicinsk-psykologisk vård på skolorna inom den av kommittén föreslagna kostnadsramen.

Även *Stockholms stads barnvårdsnämnd* och *Svenska barnpsykiatriska föreningen* uttalar, att den av kommittén föreslagna utbyggnaden är otillräcklig. Sistnämnda förening framhåller dock, att bristen på psykiatrer — särskilt barn- och ungdomspsykiatrer — under flera år framåt torde göra en större insats från läkarnas sida omöjlig.

Styrelsen för Margretelunds yrkesskola anser, att försök med ökade resurser bör göras vid en skola för debila elever.

Förslaget om inrättande av psykologtjänster vid vissa skolor tillstyrkes av berörda skolstyrelser. I anslutning till förslaget erinrar *statskontoret* om att det föreligger svårigheter att hålla nu befintliga psykologtjänster besatta. Så länge detta är fallet bör det inte ifrågakomma att tillskapa nya sådana tjänster. Behovet av psykologisk expertis bör därför tills vidare få tillgodoses genom konsulter.

Förslaget till ändrade grunder för ersättning till de rådgivande psykiaternas bör enligt *statskontoret* inte föranleda någon åtgärd. Ämbetsverket framhåller, att ett genomförande av förslaget kan föranleda krav på motsvarande ändringar även på andra håll.

Vad kommittén anfört rörande den slutna vården vid ungdomsvårdsskolorna har föranlett erinringar och synpunkter i flera yttranden.

Riksåklagarämbetet anser sålunda, att omhändertagande i slutna vård inte främst bör användas som disciplinåtgärd. Ämbetet anför härom följande.

Beträffande många av de elever som placeras på ungdomsvårdsskola med anledning av kriminella handlingar — dessa elever torde ofta befinna sig i ett upphetsat tillstånd varmed följer risk för rymningar — torde det vara i

hög grad angeläget att de bli omhändertagna i de små grupper som specialavdelningarna utgöra med, som kommittén säger, möjlighet till intensiv kontakt med och påverkan av skolans personal. Då ämbetet har anledning antaga att denna princip kommer att följas i den mån det är möjligt, anser sig ämbetet icke böra påfordra uttrycklig bestämmelse härom.

Liknande synpunkter anföres av *ungdomsåklagaren i Stockholm* som framhåller att det ofta är allt för stor risk att låta nyintagna elever få en okontrollerad samvaro med de andra eleverna.

Svenska barnpsykologiska föreningen uttalar, att varje enskilt fall, där intagning på sluten avdelning ifrågasättes, bör bedömas inte bara av styrelse och rektor utan även av den psykiatriska rådgivaren.

Kommitténs förslag i fråga om *vistelsetidens längd inom de slutna avdelningarna* har berörts i några remissyttrandena.

Förslaget tillstyrkes av *Svenska socialvårdsförbundet* och *Svenska barnpsykiatriska föreningen*.

Riksåklagarämbetet anser, att det bör övervägas att vid skolor som mottar särskilt svårbehandlade och rymningsbenägna elever mer allmänt tillämpa längre vistelsetid än två månader. Ämbetet ifrågasätter om det i dessa tider av stigande brottslighet är riktigt att införa en begränsning av den tid en elev får omhändertas på sluten avdelning. Ämbetet erinrar i detta sammanhang om att ett antal ungdomar varje år dömes till frihetsstraff, varvid det slutna omhändertagandet ofta avser längre tid än vad som förekommer på ungdomsvårdsskolorna.

Socialstyrelsen uttalar, att det bör tillkomma styrelsen att medge undantag från den föreslagna regeln om längsta vistelsetid på sluten avdelning även i fall då medicinska skäl talar härför. Enligt styrelsen är det mera sällan som enbart medicinska skäl är avgörande för ett sådant bedömande.

Vad kommittén föreslagit rörande *undervisningen vid skolhemmen och övergång till enhetsskola* har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de flesta yttrandena.

Statskontoret anser det dock knappast motiverat att utbygga enhetsskolan i den takt kommittén tänkt sig. Statskontoret anför bl. a. följande.

Ämbetsverket kan inte frigöra sig från den uppfattningen, att kommittén i betraktande av elevmaterialets förutsättningar m. m. satt målet för undervisningen väl högt. Det är givet, att eleverna vid ungdomsvårdsskolorna skall ha samma möjligheter till utbildning som andra barn med motsvarande förutsättningar. Men det må erinras att enhetsskolan ännu endast befinner sig på ett försöks- och begynnelsestadium. Erfarenheterna av den beslutade enhetsskoleundervisningen vid Vemyra synes böra avvaktas, innan några mera omfattande åtgärder vidtages.

Statskontoret förutsätter, att förslaget underkastas en noggrann prövning med beaktande av de särskilda förhållandena vid de enskilda skolorna innan det upptages till avgörande.

Kommitténs principiella inställning i fråga om yrkesundervisningen vid ungdomsvårdsskolorna godtas eller lämnas i stort sett utan erinran av flertalet remissorgan, bl. a. socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och lantbruksstyrelsen samt Stockholms och Göteborgs barnavårdsnämnder.

Arbetsmarknadsstyrelsen biträder sålunda kommitténs uppfattning att man i princip bör inrikta sig på ett par yrkesgrenar, som kan ge så mångsidig arbetsträning som möjligt och sedermera leda till olika yrkesområden. En förberedande yrkesundervisning bör ske på skolorna medan den egentliga yrkesutbildningen bör — efter utskrivningen — vara en uppgift för det ordinarie yrkesskoleväsendet eller för den av arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning gemensamt anordnade utbildningsverksamheten. De möjligheter till utbildning som finns inom näringslivet bör också uppmärksammas. Denna utbildningsväg torde i vissa fall enligt styrelsens mening kunna erbjuda de för eleverna gynnsammaste betingelserna.

Arbetsmarknadsstyrelsen är beredd att i enlighet med kommitténs förslag utvidga sin centrala arbetsanskaffning till att omfatta även ungdomsvårdsskolorna. Styrelsen förutsätter därvid, att en förstärkning av dess personella resurser kan påräknas för denna arbetsuppgift. Styrelsen framhåller dock, att det primärt åligger institutionerna själva att utnyttja möjligheterna till lokal arbetsanskaffning. Detta bör också gälla ungdomsvårdsskolorna.

Slutligen framhåller styrelsen, att det är viktigt att de produkter som tillverkas på skolorna är av sådan kvalitet att de kan avyttras i konkurrens med det enskilda näringslivet och till den allmänna marknadens priser.

Överstyrelsen för yrkesutbildning understryker med skärpa kommitténs uttalande, att ungdomsvårdsskolorna i allmänhet inte kan ge yrkesutbildning i egentlig mening. Målsättningen för utbildningen måste därför bli begränsad. Enligt överstyrelsens mening är det av vikt, att ungdomarna inte bibringas den uppfattningen att de å ungdomsvårdsskolorna erhåller en fullständig och avslutad yrkesutbildning. Arbetet med deras fostran inom yrkesarbetet blir därför inte mindre viktigt. Överstyrelsen framhåller, att en förutsättning för att ungdomarna skall kunna fortsätta sin utbildning och bli goda yrkesmän är att de lär att finna sig tillrätta inom arbetslivet och iakttar dess rytm och sedvänjor.

Med hänsyn till angivna omständigheter måste den egentliga yrkesutbildningen meddelas efter det att värden på ungdomsvårdsskolorna avslutats. Beträffande de problem som därvid uppkommer anför överstyrelsen i huvudsak följande.

De ungdomar, som omhändertagits på ungdomsvårdsskola, bör ha samma möjligheter till inträde å de allmänna yrkesskolorna som andra ungdomar. Vid fri konkurrens med andra inträdessökande ungdomar kan ung-

domen från ungdomsvårdsskolorna i regel inte göra sig gällande på grund av sämre betyg och ringa eller ingen erfarenhet från arbetslivet. Att bereda elever från ungdomsvårdsskolorna inträde genom att reservera vissa platser för dem kan under inga förhållanden godtagas. Emellertid synes förevarande problem dock icke olösligt. Man får dock begränsa sig till att söka lösa problemen från fall till fall.

Det bör beaktas, att lärarna å de vanliga yrkesskolorna icke erhållit utbildning för att taga hand om ungdom av det slag varom här är fråga. Man måste till följd härav vara något så när säker på att tidigare elever vid ungdomsvårdsskolorna verkligen är lämpliga för utbildning å en yrkesskola, innan de får tillträde till en dylik. Ett sätt på vilket en tidigare ungdomsvårdsskoleelev bör kunna styrka sin lämplighet för fortsatt utbildning å yrkesskola synes vara genom intyg härom från skolan i fråga. En annan väg som även synes böra prövas är, att man låter vederbörande taga någon tids anställning inom produktionen. Kan en dylik f. d. ungdomsvårdsskoleelev uppvisa en tids väl vitsordad arbetsanställning, synes även vissa garantier föreligga för att den unge med framgång kan utbildas å en yrkesskola.

Vad som anförts rörande inträde å de vanliga yrkesskolorna gäller givetvis även inträde å kurser för arbetslös ungdom. På grund av att dessa är lättare att bygga ut vid förekommande behov blir det även lättare för den ungdom varom här är fråga att vinna inträde. Överstyrelsen vill emellertid framhålla, att man icke på något sätt får göra avkall på kraven, att vården å ungdomsvårdsskolan faktiskt har givit resultat.

Överstyrelsen är tvungen att, då det gäller ungdomsvårdsklienteletts tillträde till de sedvanliga yrkesskolorna, inta en i viss mån försiktig och såvitt möjligt verklighetsbetonad inställning med tanke på att den måste slå vakt om yrkesskoleelevernas berättigade intressen. Dessa elever är till alldeles övervägande del utomordentligt skötsamma och ambitiösa. Har man emellertid grundad anledning att anta, att den å ungdomsvårdsskolorna meddelade vården uppnått åsiftat resultat, bör någon anledning för yrkesskolornas del inte föreligga att vägra inträde.

Statskontoret anser, att kommitténs förslag bör bedömas med stor restriktivitet. Ämbetsverket framhåller att det föreligger en betydande brist på yrkeslärare. Det är därför synnerligen angeläget att alla möjligheter till samarbete med den kommunala yrkesundervisningen tillvaratas samt att inte större krav ställes på personalens utbildning än som oundgängligen bedömes erforderligt. Förslag om utbyte av tjänster med lägre kompetenskrav mot tjänster med högre kompetenskrav bör bedömas med stor försiktighet.

Frågan om undervisningspersonalens kompetens beröres av *styrelserna för Fagareds, Gräskärns och Bistagårdens yrkesskolor*. Den förstnämnda styrelsen varnar bestämt för att ersätta en kompetent yrkeslärares reguljära yrkesutbildning med en verksamhet som omhänderhas av lågavlönade yrkesmästare. Styrelsen för Gräskärns yrkesskola anför, att om man siktar på en relativt kort vårdtid på skolan kan det vara försvarbart att använda en lägre kvalificerad yrkesman (yrkesmästare). I annat fall är det motiverat att bibehålla yrkesläartjänsterna, vars innehavare har en viss pedagogisk skolning.

Vad kommittén anfört om samarbete mellan socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning i fråga om yrkesutbildningen vid skolorna och därmed sammanhängande spörsmål har inte mött några invändningar från de berörda ämbetsverken.

Socialstyrelsen hälsar med tillfredsställelse förslaget om intensifierat samarbete med överstyrelsen för yrkesutbildning. Det är f. n. mest angeläget att detta samarbete inriktas på möjligheterna till fortsatt utbildning av villkorligt utskrivna elever.

Överstyrelsen för yrkesutbildning finner det naturligt att den inom överstyrelsen samlade erfarenheten rörande yrkesutbildning i väsentligt större utsträckning än vad hittills varit fallet ställs till ungdomsvårdsskolornas förfogande.

Arbetsmarknadsstyrelsen framlägger vissa konkreta förslag rörande samarbetet mellan arbetsförmedling och ungdomsvårdsskolor i det enskilda fallet. Ifrågavarande samarbete bör enligt styrelsen anordnas på följande sätt.

1) Så snart framställning om intagning vid ungdomsvårdsskola skett, bör vederbörande barnavårdsnämnd tillse, att eleven — om så ej redan skett — under väntetiden söker arbete vid arbetsförmedlingen. Sökandens yrkesplaner bör därvid diskuteras med yrkesvägledare.

2) Då uppgift föreligger om vilken ungdomsvårdsskola, som avses för eleven, skall arbetsförmedlingen på elevens hemort översända avskrift av arbetsökandebblankett och/eller yrkesvägledningsblankett till kontaktmannen vid arbetsförmedlingen på skolorten.

3) Vid besök på skolan bör därefter kontaktmannen kunna lämna rektor och lärare värdefull information om bl. a. elevens eventuella yrkesplaner, vilken kan påverka valet av arbetsavdelning inom skolan.

4) Under elevens skolvistelse bör samverkan äga rum bl. a. vid regelbundna besök av kontaktmannen, som fortlöpande bör delgivas alla erforderliga upplysningar om eleven. Dessutom bör kontaktmannen beredas tillfälle att närvara vid skolstyrelsens sammanträden. En mera neutral miljö för enskilda samtal mellan kontaktman och elev kan skapas, om eleven tillåtes att besöka kontaktmannen på arbetsförmedlingen. Yrkesvalsfrågan bör ägnas särskild uppmärksamhet på ett tidigt stadium av elevens vistelse vid skolan i syfte bl. a. att inrikta den arbetsträning, som skolan meddelar, efter elevens håg och fallenhet samt efter möjligheterna på arbetsmarknaden. Till komplettering av de hjälpmedel, som vid yrkesvägledning kommer till användning, kan anlagsprövning behöva anordnas. Försöksvis bör därvid jämväl de av arbetsmarknadsstyrelsen i samarbete med Personaladministrativa rådet organiserade urvalsproven kunna ifrågakomma.

5) Särskilt viktigt är, att åtgärder i samband med elevs utskrivning gemensamt planlägges i god tid. Senast tre veckor före den ifrågasatta tidpunkten för utskrivning skall kontaktmannen underrättas och därvid lämnas kompletterande upplysningar bl. a. om resultatet av arbetsträningen. Kontakt med en yrkesvägledare kan även på detta stadium vara värdefull för att exempelvis utnyttja elevens erfarenheter vad gäller de förberedande moment av yrkesutbildning, som ingått i arbetsträningen.

6) Om yrkesutbildning är att rekommendera för eleven, åligger det kontaktmannen att undersöka, huruvida denna skall förläggas till ordinarie

yrkesskola, till arbetslöshetskurs eller givas form av utplacering hos företag inom näringslivet, eventuellt med bidrag.

7) Om direkt arbetsplacering anses lämplig, bör kontaktmannen ackvitera sådan enligt överenskommelse med skolan. För att skapa gynnsamma betingelser för elevens anpassning på arbetsmarknaden är det självfallet betydelsefullt, att stor omsorg nedlägges vid val av arbetsgivare och handledare.

8) Om elev i samband med utskrivning ej kan erhålla arbete, har kontaktmannen att pröva de möjligheter, som står till buds vad gäller arbetslöshetsmotverkande åtgärder. Som regel bör emellertid elev icke hänvisas till vanliga beredskapsarbeten. Arbetsmiljö och förläggning kan här vara mindre lämpliga. Med hänsyn därtill har styrelsen ansett sig böra överväga frågan om särskilda beredskapsarbeten för de ungdomar, som här avses. Styrelsen är beredd att undersöka, huruvida och i vilken utsträckning lämpliga arbetsobjekt kan erhållas för detta ändamål. Bl. a. skall prövas möjligheterna att anordna särskilda beredskapsarbeten inom skogsvård och liknande.

Kommitténs förslag att s. k. a r b e t a n d e f ö r m ä n skall knytas till verkstäderna vid vissa ungdomsvårdsskolor såsom biträde åt vederbörande yrkeslärare tillstyrkas eller lämnas utan erinran av styrelserna för dessa skolor. Förslaget avstyrkes däremot av *statskontoret* som dock inte är främmande för tanken att biträde kan behövas i vissa situationer. Statskontoret anser emellertid inte behovet härav så framträdande att det f. n. bör tillgodoses. Om dylika förmän anställes bör de enligt ämbetsverkets mening avlönas från ungdomsvårdsskolornas avlöningsanslag. *Statens organisationsnämnd* uttalar, att ifrågasvarande verksamhet — om förslaget genomföres — bör bedrivas på försök. Försöksverksamheten bör äga rum vid en verkstad där relevantalet kan utökas i proportion till personalökningen utan alltför stora investeringskostnader.

De av kommittén framförda förslagen beträffande y r k e s u n d e r v i s n i n g e n s a n o r d n a n d e vid de olika skolorna har föranlett uttalanden av flera av styrelserna för dessa.

Styrelsen för Långanäs yrkesskola finner förslaget om en ny mekanisk verkstad på skolan synnerligen välmotiverat. Styrelsen ifrågasätter dock om inte den föreslagna arbetsgruppen i denna verkstad — 12—16 elever — är för stor med hänsyn till skolans svårhanterliga klientel.

Styrelsen för Fagareds yrkesskola upplyser, att den av kommittén förordade omläggningen av bilverkstaden till mekanisk verkstad ägt rum fr. o. m. den 1 september 1959.

Styrelsen för Råby yrkesskola biträder förslaget att slopa skradder utbildning vid skolan och i stället anordna en mekanisk verkstad.

Styrelsen för Bärby yrkesskola tillstyrker förslaget att anordna en mekanisk verkstad vid skolan. Styrelsen anser dock att med hänsyn till klientelens beskaffenhet högst 12 elever bör samtidigt sysselsättas på verkstaden.

Styrelsen för Johannisbergs yrkesskolor vill bestämt avråda från att byta ut undervisning i bilreparation mot undervisning i metallarbete. Styrelsen

framhåller, att verksamheten på bilavdelningen hittills varit synnerligen tillfredsställande. Tillgången på arbetsuppgifter på bilavdelningen har varit mycket god, vilket däremot inte varit fallet på den mekaniska verkstaden som har stora svårigheter att få lämpliga arbetsuppgifter.

Styrelsen för Ryagårdens yrkesskola tar avstånd från förslaget att anordna en för hela skolan gemensam köksanläggning. Styrelsen anser det angeläget att största möjliga hemkaraktär bibehålles vid utbildningen i köksysslor. Denna skulle helt gå förlorad genom den föreslagna centraliseringen. Vidare skulle balansen mellan yrkesgrupperna på de båda huvudavdelningarna allvarligt rubbas genom att ytterligare en yrkesgren helt överföres till en av dessa.

Styrelsen för Brättegårdens yrkesskola ställer sig tveksam till den föreslagna utbildningen i laboratoriearbete vid skolan. Styrelsen framhåller, att sådan utbildning kräver lång tid och goda förkunskaper. Den kommer säkert att bereda stora svårigheter vid läraranskaffningen.

I anslutning till den av kommittén föreslagna särskilda medelsanvisningen till kostnader för sådana elever som efter utskrivning placeras hos olika arbetsgivare erinrar *överstyrelsen för yrkesutbildning* om att statsbidrag till utbildning av lärlingar kan erhållas enligt f. n. gällande bestämmelser. Överstyrelsen har särskilda medel till förfogande för att främja lärlingsutbildningen hos hantverksmästare m. m. I vissa fall kan bidrag utgå även genom arbetsmarknadsstyrelsen. Överstyrelsen är tveksam om lämpligheten att tillskapa ytterligare en väg för bidrag till lärlingsutbildning. Det är i varje fall angeläget att en eventuellt ny bidragsmöjlighet utformas så att dubbelunderstöd undviks.

Kommitténs förslag om ett nytt avlöningssystem för eleverna vid yrkesskolorna tillstyrkes i princip av *socialstyrelsen, styrelserna för Långnäs, Fagareds och Gräskärns yrkesskolor* samt *arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning*. Socialstyrelsen framhåller dock att den föreslagna omläggningen av systemet förutsätter en kontorsorganisation som f. n. saknas vid ett flertal skolor.

Överstyrelsen för yrkesutbildning utgår ifrån att förslaget endast syftar till att ge liknande förmåner som tillkommer dem som erhåller arbetsvård. Därvid bör dock beaktas att eleverna på ungdomsvårdsskolorna är yngre än arbetsvårdsklientelet. Ej heller bör bättre förmåner utgå än vid de vanliga yrkesskolorna. Ersättningarna bör inte utformas så att elevernas övergång till ordinarie yrkesskolor försvåras.

Statskontoret anser, att någon ändring av det nu tillämpade flitpenningssystemet f. n. inte bör ske. Enligt ämbetsverkets mening bör spørsmålet aktualiseras först sedan 1956 års eftervårdsutrednings förslag slutligt prövats.

Förslaget om särskild medelsanvisning till psykotekniska prov avstyrkes av *statskontoret*, som dock anför, att dylika prov

i många fall kan vara angelägna. De bör enligt ämbetsverkets uppfattning i så fall kunna utföras av skolornas rektorer.

De av kommittén anförda synpunkterna på fritidsverksamheten vid ungdomsvårdsskolorna har mottagits positivt av socialstyrelsen och skolöverstyrelsen samt styrelserna för de ungdomsvårdsskolor, som yttrat sig i ämnet.

Socialstyrelsen upplyser, att styrelsen tagit initiativ till kontakter med riksidrottsförbundet, I.O.G.T., skid- och friluftsförbundet samt schackförbundet i syfte att ernå medverkan från dessa organisationer i nämnda verksamhet.

Skolöverstyrelsen betonar fritidsverksamhetens betydelse för resocialiseringsarbetet bland eleverna. I fråga om samarbetet mellan ungdomsvårdsskolorna och de olika organisationerna anför överstyrelsen i huvudsak följande.

Genom ett organiserat samarbete med de stora bildnings- och framför allt ungdomsorganisationerna kan anpassningen säkerligen underlättas. Ungdomsarbetet har numera utvecklats en synnerligen mångfacetterad och ändamålsenlig metodik, när det gäller att samla och påverka ungdomen. Ett intensivt samarbete mellan ungdomsvårdsskolorna och ungdomsorganisationerna är därför av största vikt. Ett sådant samarbete ligger helt i linje med överstyrelsens folkbildnings- och ungdomsverksamhet. Då de statsunderstödda ungdomsinstruktörerna fungerar dels som utbildare av ungdomsledare dels som sina organisationers kontaktmän ligger det nära till hands för överstyrelsen att söka inrikta deras intressen mot ungdomsvårdsskolorna.

Förslaget om ökad medelsanvisning till fritidsverksamhet bör enligt *statskontoret* inte genomföras. Ämbetsverket anser, att de olika skolorna i större utsträckning än vad som f. n. sker bör genom kontakter med organisationer i bygden kunna tillgodose behovet av fritidsverksamhet.

Kommitténs olika förslag och synpunkter i fråga om eftervården föranleder i stort sett ej några erinringar i remissyttrandena. Allmänt betonas den stora betydelsen av effektiva eftervårdsanordningar.

I några yttranden anföres särskilda synpunkter.

Stockholms stads barnavårdsnämnd anser, att en väsentlig ökning av antalet eftervårdskonsulenter snarast bör komma till stånd.

Svenska socialvårdsförbundet framhåller, att man inte bör ställa alltför stora förhoppningar på möjligheterna att utvidga familjevården.

I anslutning till vad kommittén anfört om behovet av samordning mellan fångvårdens och ungdomsvårdens konsulentorganisationer uttalar *fångvårdsstyrelsen*, att det är önskvärt att ett utvidgat samarbete på detta om-

råde kommer till stånd. Enligt *statskontoret* föreligger ett framträdande behov av en översyn av de på ifrågavarande område verksamma organen. Syftet härmed bör vara att tillvarata alla möjligheter till besparingar när det gäller arbetskraft, lokaler m. m. Det är enligt *statskontoret* angeläget att 1956 års eftervårdsutredning snarast framlägger erforderliga förslag i ämnet. *Svenska socialvårdsförbundet* anser, att om en utredning angående den regionala organisationen av socialvården kommer till stånd bör denna ta upp nämnda samordningsproblem.

Förslaget om höjning av ersättningen till övervakare tillstyrkes eller lämnas utan erinran i flertalet yttranden. *Statskontoret* anser dock, att förslaget inte bör prövas förrän ställning tagits till de förslag 1956 års eftervårdsutredning senare kan komma att framlägga. Ämbetsverket kan vidare inte tillstyrka en uppräkningspost till eftervård och utackordering. Förslaget härom är inte tillräckligt motiverat. Några säkra uppgifter om de beräkningsgrunder kommittén använt har — liksom i fråga om andra, av kommittén gjorda äskanden — inte lämnats.

Även kommitténs överväganden rörande inackorderingshemmen en godtas eller lämnas utan erinran i flertalet yttranden. *Statskontoret* anser dock att också denna fråga bör prövas först sedan ställning tagits till de förslag eftervårdsutredningen kan komma att framlägga i liknande ämnen. *I.O.G.T.* upplyser, att inackorderingshemmen dras med stora ekonomiska svårigheter. Detta gör sig särskilt gällande då samtliga platser inte är belagda. Det är viktigt att såväl garanti- som platsbidraget får en sådan storlek att hemmens ekonomi tryggas. Orden anser att även andra ideella organisationer bör stimuleras att starta liknande hem. *Svenska socialvårdsförbundet* ifrågasätter om inte staten borde helt stå för driftkostnaderna i den mån de belöper på ungdomsvårdsskolorna.

Vad kommittén anfört rörande personalen vid skolorna har föranlett uttalanden i flera yttranden.

Socialstyrelsen anser, att skolorna bör tillföras kvalificerad personal i större utsträckning än som hittills varit fallet för att annan och bättre avvägning mellan fackutbildad och ej fackutbildad personal skall ernås.

Stockholms stads barnavårdsnämnd uttalar, att kommittén nu bort dryfta vårdpersonalens storlek, uppgifter, kompetens och arbetsvillkor från pedagogiska och terapeutiska utgångspunkter. Enligt nämndens uppfattning är vårdresultatet i mycket hög grad beroende av tillgången på kvalificerad vårdpersonal.

Sveriges läkarförbund anser, att kommittén inte lagt fram ett så radikalt förslag till förstärkning av personalresurserna, som den ytterst prekära situationen kräver. Enligt förbundet är personalen otillräcklig och arbetar under mycket pressande förhållanden. Avgången bland personalen är betydande och sjukdomsfrekvensen är på grund av påfrestningar i arbetet mycket hög åtminstone på vissa skolor. Enligt förbundets mening skulle en ut-

redning av sjukdomsfrekvensen och de verkliga sjukdomsorsakerna bland personalen blotta anmärkningsvärda förhållanden.

I ett par yttranden tas frågan om rekrytering och kompetenskrav för rektorer, avdelningsföreståndare och assistenter vid skolorna upp.

Statskontoret anser det mindre lämpligt att — som kommittén föreslagit — samma krav på lämplighet och kvalifikationer ställes på såväl rektorer som avdelningsföreståndare och assistenter. Ämbetsverket framhåller, att inte alla avdelningsföreståndare och assistenter har möjlighet att bli rektorer. Då det dessutom råder brist på fackutbildad personal på detta och andra liknande vårdområden är det mindre lämpligt att uppställa högre kompetenskrav än som kan anses oundgängligt.

Medicinalstyrelsen ifrågasätter om det är lämpligt att — som kommittén föreslagit — assistenter i första hand rekryteras bland personer med social examen vid socialinstitut. Styrelsen anser att till assistenter hellre bör ifrågakomma personer med pedagogisk och psykologisk skolning. Dessa torde efter mentalhygienisk fortbildning utgöra en bättre och framförallt vidare rekryteringsbas för rektorer.

Medicinalstyrelsen tar i detta sammanhang upp frågan om krav på behörighet för innehav av psykologtjänster vid ungdomsvårdsskolorna. Enligt styrelsens mening bör samma utbildningskrav uppställas som under den psykiska barna- och ungdomsvården. Behörigheten bör vidare prövas i samma ordning. Förutom tjänster för psykologassistenter bör även psykologtjänster med filosofie licentiatexamen som behörighetskrav inrättas. Sådana psykologer bör efter viss pedagogisk utbildning kunna bli rektorer.

Tjänstemännens centralorganisation anser att rekryteringen av rektorer vid skolorna i fortsättningen inte endast bör ske från avdelningsföreståndare och assistenter. Liksom fallet är i den obligatoriska skolan bör även vid ungdomsvårdsskolorna de vid skolorna tjänstgörande lärarna kunna utgöra en del av underlaget för rekryteringen till skolchefsbefattningarna.

Kommitténs förslag om inrättande av ytterligare assistenttjänster vid ungdomsvårdsskolorna tillstyrkes eller lämnas utan erinran av styrelserna för skolorna. Däremot avstyrkes förslaget av *statskontoret* som framhåller att den ifrågasatta organisationsutredningen måste påverka bl. a. behovet av assistenter.

I anslutning till kommitténs uttalande att det närmaste ansvaret för varje elevavdelning bör åvila en tillsynsman har *statens organisationsnämnd* berört frågan om assistenternas arbetsuppgifter. Nämnden anser, att assistenterna inte såsom kommittén föreslagit bör avlastas chefskap för elevavdelning. De utövar därvid en arbetsledning för lägre personal som är betydelsefull. De får även en naturlig kontakt med elever i vardagliga ting, vilket kan vara värdefullt för vårdarbetet. Om assistenter bibehålles som chefer för elevavdelningar, bortfaller behovet av ökat antal tillsynsmän. Organisationsnämnden anser vidare att en viss schemabunden tjänst

vid elevavdelningarna med fördel kan ingå i assistenternas arbetsuppgifter. Vid en sådan tjänstgöring — som inte bör betraktas som vakttjänst — kan lämpligen sådana vårduppgifter bedrivas som innebär gruppssamvaro med elever. Enligt nämndens mening skulle en sådan anordning underlätta uppgörandet av ur personalvårdssynpunkt goda tjänstgöringsscheman för den egentliga tillsynspersonalen och i vissa fall förhindra utökning av denna personals numerär.

Även *styrelsen för Östra Spånga skolhem* anser att assistenterna i regel bör ha ansvaret för var sin elevavdelning.

Kommitténs förslag rörande utbildning av personal vid ungdomsvårdsskolorna har berörts i flera yttranden.

Enligt *statskontorets* mening har förslagen mycket vida aspekter av principiell innebörd och berör jämväl andra vårdområden. De bör därför inte nu upptas till fristående prövning. Ämbetsverket anser, att någon särskild utbildning av assistenter inte bör genomföras på grundval av kommitténs förslag.

Skolöverstyrelsen anser, att utbildningsfrågorna bör ytterligare utredas. Överstyrelsen ifrågasätter om den föreslagna utbildningen för assistenter bör vara den normala för blivande rektorer. Om annan utbildning och praktik godtas bör ungdomsvårdsskolorna kunna tillföras krafter utifrån, som kan verka stimulerande och förnyande på verksamheten.

Tjänstemännens centralorganisation anser, att utbildningskurserna för assistenter bör vara tillgängliga även för lämpade och intresserade lärare vid ungdomsvårdsskolorna.

Förslaget om utredning av förutsättningarna för en gemensam grundutbildning för vård- och tillsynspersonal inom olika vårdområden tillstyrkes av *fångvårdsstyrelsen* och *medicinalstyrelsen* samt styrelserna för några ungdomsvårdsskolor.

Kommitténs förslag att befria skolledningarna från vissa administrativa arbetsuppgifter genom att i första hand inrätta ett antal kanslibiträdare inom skolorganisationen tillstyrkes allmänt av *styrelserna för de olika ungdomsvårdsskolorna* men avstyrkes av *statskontoret*.

Mot förslaget om utredning av frågan om fördelning av vissa administrativa arbetsuppgifter mellan socialstyrelsen och skolorna göres ej någon erinran i remissyttrandena.

De av kommittén gjorda kostnadsberäkningarna har granskats av *byggnadsstyrelsen*. Styrelsen erinrar om att kommittén inte låtit upprätta några ritningar till de föreslagna byggnaderna. Ej heller har kommittén haft tillfälle att studera placeringen av byggnaderna och upprätta några situationsplaner, som skulle kunna tjäna som underlag för en bedömning av omfattningen av yttre lednings- och planeringsarbeten. Byggnadsstyrelsen kan därför inte med någon större grad av säkerhet yttra sig om kostnaderna för de föreslagna byggnadsåtgärderna. De av kommittén lämnade

kostnadsuppgifterna förefaller dock i stort sett vara riktiga. Då de emellertid vidlådes av en viss osäkerhet bör de inte läggas till grund för beviljandet av byggnadsanslag. Styrelsen förutsätter, att den före statsmakternas slutliga ställningstagande i anslagsfrågan får tillfälle att verkställa kostnadsberäkningar med ritningsförslag som underlag.

Statens lönenämnd har yttrat sig över kommitténs förslag i fråga om placering i lönegrad m. m. av olika tjänster vid ungdomsvårdsskolorna.

I anslutning till förslaget om utbyte av vissa yrkesmästarbefattningar mot tjänster för yrkeslärare anför lönenämnden, att den inte kunnat finna några fasta normer för den nuvarande uppdelningen av yrkesundervisningen vid skolorna på å ena sidan yrkeslärare och å andra sidan yrkesmästare i lönegrad A 11 eller annan icke-pedagogisk personal. Nämnden anser det oklart om förslagen på denna punkt är föranledda av förutsatta förändringar i yrkesundervisningens karaktär vid skolorna eller om de bottnar i en allmän strävan att erhålla mer kvalificerad personal för tjänsterna. Frågan bör enligt nämndens mening under alla förhållanden lösas förhandlingsvägen. De av kommittén föreslagna nya yrkeslärartjänsterna bör liksom de nu befintliga placeras i lönegrad A 15/16.

Kommitténs förslag om uppflyttning av vissa folkskollärartjänster i A 16 till A 19 föranleder ingen erinran från lönenämndens sida.

Enligt lönenämndens uppfattning har kommittén inte framlagt några skäl för uppflyttning av psykologtjänsten i lönegrad Ae 23 vid Lövsta till Ae 24. De föreslagna nya psykologtjänsterna vid Ryagården, Hammargården och Broby bör erhålla samma lönegradsplacering som motsvarande tjänst vid Lövsta.

Lönenämnden anser sig inte kunna bedöma den förordade löneställningen för de nya biträdestjänsterna vid skolorna. Med utgångspunkt från uppsättningen biträdestjänster vid de skolor, som f. n. har lönegradsplacerad administrativ biträdespersonal, förefaller det dock nämnden, som om förslaget kan godtas.

IV. Socialstyrelsens anslagsäskanden

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1958/59	7 030 000	6 879 362
1959/60 (statsliggaren s. 327)	8 210 000	

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) lagt fram förslag till anslagsberäkningar för nästa budgetår.

Efter samråd med kommittén för ungdomsvårdsskolorna har socialstyrelsen ansett sig inte böra nu lägga fram sådana förslag som faller inom ramen för kommitténs uppdrag.

Beträffande platssituationen meddelar styrelsen, att den 1 juli 1959 789 platser vid skolorna kunde beläggas. Under innevarande budgetår kommer en rad byggnadsprojekt att slutföras, varför antalet platser beräknas stiga till 1 006 vid ingången av nästa budgetår.

Socialstyrelsen har i detta sammanhang redovisat en av styrelsen gjord utredning angående *jordbruksverksamheten vid ungdomsvårdsskolorna*.

I fråga om verksamhetens omfattning upplyser styrelsen, att jordbruk f. n. finns vid följande skolor, nämligen pojkskolorna Lövsta, Långanäs, Fagared, Forsane, Sundbo, Johannisberg, Råby, Margretelund, Bärby, Östra Spång, Vemyra, Folåsa och Gräskärr samt flickskolorna Ryagården, Bistagården, Brättegården, Hornö, Hårsjögården, Eknäs, Morängen och Broby. Sedan någon tid är dock jordbruksarealen vid Morängen och Eknäs utarrenderad. Jordbruken vid skolorna för manliga elever varierar i storlek från 10,1 till 99,7 ha. Genomsnittstorleken är 36,4 ha. Vid skolorna för kvinnliga elever är jordbrukens areal i regel mindre. Motsvarande siffror är för dem 5,1, 30,3 och 14 ha.

Handelsträdgård bedrivs vid 11 skolor och hushållsträdgård vid 14 skolor.

Utredningen visar, att skoljordbrukens skörderesultat och mjölkproduktion ligger över motsvarande riksmedeltal. Även bruttointkomsterna är högre än vid vanliga jordbruk av motsvarande storlek. Detta gäller dock också utgifterna bl. a. beroende på större personalbehov och den omständigheten att utgiftssidan belastas med kostnader av investeringskaraktär medan värdet av investeringen inte redovisas som tillgång i bokföringen. Av personalen, f. n. 68, avlönas 45 på skolornas avlöningsstat medan 23 avlönas från en delpost i omkostnadsstaten.

Beträffande det kassamässiga utfallet av verksamheten har socialstyrelsen redovisat undersökningar dels i medeltal för budgetåren 1953/54—1957/58 dels för budgetåret 1958/59. Av den förstnämnda undersökningen framgår, att pojkskolorna lämnade ett överskott med 12 210 kronor och flickskolorna ett underskott med 70 150 kronor. Budgetåret 1958/59 gick pojkskolorna med en vinst av 12 702 kronor och flickskolorna med en förlust av 59 690 kronor.

Socialstyrelsen har härefter berört frågan om jordbrukens betydelse för fostringsarbetet vid skolorna. Styrelsen anför därvid bl. a. följande.

För många elever, som behöver rörlig sysselsättning utomhus och som vantrivs med stationärt arbete på en verkstad, ger det omväxlande jordbruksarbetet möjlighet till kraftigare aktivitet, utlopp för ungdomlig över-skottsenergi, verksamhets- och rörelsebehov.

Skötseln av djur befrämjar elevernas känsloliv och kan hos elever med nervös läggning verka lugnande och tillfredsställa deras behov av att vårda.

Jordbruk, som är väl utrustat med traktorer och maskiner, kan ge eleverna utlopp för deras tekniska intresse och lust att handskas med motorer.

Arbete utomhus i friska luften är till gagn för fysiskt och psykiskt nergångna elever samt verkar uppbyggande och stärkande på konditionen.

För arbetsskygga och arbetsovana elever ger jordbruks- och trädgårdsarbetet en första arbetsträning innan de börjar sin verkstadsutbildning.

Styrelsen framhåller vidare, att eleverna lättare kan beredas sysselsättning om jordbruk finns vid skolan. Jordbruken och trädgårdarna har sålunda det största arbetskraftsbehovet under den skolfria delen av året och då verkstäderna måste stängas på grund av yrkeslärnarnas semestrar o. d. Jordbruken har också stor betydelse för skolegendomarnas skötsel. Därjämte ger de till skolorna hörande markområdena en önskvärd distans till grannar och sammanfaller ofta med elevernas fritidsområde.

Vad nu anförts gäller i främsta rummet skolorna för manliga elever men är i betydande utsträckning tillämpligt även beträffande flickskolorna. Vissa skäl talar dock mot ett bibehållande av jordbruken vid dessa skolor. Styrelsen anför härom bl. a. följande.

Dessa jordbruk har i regel så liten areal att de inte kan göras ekonomiskt bärkraftiga. Därtill kommer att skötseln av jordbruken — särskilt vid de mindre skolorna — bygger mer på personalens arbete än på flickornas medverkan. Lönekostnaderna per har åker är sålunda dubbelt så höga som vid pojkskolorna. Driftkostnaderna blir därigenom oproportionerligt stora jämförda med de sysselsättningsmöjligheter som utvinnes för ett fåtal flickor.

Styrelsen anser, att det traditionella jordbruksarbetet i regel torde vara alltför tungt för kvinnliga elever. Däremot är trädgårdsarbete och smådjurskötsel lämpligare sysselsättningar för dem. Djurskötsel torde sålunda för vissa av de omhändertagna flickorna vara av stort värde ur läkepedagogisk synpunkt.

Styrelsen upplyser, att endast en flickskola, Ryagården, har redovisat enbart positiva erfarenheter av det traditionella jordbruksarbetet. För denna skolas klientel — själsligt abnorma flickor — har nämligen hårt och rörligt kroppsarbete i friska luften i vissa fall visat sig vara synnerligen välgörande.

Socialstyrelsen anser med hänvisning till det anförda, att övervägande skäl talar för att den nuvarande jordbruksverksamheten vid yrkesskolorna och skolhemmen för pojkar bibehålles. Även jordbruken vid Ryagårdens yrkesskola för flickor bör bibehållas med hänsyn till skolans speciella klientel. Vad angår flickskolorna i övrigt bör den nuvarande jordbruksverksamheten helt nedläggas vid Eknäs, Bistagården och Broby. Vid Brättegården, Härsjögården, Hornö och Morängen bör jordbruksarealen utarrenderas eller försäljas. Verksamheten vid sistnämnda skolor bör i stället omfatta hushålls-, trädgårds- och smådjurskötsel av mindre omfattning. Det fåtal elever som bedömes vara i behov av sysselsättning i jordbruksarbete torde kunna

arbetsplaceras hos vederbörande arrendator eller hos lantbrukare i trakten. Styrelsen framhåller, att den sålunda föreslagna minskningen av jordbruksverksamheten avser främst sådana skolor, vilkas jordbruk är ekonomiskt minst bärkraftiga. Till största delen har nämnda jordbruk gått med underskott och överskottsmedlen från andra skolor har fått användas att täcka förlusterna. Genom att de mindre bärkraftiga jordbruken helt eller delvis nedlägges torde det samlade ekonomiska resultatet av verksamheten bli bättre.

Med hänsyn till de goda erfarenheterna av trädgårdsskötseln vid skolorna anser socialstyrelsen, att handelsträdgård bör finnas vid följande 12 skolor, nämligen Lövsta, Långanäs, Sundbo, Johannisberg, Råby, Gräskärr, Hammargården, Bärby, Östra Spång, Vemyra, Gudmundsgården och Ryagården. Hushållsträdgård av mindre omfattning bör förekomma vid övriga skolor.

Undervisningen i jordbruks- och trädgårdsskötsel bör bedrivas i enlighet med särskilda kursplaner som socialstyrelsen avser att upprätta i samråd med lantbruksstyrelsen. Såväl teoretisk som praktisk utbildning bör finnas.

Av utredningen har framgått, att byggnads- och inventariebeståndet vid skolorna behöver upprustas. Vad beträffar byggnadsbeståndet har styrelsen inte kunnat göra några närmare kostnadsberäkningar men föreslår, att i avvaktan härpå för större byggnadsarbeten beräknas 70 000 kronor per budgetår. Enligt en preliminär beräkning behöver inventarier anskaffas till en kostnad av 194 000 kronor. För att detta program skall kunna genomföras bör ytterligare 60 000 kronor anvisas under inventarieposten för vart och ett av de båda närmaste budgetåren.

Om jordbruken vid flickskolorna nedlägges eller ändrar karaktär i den utsträckning styrelsen föreslagit bör tjänsterna som jordbruksförman i lönegrad A 10 vid dessa skolor utbytas mot hanverkartjänster i lönegrad 8 för utförande av eldning, renhållning, reparationer m. m. Övriga jordbruksförmanstjänster (vid Östra Spång, Vemyra och Folåsa) bör utbytas mot tjänster som jordbruksföreståndare i lönegrad 12. Vidare bör — med hänsyn till befattningshavarnas undervisningsskyldighet — fem trädgårdsmästare i lönegrad 10 vid Hammargården, Bärby, Östra Spång, Vemyra och Gudmundsgården uppflyttas till lönegrad 12. På grund av förslaget om handels-trädgårdsverksamhet vid Långanäs och Sundbo bör de för dessa skolor avsedda på övergångsstat uppförda trädgårdsmästartjänsterna i lönegrad Ao 12 återföras till ordinarie stat. Därjämte bör två ladugårdsskötare i lönegrad 8 vid Gräskärr och Folåsa utbytas mot tjänster som ladugårdsförman i lönegrad 9. Slutligen föreslås att 19 arbetsförmän, som nu är anställda mot kollektivavtal och avlönas från delpost under omkostnadsanslaget, överföras å lönestat.

Socialstyrelsen förutsätter, att den av styrelsen föreslagna omläggningen av jordbruksverksamheten inte hinner genomföras under budgetåret 1960/61.

För nästa budgetår yrkas därför i det följande att endast en del av de föreslagna tjänsteförändringarna nu genomföres.

Yrkanden

Socialstyrelsen har hemställt, att anslaget höjes med — avrundat — 1 469 900 kronor på sätt framgår av följande uppställning.

	Ökning	Minskning
Löneregleringar m. m.		
1. 2 rektorer Ao 23 — Ao 24	2 806	
2. 1 rektor Ae 23 — Ao 24	1 420	
3. Utbyte av 3 jordbruksförmän Ae 10 mot jordbruksföreståndare Ae 12	4 028	
4. Utbyte av 2 jordbruksförmän Ae 10 mot hantverkare Ae 8		2 328
5. 3 trädgårdsmästare Ao 10—Ao 12 och 2 trädgårdsmästare Ae 10—Ae 12	6 752	
6. Utbyte av 2 ladugårdsskötare Ae 8 mot ladugårdsförmän Ae 9	1 140	
Personalökningar m. m.		
7. Överförande på lönestat av 19 arbetsförmän vid jordbruken	200 906	
8. 11 vårdare Ae 8 vid specialavdelningarna	115 206	
9. 6 tillsynsmän Ae 12, 6 yrkesmästare Ae 9, 6 förste vårdare Ae 10 och 12 vårdare Ae 8 vid mottagningsavdelningarna och vid specialavdelningen vid Bärby	163 058	
10. 1 assistent Ae 17, 2 tillsynsmän Ae 12, 1 trädgårdsmästare Ae 10, 1 förste vårdare Ae 10, 1 yrkesmästare Ae 9, 4 vårdare Ae 8 och 1 kanslibitråde Ae 7 vid Gräskärr (halv årskostnad)	65 258	
11. 1 tillsynsman Ae 12, 2 förste vårdare Ae 10, 5 vårdare Ae 8 och 2 ekonomibiträden Ae 4 vid Gräskärr	106 646	
12. a) 1 tillsynsman Ae 12, 1 förste vårdare Ae 10, 1 yrkesmästare Ae 9 och 1 vårdare Ae 8 vid Hammargården (3/12 av årskostnaden)	12 346	
b) 1 assistent Ae 17, 1 bokhållare Ae 15 och 1 ekonomibitråde Ae 4 vid Hammargården	43 586	
13. 1 assistent Ae 17 vid Sundbo	17 374	
14. 1 assistent Ae 17 vid Lövsta	17 374	
15. 8 tillsynsmän Ae 12	104 704	
16. 1 kanslibitråde Ae 7 vid Lövsta	10 050	
17. 1 biträde i reglerad befordringsgång vid Ryagården	8 548	
18. Ytterligare medel till vikarier, praktikanter, obehövhetstillägg och övertidsersättningar	387 540	

	Ökning	Minskning
19. Medel för kompensation för höjda pensionsavgifter	111 748	
20. Löneklassuppflyttningar m. m.	91 690	
	1 472 180	2 328
	+1 469 852	
21. Två trädgårdsmästartjänster på övergångsstat föreslås återförda till ordinarie stat. I rektorstjänst Ao 23 å övergångsstat kan utgå.		

Motivering

1—2. I likhet med rektorstjänsterna vid övriga skolor med specialavdelningar bör rektorsbefattningarna vid Gräskärr, Hammargården och Råby placeras i 24 lönegraden. En av befattningarna är extra ordinarie och bör nu ordinariesättas.

3—7. Förslagen sammanhänger med den av socialstyrelsen föreslagna omläggningen av jordbruksverksamheten vid skolorna. I avvaktan på att omläggningen genomföres bör fem jordbruksförmän kvarstå. Vid Eknäs och Morängen, där jordbruken redan är utarrenderade, bör tjänsterna som jordbruksförmän i lönegrad 10 utbytas mot hantverkare i lönegrad 8.

8. Förslag om utökning av personalen vid specialavdelningarna gjordes inför 1957, 1958 och 1959 års riksdagar (V ht 1957 s. 123, prop. 1958:117 s. 38, prop. 1959: 88 s. 57) men bifölls ej. I sistnämnda proposition uttalade departementschefen, att han intet hade att erinra mot att extra personal liksom f. n. anlitas vid specialavdelningarna med särskilt svårbehandlade elever. De för vikarier beräknade medlen uppräknades med anledning härav. Styrelsen anser det nödvändigt, att personalen vid specialavdelningarna förstärkes så att två befattningshavare ständigt är i tjänst under dagtid. Ett antal elakartade överfall på personal med åtföljande elevrymningar har förekommit. De tillfälligt inrättade extra tjänsterna har inte kunnat rekryteras med tillräckligt rutinerad och lämplig personal. Fasta tjänster bör därför inrättas.

9. Enligt beslut av 1959 års riksdag kommer mottagningsavdelningar att anordnas vid Fagared, Hammargården, Sundbo, Bistagården och Brättegården. Vidare kommer en specialavdelning att byggas vid Bärby. Dessa avdelningar beräknas bli färdigställda i slutet av 1959. Avdelningarna skall ges en helt sluten karaktär. I enlighet med vad departementschefen uttalat i prop. 1959: 88 s. 85 bör i första hand plats beredas vid mottagningsavdelningarna för brottsmisstänkta ungdomar, som eljest skulle häktas. Vidare är förutsatt, att avdelningarna skall användas för observation och utredning av den lämpligaste vård- och behandlingsformen för nya elever över huvud taget

samt i vissa fall och särskilt på flickskolorna kunna användas för elever, som av olika anledningar behöver sluten vård. Vissa elever och särskilt sådana brottsmisstänkta ungdomar som intagits på ifrågavarande avdelningar i stället för att häktas, måste hållas avskilda från övriga intagna. Sysselsättningen av eleverna skall ske inom avdelningen. Ur tillsynssynpunkt blir därför mottagningsavdelningarna jämställda med befintliga specialavdelningar av sluten karaktär och behöver följaktligen motsvarande antal befattningshavare för vård och tillsyn. I avvaktan på resultatet av organisationsnämndens utredning angående arbetskraftsbehovet vid skolorna kan preciserat förslag nu inte framläggas. Socialstyrelsen föreslår därför, att medel beräknas för en tillsynsman i Ae 12, en yrkesmästare i Ae 9, en förste vårdare i Ae 9 och två vårdare i Ae 8 vid varje avdelning.

10—11. Med anledning av tillkomsten av nya elevavdelningar vid skolan beslöts vid 1959 års riksdag, att tjänster skulle inrättas för en assistent, två tillsynsmän, en trädgårdsmästare, en förste vårdare, en yrkesmästare, fyra vårdare och ett kanslibitråde. Då nämnda avdelningar bedömdes inte bli färdiga förrän omkring den 1 januari 1960, beräknades medel för dessa tjänster endast under ett halvt budgetår. Medel bör nu beräknas för dessa tjänster för hela budgetåret 1960/61. Vidare bör ytterligare tjänster inrättas vid skolan för en tillsynsman i Ae 12, två förste vårdare i Ae 10, fem vårdare i Ae 8 och två ekonomibiträden i Ae 4, avsedda för förenämnda elevavdelningar samt en mottagningsavdelning, som beräknas bli färdig den 1 juli 1960.

12. a) Medel för dessa tjänster har beräknats endast för 9/12 av innevarande budgetår.

12. b) Socialstyrelsen har för avsikt att vid Hammargårdens yrkesskola försöksvis pröva korttidsbehandling för vissa elever. Styrelsen framhåller, att bland ungdomsvårdsskoleklientelet förekommer ungdomar, framför allt pojkar i åldern 15—18 år, som visserligen behöver omhändertagas på ungdomsvårdsskola, men där anstaltsvistelsen efter en kortare tid kan ersättas av en villkorlig utskrivning. Dessa ungdomar har som regel haft en någorlunda normal uppväxt och företer inga djupgående skador i sin personlighetsutrustning. I samband med puberteten har de gjort sig skyldiga till kriminella handlingar ofta såsom medlem i en liga. På senaste tiden har ungdomsvårdsskolorna tillförts ett ökat antal elever som under arbetslöshetsperioder missbrukat sprit, gjort sig skyldiga till lagbrott och måst omhändertagas. Genom 1952 års lagstiftning om behandlingen av unga lagöverträdare har för ifrågavarande ungdomar kortvarigt fängelsestraff ersatts med intagning på ungdomsvårdsskola. I förslaget till ny barnavårdslag har som ny indikation för ett omhändertagande införts även lagöverträdelse. Härigenom torde antalet här beskrivna ungdomar i behov av placering på ungdomsvårdsskola komma att öka. Erfarenheten har visat att dessa ungdomar ofta låter sig snabbt tillrättaföras genom en kortvarig anstaltsvistelse

och att de under tillsyn och kontroll klarar en villkorlig utskrivning utan allvarligare återfall.

Elever av detta slag bör på försök hänvisas till Hammargården. Målsättningen för behandlingen skall vara att snabbt få den unge ur gängets och den asociala miljöns grepp, att ge den unge en viss psykisk och fysisk rehabilitering samt att få tillräcklig tid att omsorgsfullt förbereda eftervården. Under den korta anstaltstiden medhinner ej någon egentlig yrkesutbildning. Eleverna bör vänjas vid den arbetstakt, som förekommer vid industrier, verkstäder och andra arbetsplatser. Verksamheten i de olika vid skolan förekommande verksamhetsgrenarna skall bedrivas som en kombination av kortare utbildningskurser och utförande av tempobetonade beställningsarbeten. Samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen har inletts i avsikt att framskaffa lämpliga arbetsprojekt. I början av budgetåret 1960/61 kan beräknas att ca 100 elever kommer att stå under skolans tillsyn och vid slutet av budgetåret nästan dubbelt så många. Vid skolan bör därför anställas en särskild befattningshavare i assistentställning som uteslutande kan ägna sig åt planeringen och genomförandet av eftervården. Vidare kommer det kamerala arbetet att öka, varför en särskild bokhållartjänst bör inrättas vid skolan. På grund av den ökade elevomsättningen bör ytterligare ett ekonomibiträde anställas.

13. Vid Sundbo kommer att vid ingången av budgetåret 1960/61 finnas 84 platser. Antalet villkorligt utskrivna och utackorderade elever beräknas uppgå till 70. Under skolans tillsyn kommer sålunda att stå ca 150 elever. Den ledande personalen vid skolan behöver med anledning härav förstärkas med ytterligare en assistent. Denne avses framför allt för eftervårdsuppgifter.

14. Skolhemsavdelningen förestås f. n. av en avdelningsföreståndare. Vid dennes bortovaro finns såsom ersättare endast en förste vårdare att tillgå. Vid skolhem av motsvarande storlek finns närmast under rektorn minst en assistent. På grund av de betungande arbetsuppgifter som åligger föreståndaren för skolhemsavdelningen och det synnerligen svårbehandlade klientelet vid avdelningen i fråga bör personalen förstärkas med en kvalificerad befattningshavare.

15. Varje avdelning vid ungdomsvårdsskolorna bör förestås av en tillsynsman. I första hand bör nya sådana tjänster inrättas vid Östra Spång, Vemyra, Gudmundsgården, Brättegården, Hårsjögården, Eknäs, Morängen och Bärby.

16. Motsvarande förslag framfördes senast inför innevarande budgetår (prop. 1959: 88 s. 56) men bifölls ej. Kontorsarbetet vid Lövsta var redan tidigare av sådan omfattning, att det förelåg starkt behov av den ifrågasvarande befattningen. Genom tillkomsten av särskild aspirantutbildning vid skolan har detta behov ytterligare skärpts.

17. Motsvarande förslag gjordes senast inför innevarande budgetår (prop. 1959: 88 s. 57) men bifölls ej. Behovet av befattningen kvarstår.

18. Under anslagsposten till vikarier m. m. bör — i avvaktan på förslag från statens organisationsnämnd rörande arbetskraftsbehovet vid skolorna — beräknas 297 540 kronor för utökning av vårdar- och ekonomipersonalen på grund av arbetstidsförkortningen. Beloppet motsvarar lön till 20 vårdare i A 8 och 10 ekonomibiträden i A 4. Efter beslut av 1959 års riksdag utgår fr. o. m. innevarande budgetår övertidsersättning och ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid för befattningshavare t. o. m. 17 lönegraden. Styrelsen — som utgår ifrån att sådan ersättning skall utgå till assistenterna vid skolorna — beräknar kostnaderna härför till 90 000 kronor för nästa budgetår.

Yttranden

Över socialstyrelsens framställning har yttranden avgivits av statskontoret och lantbruksstyrelsen. Statskontoret har härvid haft att yttra sig över de yrkanden, som inte avser löneregleringar, och lantbruksstyrelsen över förslagen om anordnandet av jordbruksverksamheten vid ungdomsvårdsskolorna.

Statskontoret framhåller, att — även om det får anses ådagalagt att skoljordbruken är relativt kostsamma — det är tänkbart att jordbruk med ladugårdsskötsel ur andra synpunkter kan motivera sin ställning som den vanligast förekommande utbildningsgrenen vid skolorna för manliga elever. Ämbetsverket har dock inte fått belägg härför. Behovet av arbetskraft inom jordbruksnäringen visar en fortgående minskning. Antalet skoljordbruk vid pojkskolorna synes därför redan nu för stort och bör inte ytterligare utökas. Liknande synpunkter kan anföras i fråga om de i anslutning till jordbruken anordnade handelsträdgårdarna. Statskontoret erinrar om att ämbetsverket i sitt yttrande över kommitténs för ungdomsvårdsskolornas betänkande angående verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna anfört att bl. a. utvecklingen inom jordbruksnäringen talar för en stark minskning av jordbruksdriften. Vad socialstyrelsen anfört i sin utredning har ytterligare befestat statskontoret i denna uppfattning.

Förslaget om överförande på löneplan av 19 tjänster som arbetsförmän vid skoljordbruken är statskontoret inte berett tillstyrka.

I den mån personal behöver anställas på heltid för skötseln av eldning, reparationsarbeten, trädgårdsgöromål m. m. vid de flickskolor där jordbruken nedlägges har statskontoret inte något att erinra mot att hantverkarbefattningar i lönegrad 8 inrättas för sådant ändamål.

Förslagen om inrättande av ytterligare tre assistenttjänster, en bokhållarbefattning vid Hammargården, tillsynsmannatjänster vid Östra Spång och Vemyra samt ett antal flickskolor ävensom ytterligare vårdartjänster vid specialavdelningarna är statskontoret inte berett tillstyrka. Ämbetsverket kan ej heller tillstyrka, att mer än en vårdartjänst i 8 lönegraden beräknas för varje mottagningsavdelning. Däremot har statskontoret intet att erinra mot att ytterligare ett ekonomibiträde anställs vid Hammargården.

Vid Gräskärr bör — förutom befattningar till en mottagningsavdelning — inrättas två ekonomibiträdesbefattningar.

Lantbruksstyrelsen instämmer i de av socialstyrelsen anförda allmänna synpunkterna på värdet av skoljordbruken ur uppfostringssynpunkt. Styrelsen anser, att tillgången på sådana jordbruk innebär ett starkt stöd för verksamheten vid skolorna.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker socialstyrelsens förslag om indragning av jordbruken vid vissa flickskolor med bibehållna möjligheter till trädgårds- och smådjursskötsel. Vad angår pojkskolorna framhåller lantbruksstyrelsen, att ett par av jordbruken har ganska liten areal, vilket medför vissa svårigheter att på ett ekonomiskt sätt utnyttja dem för skolverksamheten. Styrelsen har dock ej någon erinran mot förslaget att behålla befintliga skoljordbruk vid pojkskolorna.

Socialstyrelsens uppfattning att så långt möjligt regelmässig utbildning bör anordnas även i jordbruksämnen delas av lantbruksstyrelsen.

Vad angår de driftsekonomiska förhållandena vid skoljordbruken varnar lantbruksstyrelsen för en alltför överdriven optimism beträffande möjligheterna att snabbt förändra det ekonomiska utfallet i positiv riktning. Styrelsen framhåller, att när man bedömer det ekonomiska resultatet av jordbruksdriften vid skolorna måste man ta med i beräkningen att ett indragande av jordbruken skulle kräva andra former av sysselsättning som skulle medföra ökat behov av tillsynspersonal. Man får — liksom för jordbruken vid lantbruksundervisningsanstalter — acceptera att jordbruken i första hand skall tjäna undervisningen och utbildningen. De driftsekonomiska synpunkterna måste därför i viss mån skjutas i bakgrunden. Även om det ekonomiska utfallet är mindre gott torde jordbruken vid skolorna — med hänsyn till deras allmänt omvittnade goda terapeutiska verkan — väl kunna motiveras.

Lantbruksstyrelsen anser sig slutligen på föreliggande material inte kunna uttala sig beträffande de föreslagna förbättringarna av byggnads- och inventariebeståndet.

Medicinalstyrelsen har i sitt yttrande över kommitténs för ungdomsvårdsskolorna betänkande angående verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna berört frågan om jordbruksverksamheten vid skolorna. Styrelsen ifrågasätter om det inte är svårt att — hos ungdomar som saknar speciellt intresse

för jordbruk — nå fram till en sådan förståelse härför att verksamheten kan förtjäna beteckningen terapibetonad sysselsättning. Enligt styrelsens mening förefaller inställningen till jordbruk och trädgårdsskötsel något idealiserad.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1958/59	4 249 000	4 030 023
1959/60 (statsliggaren s. 330)	4 619 000	

Yrkanden

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) hemställt, att anslaget höjes med 547 650 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Sjukvård m. m. åt befattningshavare	5 000	
2. Reseersättningar	30 000	
3. Bränsle, lyse och vatten	104 000	
4. Övriga expenser	45 600	
5. Inventarier m. m.	45 000	
6. Anskaffning, underhåll och drift av tjänstebilar och bussar	97 250	
7. Tvätt och renhållning	10 000	
8. Utspisning	98 000	
9. Beklädnad	95 000	
10. Hälso- och sjukvård	26 000	
11. Undervisning, lek och idrott	25 000	
12. Elevbelöning	44 000	
13. Diverse	4 000	
14. Eftervård och utackordering	100 500	
15. Utgifter för jordbruks- och verkstadsdriften		
a. Jordbruksdriften		205 500
b. Verkstadsdriften		—
16. Särskilda uppbördsmedel	23 800	
	<hr/>	
	753 150	205 500
		+ 547 650

Motivering

1. *Sjukvård m. m. åt befattningshavare.* Utgift 1957/58 10 056, 1958/59 12 004; anslag 1959/60 13 000. — Med hänsyn till ökningen av antalet befattningshavare bör posten räknas upp med 5 000 kronor.

2. *Reseersättningar*. Utgift 1957/58 113 895, 1958/59 140 126; anslag 1959/60 157 600. — Den snabba utbyggnaden av organisationen medför förflyttningar av personal och ökade krav på flyttnings- och traktamentsersättningar. Merkostnaderna på grund härav beräknas till 17 600 kronor. Posten bör vidare räknas upp med 12 400 kronor med hänsyn till det ökade elevantalet.

3. *Bränsle, lyse och vatten*. Utgift 1957/58 1 021 015, 1958/59 937 131; anslag 1959/60 1 126 000.

4. *Övriga expenser*. Utgift 1957/58 119 350, 1958/59 142 297; anslag 1959/60 164 600. — För att kontorsarbetet vid skolorna skall kunna skötas rationellt erfordras en god utrustning av kontorsmaskiner. För detta ändamål bör 20 000 kronor beräknas. Vidare bör posten räknas upp med 12 000 kronor på grund av ökat antal telefonsamtal och telegram, med 6 100 kronor för installation av telefonväxel vid två skolor och med 7 500 kronor på grund av ökade annonskostnader m. m.

5. *Inventarier m. m.* Utgift 1957/58 154 991, 1958/59 174 195; anslag 1959/60 145 000. — Behov föreligger att komplettera inventariebeståndet främst beträffande sängutrustning, textilier och köksutrustning m. m. För detta ändamål bör anslagsposten räknas upp med 40 000 kronor. Vidare bör posten höjas med 5 000 kronor för underhåll av vissa inventarier m. m., som före budgetåret 1957/58 belastat den numera utgångna delposten Underhåll av byggnader men som enligt överenskommelse med byggnadsstyrelsen skall åvila socialstyrelsen.

6. *Anskaffning, underhåll och drift av tjänstebilar och bussar*. Kostnaderna för anskaffande av bilar och bussar till skolorna samt kostnader för reparationer, drivmedel o. d. till dessa har hittills belastat anslagsposten till inventarier, resp. till diverse utgifter under jordbruksstaten samt, om vederbörande skola ej haft jordbruk, anslagsposten till reseersättningar. Med hänsyn främst till att skolornas tjänstebilar i stor utsträckning kommer den egentliga skolverksamheten till godo bör samtliga kostnader för dylika fordon belasta en särskild anslagspost. Med hänsyn till det ökade elevantalet torde redan förefintliga behov av nyinköp av motorfordon vid flera skolor få tillgodoses tidigare än förut beräknats. För Bärby yrkesskola föreligger behov av tjänstebil. Användningen av tjänstebilar torde vidare ökas, vilket får till följd ökade kostnader för reparation, drivmedel m. m. Styrelsen beräknar medelsbehovet under anslagsposten till 97 250 kronor.

7. *Tvätt och renhållning*. Utgift 1957/58 80 774, 1958/59 74 956; anslag 1959/60 91 000. — Med hänsyn till den ökade elevbeläggningen bör posten räknas upp med 10 000 kronor.

8. *Utspisning*. Utgift 1957/58 899 038, 1958/59 988 337; anslag 1959/60 1 033 000. — Posten bör räknas upp med 98 000 kronor på grund av väntad ökning av elevantalet.

9. *Beklädnad*. Utgift 1957/58 495 677, 1958/59 554 102; anslag 1959/60 589 000. — Ökad elevbeläggning och elevomsättning medför större kostnader för utrustning av elever. Detta kan särskilt bli fallet i samband med korttidsbehandlingen av elever vid Hammargården. Posten bör med hänsyn till angivna omständigheter räknas upp med 95 000 kronor.

10. *Hälso- och sjukvård*. Utgift 1957/58 144 676, 1958/59 171 567; anslag 1959/60 174 000. — Med hänsyn till ökat elevantal bör posten höjas med 26 000 kronor.

11. *Undervisning, lek och idrott*. Utgift 1957/58 109 170, 1958/59 138 014; anslag 1959/60 127 000. — Med hänsyn till medelsförbrukningen under förra budgetåret och det större elevantalet bör posten räknas upp med 25 000 kronor.

12. *Elevbelöning*. Utgift 1957/58 210 084, 1958/59 240 374; anslag 1959/60 236 200. — Posten bör räknas upp med 44 000 kronor på grund av belastningen under budgetåret 1958/59 och det ökade elevantalet.

13. *Diverse*. Utgift 1957/58 84 618, 1958/59 104 302; anslag 1959/60 133 600. — Posten bör räknas upp med 4 000 kronor på grund av ökade anspråk på ersättning för sådana av elever vållade skador som ersättes från denna anslagspost.

14. *Eftervård och utackordering*. Utgift 1957/58 418 881, 1958/59 552 916; anslag 1959/60 694 000. — Antalet utackorderade elever, som den 1 juni 1959 var 177, beräknas öka till ca 200 under nästa budgetår. Den genomsnittliga bruttokostnaden per månad beräknas till 260 kronor per elev medan nettokostnaden (utackorderingskostnaden minskad med ersättning av elevens arbetsinkomst) beräknas till ca 150 kronor. Medelsbehovet till utackorderingskostnader kan således uppskattas till $(150 \times 12 \times 200)$ 360 000 kronor. Antalet villkorligt utskrivna elever torde främst med hänsyn till den planerade korttidsvården vid Hammargårdens yrkesskola stiga till 700, vilket utgör en ökning med 195 räknat från den 1 juni 1959. Genomsnittskostnaden för varje sådan elev beräknas till 580 kronor per år och den sammanlagda kostnaden till (580×700) 406 000 kronor. Sedan Kungl. Maj:t godkänt ett avtal med Frälsningsarmén om mottagande av vissa ungdomsvårdsskoleelever vid dess mödrahem i Borås, kommer anslagsposten vidare att belastas med det garantibelopp, som enligt avtal utgör ersättning till Frälsningsarmén. Kostnaderna härför kan beräknas till $(5 \times 14 \times 365)$ 25 550 kronor. För kurser för övervakare, anordnade i socialstyrelsens regi, bör beräknas 3 000 kronor. Medelsbehovet under posten beräknas alltså till $(360 000 + 406 000 + 25 550 + 3 000)$ 794 550 kronor, vilket innebär en ökning med avrundat 100 500 kronor.

15. *Utgifter för jordbruks- och verkstadsdriften*. Anslagsposten kan minskas med 205 500 kronor enligt följande specifikation.

A. Jordbruksdriften

Socialstyrelsen förutsätter, att den av styrelsen föreslagna omläggningen av skoljordbruken (se ovan under punkten 24) inte hinner genomföras under budgetåret 1960/61. I det följande föreslås dock — delvis i anslutning till ifrågakvarande förslag — vissa förändringar i de olika delposterna.

a. *Avlöningar och arvoden till personal.* Utgift 1957/58 252 316, 1958/59 245 405; anslag 1959/60 265 000. — Vid bifall till förslaget under punkten 24 om överförande av 19 arbetsförmän till lönestat kan posten minskas med 200 000 kronor.

b. *Underhåll av byggnader m. m.* Utgift 1957/58 112 501, 1958/59 91 725; anslag 1959/60 130 000. — Posten bör räknas upp med 3 200 kronor.

c. *Inventarier.* Utgift 1957/58 110 796, 1958/59 104 992; anslag 1959/60 140 000. — Posten bör räknas upp med 30 000 kronor. Under nästa budgetår förutsättes 60 000 kronor disponeras till upprustning av inventariebeståndet.

d. *Utsäde och gödning.* Utgift 1957/58 154 360, 1958/59 160 718; anslag 1959/60 165 000. — Posten kan minskas med 20 000 kronor.

e. *Foder.* Utgift 1957/58 82 215, 1958/59 81 650; anslag 1959/60 95 000. — Posten kan räknas ner med 5 000 kronor.

f. *Djur.* Utgift 1957/58 43 875, 1958/59 33 169; anslag 1959/60 45 000. — Posten kan minskas med 5 000 kronor.

g. *Diverse utgifter.* Utgift 1957/58 107 926, 1958/59 93 484; anslag 1959/60 95 000. — Vid bifall till förslaget under punkten 6 kan posten minskas med 8 700 kronor.

16. *Särskilda uppbördsmedel.* Inkomst 1957/58 1 343 860, 1958/59 1 463 235; beräknat 1959/60 1 560 000. — Inkomsterna beräknas för nästa budgetår stiga med 95 000 kronor i ersättningar för elektrisk energi, kost och tvätt m. m. samt minska med 118 000 kronor för försäljning av jordbruksprodukter.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 190 000 kronor.

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) hemställt, att för inköp av ersättning för genom brand förstörda inventarier vid Gräskärr beräknas 40 000 kronor samt för inköp av inventarier till personalbostäder vid Bistagården 22 000 kronor och till centralköket vid Lövsta 1 500 kronor.

Medelsbehovet under anslaget beräknas sålunda till (40 000 + 22 000 + 1 500) 63 500 kronor.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Anordnande och drift av provisoriska förläggningar

Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 650 000 kronor. Reservationen den 30 juni 1959 uppgick till 46 078 kronor.

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) anfört, att tolv provisoriska förläggningsbyggnader kommer att vara i bruk under nästa budgetår, nämligen tre vid Gräskärr, två vid Sundbo samt en vid vardera Lövsta, Långanäs, Fagared, Forsane, Hammargården, Broby och Hornö. Styrelsen räknar inte med att flera sådana förläggningar behöver uppföras. Hyreskostnaderna för de nämnda förläggningarna beräknas till 42 000 kronor och personalkostnaderna till 190 000 kronor.

Under innevarande budgetår har två skogsvårdsförläggningar anordnats. Erfarenheterna av denna verksamhet är så goda, att styrelsen avser att även i fortsättningen anordna sådana förläggningar. Medel bör därför beräknas till tre skogsförläggningar under nästa budgetår. Hyreskostnaderna uppskattas till sammanlagt 10 800 kronor, kostnaderna för inventarier till 10 000 kronor och för personal till 90 000 kronor.

Medelsbehovet under anslaget beräknas sålunda till (42 000 + 190 000 + 10 800 + 10 000 + 90 000) 342 800 kronor.

Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården

Till ifrågavarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 55 000 kronor, varav 41 000 kronor till två kurser på vardera tjugo dagar för sammanlagt sjuttio deltagare och 14 000 kronor för anordnande vid Lövsta av utbildning av aspiranter till vårdarbefattningar vid ungdomsvårdsskolorna ävensom för annan utbildning av personal vid vissa skolor.

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) erinrat, att för ungdomsvårdsskolornas personalutbildning en studienämnd inrättats år 1951. Nämnden har i samråd med socialstyrelsen fastställt en särskild högre kurs, avsedd att ge kompetens till innehav av rektorsbefattning vid ungdomsvårdsskola. Kursen omfattar bl. a. litteraturstudier, praktiktjänstgöring och seminarieövningar. Utbildningen bygger på frivilliga studier helt bekostade av deltagarna och till större delen bedrivna vid sidan om tjänstgöringen. Kursdeltagarna har haft stora svårigheter att hinna med studierna samtidigt med tjänstgöringen. Detta gäller särskilt sådana befattningshavare som utan att inneha formell kompetens förordnats att uppehålla rektorsbefattningar. Av rektorerna vid skolorna hade den 1 augusti 1959 14 förvärvat kompe-

tens medan 11 ännu inte avslutat sina studier. Ett 20-tal assistenter hade påbörjat utbildningen.

Styrelsen anser, att den nuvarande utbildningen för erhållande av rektorskompetens bör ersättas med en för assistenter avsedd fortbildning, bekostad av statsmedel och anordnad i socialstyrelsens regi. Den bör omfatta tre internatkurser om en månad vardera samt individuellt upplagd praktiktjänstgöring om sammanlagt tre månader. En sådan kurs bör anordnas under nästa budgetår för 30 deltagare. Kostnaderna härför beräknas till 34 000 kronor. Styrelsen förutsätter, att oavkortad lön utgår till deltagarna både under kurstiden och praktiktjänstgöringen.

För de rektorer som inte uppfyller nuvarande kompetenskrav bör anordnas en avkortad fortbildning. Styrelsen föreslår, att för dem anordnas en kurs om tre veckor, förlagd till Lövsta. Kostnaderna för denna kurs beräknas till 18 000 kronor.

Med hänsyn till de senaste årens kraftiga personalökning hemställer styrelsen, att medel anvisas för en fortbildningskurs för vård- och tillsynspersonal. Kursen avses pågå under 20 dagar och omfatta 35 deltagare. Kostnaderna beräknas till 21 000 kronor.

Socialstyrelsen föreslår vidare, att även för budgetåret 1960/61 anvisas 14 000 kronor för anordnande av utbildning av aspiranter till vårdarbefattningar vid skolorna liksom för annan utbildning av personal vid vissa skolor. Socialstyrelsen upplyser, att styrelsen har synnerligen goda erfarenheter av en under 1959 anordnad dylik kurs vid Lövsta.

Medelsbehovet under anslaget beräknas sålunda till (34 000 + 18 000 + 21 000 + 14 000) 87 000 kronor.

Statskontoret är inte berett ansluta sig till förslaget om en i socialstyrelsens regi anordnad fortbildning av assistenter. Däremot har ämbetsverket inte något att erinra mot socialstyrelsens förslag om medelsanvisning till fortsatt utbildning av vård- och tillsynspersonal. Anslaget bör uppföras med (21 000 + 14 000) 35 000 kronor.

Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m.

Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 100 kronor. — Reservationen den 30 juni 1959 uppgick till 58 886 kronor.

Inackorderingshemmen drives av I.O.G.T. Staten betalar första årets hyra och bestrider kostnaderna för inventarier med för varje hem högst 13 000 kronor. Fr. o. m. andra året må av statsmedel utbetalas underskottsersättningar med högst årshyrans belopp (se nästföljande anslag).

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) anfört, att kommittén för ungdomsvårdsskolorna i sitt slutbetänkande torde beröra behovet av nya eftervårds-

anordningar. Styrelsen framlägger därför inte några egna förslag ifråga om inackorderingshemsverksamheten. Styrelsen föreslår dock, att I.O.G.T. erhåller 2 000 kronor för sin verksamhet till förmån för inackorderingshemmen. Med hänsyn till storleken av befintlig reservation kan anslaget upptagas med endast ett formellt belopp av 100 kronor.

Ersättning till inackorderingshem för driftförluster m. m.

Inackorderingshemmen erhåller fr. o. m. andra året ersättning av staten för uppkomna driftförluster, dock högst med ett belopp som motsvarar årshyran. Därjämte utgår till husmoder vid inackorderingshem kontant ersättning med 1 000 kronor för år utöver utgående naturaförmåner. Det tidigare från särskilt anslag utgående bidraget å 3 000 kronor till Frälsningsarméns flickhem i Stockholm och Malmö bestrides fr. o. m. budgetåret 1959/60 från förevarande anslag. Till de nämnda ändamålen har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 73 000 kronor. — Reservationen den 30 juni 1959 uppgick till 20 462 kronor.

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) anfört, att sju hem beräknas vara i verksamhet under nästa budgetår. Årshyran uppskattas till i genomsnitt 9 000 kronor per hem. Kostnaderna för underskottsersättningar beräknas därför till 63 000 kronor för budgetåret.

Styrelsen upprepar sitt i anslagsäskandena för innevarande budgetår framförda förslag att den kontanta ersättningen till husmödrarna vid inackorderingshemmen höjes från 1 000 till 2 000 kronor om året, vilket innebär att medelsbehovet för sådana ersättningar skulle bli 16 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att även under nästa budgetår ett bidrag å 3 000 kronor får utgå till Frälsningsarméns flickhem i Stockholm och Malmö.

Den å anslaget förefintliga reservationen beräknas bli förbrukad under budgetåret 1959/60. Anslagsbehovet skulle därför uppgå till (63 000 + 16 000 + 3 000) 80 000 kronor.

Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården

För innevarande budgetår har för ifrågavarande ändamål under statens allmänna fastighetsfond anvisats ett investeringsanslag av 3 600 000 kronor.

Socialstyrelsen har (skr. 30/8 1959) hemställt, att 800 000 kronor anvisas för uppförande av personalbostäder vid ungdomsvårdsskolorna.

Styrelsen framhåller, att den betydande utvidgningen av organisationen har ökat den redan förut besvärande bristen på personalbostäder. Vid vissa skolor uppstår avsevärda svårigheter att rekrytera personal, då lämplig bo-

stad på skolan eller i dess närhet inte kan erbjudas. Bostadsstyrelsen har på uppdrag av Kungl. Maj:t utrett möjligheterna att med anlitan­de av sedvanliga former för finansiering av bostadsbyggande tillgodose föreliggande behov av bostäder för personal vid ungdomsvårdsskolorna och i anslutning därtill framlagt vissa förslag. Bl. a. i avvaktan på ett ställningstagande härtill är socialstyrelsen inte nu beredd föreslå vid vilka skolor bostäder bör uppföras under nästa budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma härom.

I detta sammanhang torde få anmälas den av socialstyrelsen omnämnda av *bostadsstyrelsen* genom skrivelse den 11 juni 1959 redovisade utredningen angående möjligheterna att med anlitan­de av sedvanliga former för finansiering av bostadsbyggande tillgodose föreliggande behov av bostäder åt bl. a. personal vid ungdomsvårdsskolorna.

I skrivelsen redovisas vissa undersökningar rörande bostadsbehovet vid ungdomsvårdsskolorna och möjligheterna att på olika sätt tillgodose detta genom medverkan från de kommuner där resp. skola är belägen. Bostadsstyrelsen framlägger två alternativa förslag att tillgodose behovet av bostäder med anlitan­de av sedvanliga former för finansiering av bostadsbyg­andet.

Enligt det ena förslaget skulle en statlig fond bildas, ur vilken de anställda får låna för erforderlig egen insats för att bygga eller förvärva redan befintliga egnahem eller förvärva bostadsrätt. Till egen insats torde man böra räkna med i genomsnitt ca 8 000 kronor i eget hem och 3 000 kronor i bostadsrättslägenhet. Styrelsen erinrar bl. a., att järnvägsstyrelsen och försvarets fabriksstyrelse genom bemyndigande den 12 juli resp. den 20 september 1957 fått tillstånd att använda vissa medel för att möjliggöra för anställd att fullgöra kontantinsats vid anskaffande av bostadslägenhet.

Det andra förslaget till frågans lösning innebär, att en stiftelse bildas med ändamål att uppföra bostadhus för uthyrning till de anställda. Stiftelsen bör stå under överinseende av socialstyrelsen.

Över bostadsstyrelsens skrivelse har yttranden avgivits av socialstyrelsen och statskontoret.

Socialstyrelsen anser, att övervägande skäl talar för förslaget med en statlig fond för bostadslån åt de anställda. Styrelsen tillstyrker därför detta alternativ.

Enligt *statskontorets* mening torde bostadsbehovet vid skolorna normalt kunna tillgodoses genom kommunalt och privat initiativ. Endast undantagsvis bör särskilda åtgärder visa sig erforderliga. Innan behovet härav klart framgått bör inte särskilda möjligheter tillskapas för att underlätta anskaffandet av bostäder till personalen. Därest emellertid sådana visar sig oundgängligen erforderliga torde — i likhet med vad som skett vid vissa affärsdrivande verk — de anställda böra givas möjlighet att erhålla amorteringslån å högst 2 000 kronor för insats i bostadslägenhet eller eget hem.

Möjligheterna att förlägga en sådan låneverksamhet till riksbanken bör undersökas.

Vidare torde här få anmälas en av *byggnadsstyrelsen* (skr. 17/2 1960) gjord framställning om anvisande av medel till ny elevförläggning vid Hornö yrkesskola. Vid nämnda skola har en elevförläggning med tolv platser förstörts genom brand den 21 juni 1959. Byggnadsstyrelsen föreslår — efter samråd med socialstyrelsen — att en ny förläggningsbyggnad inrymmande 20 elevrum, ett isoleringsrum, vaktrum, dagrum m. fl. utrymmen snarast uppföres vid skolan.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till 480 000 kronor. Byggnadsstyrelsen hemställer, att nämnda belopp anvisas på tilläggsstat för budgetåret 1959/60.

V. Departementschefen

Platssituationen vid skolorna m. m.

På grund av en stigande efterfrågan på vårdplatser vid ungdomsvårdsskolorna tillsattes i april 1957 en särskild kommitté med uppdrag att utreda vissa frågor rörande nämnda skolor.

Kommittén hade i första hand att undersöka vilka åtgärder som borde vidtagas för att snabbt avveckla den akuta platsbristen. Därefter borde utarbetas ett program för organisationens utbyggnad under de närmaste åren.

Kommittén har under åren 1957 och 1958 avgivit ett antal förslag till utbyggnad av organisationen med nya skolor och avdelningar, vilka underställts 1958 och 1959 års riksdagar. En avsevärd förstärkning av organisationen beslöts i anledning härav.

Kommittén har nu slutredovisat sitt uppdrag. I den sista etappen av sitt arbete har kommittén huvudsakligen berört frågor om medicinsk-psykologisk behandling, undervisning och arbetsträning samt fritidsverksamhet och eftervård. Förslag till förstärkning av resurserna i nämnda avseenden framlägges.

Innan jag övergår till att behandla kommitténs senast framlagda förslag vill jag såsom en bakgrund till mina överväganden i korthet uppehålla mig vid det allmänna läget inom vårdområdet och utvecklingen av platssituationen vid skolorna. Vidare vill jag närmare redovisa genomförandet av de av riksdagen redan beslutade åtgärderna för organisationens utbyggnad.

Under den första hälften av den senaste tioårsperioden minskade efterfrågan på platser vid skolorna. Mellan åren 1949 och 1955 gick sålunda elev-

antalet ned med nära 30 procent eller från ca 850 till ca 600. Vissa äldre skolor kunde på grund härav läggas ned.

Under 1955 började efterfrågan på platser att öka. Summan av intagna elever och väntefall steg under år 1956 över det totala platsantalet och utgjorde den 1 januari 1957 drygt 800. Efterfrågan har därefter fortsatt att stiga och vid 1959 års ingång överskreds siffran 1 000. Platsefterfrågan har sedan i stort sett legat på denna nivå.

Den ökade efterfrågan har helt varit inriktad på de för äldre elever avsedda yrkesskolorna, medan efterfrågan på skolhemsplatser minskat. På grund härav har det under senare år varit möjligt att omdisponera två skolor — Gräskärr och Hammargården — till yrkesskolor.

I fråga om eleverna har utvecklingen under 1950-talet gått mot en ökad svårighetsgrad. Detta har skett inte minst efter ikraftträdandet den 1 juli 1954 av 1952 års lag om påföljd för brott av underårig. Denna lag innebär att brottslingar under 18 år i regel skall tas om hand inom barn- och ungdomsvården i stället för att ådömas frihetsstraff. På grund av den ökade svårighetsgraden hos eleverna har en rad slutna avdelningar, s. k. specialavdelningar, inrättats vid skolorna. Vid 1959 års riksdag beslöts att inrätta ytterligare avdelningar av slutna karaktär, s. k. mottagningsavdelningar. Syftet med dessa avdelningar är i första hand att möjliggöra ett effektivt omhändertagande av s. k. utredningsfall, främst för brott misstänkta ungdomar under 18 år.

Till utvecklingen mot ökad svårighetsgrad hos eleverna vid skolorna har också bidragit en medveten strävan att i allt större utsträckning anlita öppna vårdformer, främst utackordering av elever i enskilda hem. Härför har av naturliga skäl i första hand de lindrigare fallen kommit i fråga. Omfattningen av denna verksamhet är svår att mäta i siffror då de ifrågavarande ungdomarna i stor utsträckning utplacerats utan förmedling av ungdomsvårdsskoleorganisationen.

Ungdomsvårdsskolorna har ansvar inte endast för de elever som vistas på skolorna utan även för ett betydande antal villkorligt utskrivna och utackorderade elever. Det totala antalet elever inom nämnda tre kategorier utgjorde ca 1 400 vid 1955 års ingång. Vid 1959 års ingång uppgick det till ca 1 500 och den 1 mars 1960 till ca 1 680. De från skolorna utackorderades antal steg under samma tid från knappt 100 till f. n. ca 185. I syfte att avlasta skolorna genom ökad utackordering har under senare år en väsentlig uppräknings skett av anslagsposten till eftervård och utackordering.

Utvecklingen under de senaste åren har alltså inneburit både en ökning av efterfrågan på platser vid skolorna och en stegring av elevernas svårighetsgrad. Skolornas resurser har samtidigt förbättrats genom olika åtgärder såsom ny- och ombyggnader, ökning av personalen samt ökning av möjligheterna till utackordering i familjevård.

Vid 1957, 1958 och 1959 års riksdagar har beslut fattats om en väsentlig utbyggnad av organisationen. Denna utbyggnad som till stor del redan är färdig skulle medföra ett platstillskott på ca 260 platser.

Vad yrkesskolorna för flickor angår skulle en sjuk- och observationsavdelning med 8 platser uppföras vid Eknäs, en utskrivningsavdelning med 8 platser anordnas i anslutning till Ryagården, en ny yrkesskola med 14 platser anordnas i förhyrda lokaler vid Håkanstorp samt mottagningsavdelningar med 8 platser vardera uppföras vid Bistagården och Brättegården.

Vid yrkesskolorna för pojkar skulle uppföras specialavdelningar med 8 platser på var och en vid Långanäs, Råby och Hammargården. Gräskärns yrkesskola skulle byggas ut med tre elevhem, en special- och en mottagningsavdelning. Härigenom skulle ett nettotillskott på 26 platser erhållas. Sundbo yrkesskola skulle få ca 10 platser vid en sidoavdelning i Baggå, varjämte två nya yrkesskolor, Stigby med 24 och Bärby med 28 platser, skulle inrättas. Vid sistnämnda skola skulle en specialavdelning med 8 platser byggas. Dessutom skulle mottagningsavdelningar med 8 platser på var och en uppföras vid Hammargården, Fagared och Sundbo. Ett 70-tal platser har dessutom anordnats i provisoriska förläggningar. För detta ändamål har särskilda anslag anvisats.

Ökningen av platsantalet har emellertid motverkats av att flera elevavdelningar eldhärjats under de båda senaste åren. Under 1958 förlorades sålunda av detta skäl 15 platser vid Sundbo och 20 platser vid Gräskärr. 1959 nedbrann en elevförläggning med 12 platser vid Hornö.

Antalet tillgängliga vårdplatser utgjorde vid ingången av mars månad 1960 omkring 895 mot ca 750 vid samma tid förra året. Ur socialstyrelsens månatliga statistik torde följande uppgifter få lämnas om utvecklingen under de senaste två åren.

Tidpunkt	Tillgängliga platser ca	Intagna elever	Närvarande elever	Väntefall
Hela organisationen				
1.6 1958	760	715	636	307
1.11 1958	760	742	651	203
1.3 1959	750	794	672	263
1.6 1959	790	785	676	212
1.11 1959	835	833	742	95
1.3 1960	895	856	767	153
Yrkesskolor för pojkar				
1.6 1958	350	333	280	195
1.11 1958	360	386	338	129
1.3 1959	350	394	315	163
1.6 1959	380	382	317	112
1.11 1959	430	441	387	51
1.3 1960	475	443	398	101

Tidpunkt	Tillgängliga platser ca	Intagna elever	Närvarande elever	Väntefall
	Yrkesskolor för flickor			
1.6 1958	195	181	158	86
1.11 1958	195	199	166	50
1.3 1959	210	206	172	70
1.6 1959	220	213	175	65
1.11 1959	210	211	187	36
1.3 1960	220	229	191	38

Några av de i tabellen såsom tillgängliga redovisade platserna har här tillfälligtvis inte kunnat utnyttjas på grund av reparationsarbeten m.m.

Av tabellen framgår, att antalet väntefall minskat betydligt under det senaste året. Den ökning av antalet sådana fall som redovisats den 1 mars 1960 motsvaras av ett ungefär lika stort antal i slutet av februari tillkomna nya platser, som vid månadsskiftet inte hunnit beläggas med elever. Väntetiderna har också avsevärt nedgått och i vissa fall helt försvunnit.

Till belysning av vad jag anfört i det föregående vill jag nu närmare redovisa de förändringar i platsantalet på de olika skolorna som skett under det sista året eller som beräknas äga rum under återstoden av innevarande år.

Vad först beträffar yrkesskolorna för pojkar kan följande redovisas.

1. *Lövsta*. Ombyggnad pågår f. n. av f. d. elevförläggningen Kupan. Avdelningen beräknas kunna tas i bruk i april 1960. Därigenom ökas platsantalet vid skolan med 8.

2. *Långanäs*. En ny specialavdelning med 8 platser främst avsedda för alkoholmissbrukare har tagits i bruk i juni 1959. Vidare blev en provisorisk förläggning med 8 platser färdig i juli samma år. Den är avsedd att möjliggöra en minskning av antalet vårdplatser i skolans huvudförläggning.

3. *Fagared*. En provisorisk förläggning med 8 platser har tagits i bruk i juli 1959. Den 1959 beslutade mottagningsavdelningen, som främst är avsedd för s. k. utredningsfall från Göteborgs-området och har 8 platser, togs i bruk vid årsskiftet 1959/60.

4. *Forsane*. En provisorisk förläggning med 8 platser togs i bruk i september 1959.

5. *Sundbo*. En provisorisk förläggning med 8 platser togs i bruk i juni 1959. En mottagningsavdelning med 8 platser blev färdig i slutet av februari 1960. Såsom ersättning för en genom brand i maj 1958 förstörd elevförläggning uppföres en nybyggnad med 20 platser. Den beräknas bli färdig i slutet av 1960.

6. *Råby*. En specialavdelning med 8 platser blev färdig i slutet av 1959.

7. *Gräskärr*. Provisoriska förläggningar med sammanlagt 18 platser, som uppförts i stället för den i december 1958 nedbrunna huvudbyggnaden, togs

i bruk i april 1959. Den 1958 beslutade ombyggnaden av skolan pågår. En elevförläggning med 10 platser blev färdig i slutet av februari 1960. Ytterligare två elevförläggningar med 10 platser vardera samt en specialavdelning med 8 platser blir färdiga under de närmaste månaderna. Ny administrationsbyggnad och en mottagningsavdelning med 8 platser beräknas bli färdiga i slutet av 1960.

8. *Hammargården*. En provisorisk förläggning med 8 platser togs i bruk i augusti 1959. En mottagningsavdelning med 8 platser blir färdig i mars 1960. I mitten av april 1960 beräknas en specialavdelning med 8 platser kunna tas i bruk. De båda sistnämnda avdelningarna är huvudsakligen avsedda för utredningsfall från Stockholmsområdet.

9. *Bärby*. Skolan togs i bruk i september 1959. Den 1 mars 1960 kunde 24 elever tas emot. En specialavdelning med 8 platser uppföres vid skolan och beräknas kunna tas i bruk i april 1960.

10. *Stigby*. Skolan började sin verksamhet i maj 1959, då en provisorisk förläggning för 6 elever togs i bruk. Ombyggnadsarbetena vid en mindre förläggningsbyggnad med 6 platser blev färdiga i januari 1960. Huvudbyggnaden beräknas bli färdig våren 1960, varefter skolan får 24 platser.

Vad härefter angår yrkesskolorna för flickor kan följande redovisas.

1. *Bistagården*. En mottagningsavdelning med 8 platser är färdigställd men har ännu inte kunnat tas i bruk på grund av svårigheter att anskaffa personal.

2. *Brättegården*. En mottagningsavdelning med 8 platser tas i bruk i mitten av mars 1960.

3. *Hornö*. En elevförläggning med 12 platser förstördes genom brand den 21 juni 1959. Med anledning härav har en provisorisk förläggning med 8 platser uppförts vid skolan. Den togs i bruk i november 1959. Förslag till en permanent ersättning för den brunna byggnaden redovisas i det följande.

4. *Håkanstorp*. Skolan, som kan ta emot 14 elever, togs i bruk i april 1959.

Slutligen har en provisorisk förläggning med 8 platser uppförts vid *skolhemmet för flickor*. Beträffande skolhemmen i övrigt har några förändringar inte vidtagits då platstillgången vid dem hittills i stort sett varit tillfredsställande.

Vissa av de vid 1958 och 1959 års riksdagar beslutade byggnadsföretagen har inte kunnat färdigställas inom den förhållandevis mycket snäva tidsram, som angavs. Arbetena har dock bedrivits med stor snabbhet. Under det senaste året har vid yrkesskolorna för pojkar erhållits ett nettotillskott av ca 125 platser, varav 32 i slutna avdelningar och ca 50 i provisoriska förläggningar. Vid yrkesskolorna för flickor har tillkommit 22 och genom brand förlorats 12 platser. Under återstoden av innevarande år beräknas ytterligare ca 100 platser tillkomma vid yrkesskolorna för pojkar, varav 32 vid slutna avdelningar. Vid yrkesskolorna för flickor tillkommer 16 platser i

slutna avdelningar. Platsökningen är särskilt markant i fråga om de slutna avdelningarna. Antalet platser å sådana avdelningar, som för ett år sedan utgjorde 65, kommer att mer än fördubblas. Till följd härav torde häktning och ådömande av frihetsstraff härefter inte behöva tillgripas mot brottslingar under 18 år enbart på grund av brist på plats vid skolornas slutna avdelningar.

När nu pågående utbyggnad blir färdigställd torde vid yrkesskolorna för pojkar en platsefterfrågan av nuvarande omfattning kunna tillgodoses och en viss platsreserv tillskapas. En viss reservation måste dock göras för de psykiskt abnorma eleverna, för vilka ytterligare vårdresurser kan bli behövlige. Det kan därför visa sig bli nödvändigt att förstärka dessa resurser genom att uppföra en ny skola för svårbehandlade sådana elever.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att vid 1959 års riksdag medel anvisades för ritning och projektering av en dylik skola, som förutsattes bli placerad på Gotland. I sitt i oktober 1958 avlämnade betänkande med förslag till utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna föreslog kommittén, att skolan skulle förläggas till Lummelunda i Tingstäde kommun. Det markområde inom kommunen som avsetts för ändamålet står dock inte till förfogande. Enligt vad som framgått av undersökningar som jag låtit utföra finns f. n. inte något annat lämpligt område tillgängligt inom denna kommun. Däremot har de kommunala myndigheterna i Havdhems kommun erbjudit ett markområde i Havdhems samhälle. Vidare har jag preliminärt låtit undersöka några staten redan tillhöriga markområden på Gotland, som synes lämpliga för ändamålet. Jag är inte beredd att nu inta någon bestämd ståndpunkt till skolans inrättande och närmare placering. De inledda undersökningarna bör fortsätta och projekteringsarbetet fullföljas. Först därefter kan definitivt beslut fattas i frågan.

Vad yrkesskolorna för flickor beträffar kan befaras att den beslutade utbyggnaden på längre sikt kan visa sig otillräcklig. En ytterligare utökning av platsantalet vid dem kan därför bli nödvändig. Vid en sådan utbyggnad bör önskemålen om ökade differentieringsmöjligheter vid vissa av skolorna samt större resurser för vård av psykiskt abnorma elever beaktas. Antalet skolenheter synes därvid inte böra ökas.

Förslag rörande verksamheten vid skolorna

Kommittén har nu lagt fram en rad förslag i syfte att öka skolornas kvalitativa vårdresurser. Bakgrunden till förslagen är att resultatet av vården vid skolorna inte motsvarar de förhoppningar man velat fästa vid denna vårdform. Jag vill erinra om att enligt en inom socialstyrelsen utförd undersökning 73 procent av de manliga elever som den 1 januari 1951 var intagna på skolorna och varit slutgiltigt utskrivna 4—5 år efter utskrivningen dömts för straffregisterbrott.

Medan reformarbetet under de senaste åren fått inriktas på att snabbast möjligt avveckla platsbristen vid skolorna och förbättra vårdresurserna för de svåraste fallen främst genom en kraftig utbyggnad av möjligheterna till sluten vård, måste i fortsättningen tyngdpunkten läggas på åtgärder som syftar till en förbättring av vårdresultatet och skolorganisationens effektivitet i övrigt. Vård- och behandlingsmetoder, arbetsträning och utbildning, personalrekrytering och personalutbildning samt en rationell organisation av både vårdarbetet och skolornas förvaltning är de frågor som här träder i förgrunden.

En del av dessa frågor har berörts av kommittén. Jag övergår nu till att närmare behandla kommitténs förslag.

I fråga om *vårdtiderna* vid skolorna har kommittén inte funnit det lämpligt att maximi- och minimitider fastslås för vistelse på ungdomsvårdsskola. Jag delar denna uppfattning och vill i anslutning härtill erinra om att det förslag till ny barnavårdslag, som i år förelagts riksdagen, inte innehåller några bestämmelser i detta hänseende. Frågan om längden av vårdtiderna bör — såsom kommittén förutsatt — ägnas fortlöpande uppmärksamhet från socialstyrelsens sida. Skulle det därvid visa sig ändamålsenligt att i något fall utfärda generella anvisningar och föreskrifter torde detta lämpligen kunna ske i administrativ ordning.

Vad kommittén i övrigt anfört rörande vårdtiderna på skolorna och därmed sammanhängande frågor föranleder inte någon erinran från min sida. Jag vill här anmäla, att den av kommittén och socialstyrelsen berörda försöksverksamheten med korttidsbehandling för manliga elever vid Hammargården påbörjats. Jag återkommer i det följande till frågan om viss personalförstärkning till denna skola på grund härav. Ifrågavarande verksamhet har pågått alltför kort tid för att det skall vara möjligt att nu bedöma resultatet av densamma. Den av kommittén väckta frågan om korttidsbehandling även för kvinnliga elever torde komma att prövas då erfarenheter vunnits av verksamheten vid Hammargården.

Beträffande förslaget om anordnande av en *utskrivningsavdelning* i Borås avsedd för Härsjögårdens yrkesskola vill jag erinra om att jag vid behandlingen av anslagen till ungdomsvårdsskolorna för innevarande budgetår (prop. 1959:88) förklarade mig inte vara beredd att föreslå att utskrivningsavdelningar inrättas vid vissa bestämda skolor. Det syntes i stället lämpligen få ankomma på Kungl. Maj:t att med anlitan av medel från anslaget till anordnande och drift av provisoriska förläggningar få bestämma om anordnande av utskrivningsavdelningar sedan närmare erfarenheter vunnits av verksamheten vid den sedan början av år 1959 inrättade utskrivningsavdelningen i Landskrona. Denna ordning bör tillämpas även i fortsättningen.

De av kommittén och dess expert, överläkaren Elsa-Brita Nordlund, anförda allmänna synpunkterna på den *medicinsk-psykologiska behandlingen* vid ungdomsvårdsskolorna har godtagits av flertalet remissorgan. Medici-

nalstyrelsen anser emellertid, att vården av de psykiskt sjuka eleverna berörts alltför litet av kommittén. Sveriges läkarförbund anser, att behovet av en mer sjukvårdsmässig behandling av eleverna förbisetts av kommittén.

Med hänsyn till de ofta konstaterade psykiska bristerna hos elevmaterialet och i syfte att nå bättre vårdresultat bör en betydande uppmärksamhet ägnas åt denna del av elevbehandlingen. De i betänkandet anförda synpunkterna bör kunna tjäna till viss vägledning vid uppläggnings- och vårdarbetet på skolorna. Möjligheterna att nå en tillfredsställande ordning på detta område begränsas emellertid både av att den ungdomspsykiatriska forskningen ännu inte kommit fram till entydiga resultat i fråga om behandlingsmetoder och av att det f. n. råder en ytterst besvärande brist på psykiatriskt skolad personal. Dessa brister torde komma att bestå under avsevärd tid. Till följd härav är det inte möjligt att f. n. få till stånd en sådan utbyggnad av vårdresurserna i ifrågavarande hänseende, som i och för sig skulle vara önskvärd.

F. n. finns vid skolorna inrättade tre läkartjänster, därav två vid Lövsta och en vid Ryagården. Dessa tjänster har sedan en längre tid varit vakanta. Vid flertalet skolor finns särskilda s. k. rådgivande psykiatrer anställda mot arvode. Dessutom finns en psykologtjänst inrättad vid Lövsta.

De resurser som sålunda står till skolornas förfogande är otillräckliga. Kommittén har föreslagit att försök skall göras vid ett par skolor med en mer intensiv medicinsk-psykologisk behandling. För detta ändamål skulle medel anvisas till ett ökat antal psykiaterbesök och till anställande av psykologer. En betydande uppräkningslista av de för psykiatrisk expertis avsedda medlen föreslås liksom också höjda ersättningar till psykiatrerna.

Flera remissorgan har uttalat, att den föreslagna förstärkningen inte är tillräckligt omfattande för att motsvara behovet. Den nyss berörda bristen på psykiatrer torde emellertid — såsom Svenska barnpsykiatriska föreningen påpekat i sitt yttrande — under flera år framåt göra en större insats från läkarnas sida omöjlig. Jag tillstyrker förslaget om ökning av medelsanvisningen för att möjliggöra att psykiatrisk expertis, i den mån tillgången på psykiatrer visar sig medge detta, anlitas i större omfattning än f. n. Där emot är jag inte beredd att i detta sammanhang ta ställning till förslaget om ändrade ersättningsgrunder för de rådgivande psykiatrerna. Vid avvägningen av psykiatrernas arbetsuppgifter bör beaktas vad medicinalstyrelsen och Stockholms barnavårdsnämnd i sina yttranden anført om nödvändigheten av koncentration av deras insatser.

Med hänsyn till bristen på kvalificerade psykologer och i avvaktan på ytterligare erfarenheter föreslår jag att endast en psykologtjänst inrättas. Det behov av psykologisk expertis som därutöver kan föreligga bör såsom statskontoret anført få tillgodoses genom anlitan av konsulter. Särskilda medel bör beräknas härför.

Frågan om den centrala ledningen av den medicinsk-psykologiska verk-

samheten vid skolorna har jag behandlat vid anmälan i årets statsverksproposition av socialstyrelsens avlöningsanslag (V ht s. 10). Jag anförde därvid, att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser om tillgodoseende av behovet av psykiatermedverkan på styrelsens skolbyrå under tid då tjänsten som chef, tillika läkare, vid Lövstaskolan ej är besatt.

Jag återkommer med preciserade förslag i anledning av vad jag nu anför vid min behandling i det följande av medelsbehovet till skolorganisationen under nästa budgetår.

Beträffande den *slutna världen* vid ungdomsvårdsskolorna har kommittén föreslagit, att vistelsetiden på special- eller mottagningsavdelning inte utan särskilda skäl skall få överstiga två månader. F. n. tillämpas på specialavdelningarna en längsta sammanhängande vistelsetid av högst två månader. Riksåklagaren har i sitt remissyttrande ifrågasatt, om det i tider av stigande brottslighet är riktigt att införa en begränsning av den tid en elev får omhändertas på slutna avdelning. Han anser att det bör övervägas att vid skolor, som mottar särskilt svårbehandlade och rymningsbenägna elever, mer allmänt tillämpa längre vistelsetid än kommittén föreslagit.

För egen del vill jag erinra om att i det förut berörda förslaget till ny barnvårdslag förutsättningarna för ungdomsvårdsskoleelevs intagning på slutna avdelning inte angetts. Bestämmelser härom torde få meddelas i samband med revision av den nuvarande ungdomsvårdsskolestadgan. Enligt min uppfattning bör vistelsetiden på ungdomsvårdsskolornas slutna avdelningar vara relativt kort. Den bör normalt inte överstiga den av kommittén föreslagna tiden av två månader. Undantag härifrån bör på av kommittén angivna förutsättningar få meddelas av socialstyrelsen. Det bör härvid bli möjligt att i särskilda fall tillgodose de av riksåklagaren angivna synpunkterna.

Kommittén har framlagt långtgående förslag i fråga om *skolundervisningen* vid ungdomsvårdsskolorna. En betydande del av eleverna i de åldersgrupper, som motsvarar de högsta klasserna i enhetsskolan, kommer från skoldistrikt som redan infört enhetsskolans högstadium. Kommittén anser, att enhetsskoleundervisning därför måste införas i snabbare takt vid ungdomsvårdsskolorna än i det allmänna skolväsendet i dess helhet. Kommittén föreslår ett fortsatt snabbt genomförande av försöksverksamhet med enhetsskoleundervisning med början under nästa budgetår.

Försök med enhetsskoleundervisning har innevarande budgetår påbörjats vid Vemyra skolhem. Jag har i princip inte något att erinra mot att sådan försöksverksamhet efter hand upptas vid andra ungdomsvårdsskolor. Närmare erfarenheter av verksamheten vid Vemyra bör emellertid avvaktas, innan så sker. Vid de fortsatta övervägandena av denna fråga bör man undersöka möjligheterna att begränsa kostnaderna genom samarbete med övriga närbelägna skolor i fråga om undervisning, lärartjänster och lokaler.

I avvaktan på att enhetsskoleundervisning anordnas i större omfattning

bör sådana skolpliktiga elever tillhörande klass 9 y, som inte kan placeras vid Vemyra, få fullgöra sin återstående skolplikt vid någon av yrkesskolorna. Behovet av undervisning för särskilt teoretiskt inriktade elever bör tills vidare liksom hittills kunna tillgodoses genom samarbete med det allmänna skolväsendet.

Kommittén har ingående behandlat frågan om *arbetsträning och yrkesundervisning* vid skolorna. Kommittén anser, att det är av en väsentlig betydelse för elevernas återanpassning att deras förutsättningar för en anknytning till arbetsmarknaden ökas.

Skolornas verksamhet i nämnda avseende bör enligt kommittén inriktas så att eleverna lätt kan erhålla arbete eller vidareutbildning efter utskrivningen. Syftet bör i stor utsträckning vara att ge eleverna förberedande yrkesutbildning. Verksamheten bör alltefter elevernas förutsättningar omfatta terapibetonad sysselsättning, arbetsträning och yrkesundervisning. Med hänsyn till den begränsade vårdtiden kan yrkesutbildning i egentlig mening i regel inte ges. Utbildning kan därför endast ges i sådana yrken som kräver kort tids undervisning. I övrigt får man inskränka sig till förberedande yrkesutbildning eller grundutbildning. Yrkesvägledning och anlagsprövning bör vidare förekomma och ges större utrymme än hittills. Verksamheten vid skolorna bör vara inriktad på produktion under former, vilka så långt möjligt liknar förhållandena ute i samhället.

Jag delar kommitténs allmänna synpunkter på frågan om anordnandet av arbetsträning och yrkesutbildning vid skolorna. Det är uppenbarligen av den allra största vikt, att under tiden för vistelsen på skolorna en fast grund lägges för ett normalt arbetsliv för eleverna efter utskrivningen. Men även för livet på anstalten är det — såsom för övrigt starkt betonas i de i det föregående refererade synpunkterna på den medicinsk-psykologiska behandlingen vid skolorna — av stor betydelse att eleverna hålles lämpligt sysselsatta. Denna del av skolornas verksamhet är enligt min mening så betydelsefull att den bör sättas i första rummet vid genomförandet av kommitténs olika förslag.

Skolornas nuvarande utrustning för arbetsträning och yrkesutbildning är såsom kommittén funnit otillräcklig. I likhet med kommittén och flertalet remissorgan anser jag, att en betydande upprustning på detta område måste genomföras. Upprustningen bör ske etappvis. Vid verksamhetens utformning kan därvid de av kommittén anförda allmänna synpunkterna i allt väsentligt vara vägledande. Jag vill i detta sammanhang särskilt framhålla att jag finner det angeläget, att det av kommittén rekommenderade samarbetet med olika på området verksamma statliga myndigheter såsom arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning bedrivs kontinuerligt och intensivt både lokalt och centralt. Samarbetet med arbetsmarknadsmyndigheterna synes lämpligen kunna anordnas efter de i arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande angivna riktlinjerna. Samarbete bör

också kunna etableras med näringslivets branschorganisationer och näringsidkare i skolornas närhet.

Kommittén har föreslagit, att ett stort antal verkstäder skall uppföras vid olika skolor. Inom ramen för det framlagda byggnadsprogrammet bör under nästa budgetår i första hand tillgodoses behoven vid nyinrättade skolor och skolor som fått ökat elevantal genom tillkomsten av nya elevavdelningar. Först i andra hand bör ersättningsbyggnader för redan befintliga verkstäder uppföras. Från dessa utgångspunkter föreslår jag att under nästa budgetår i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag uppföres nybyggnader för mekaniska verkstäder vid Hammargårdens, Gräskärrens, Bärby och Råby yrkesskolor för pojkar samt verkstads- och andra undervisningslokaler vid Hornö och Härsjögårdens yrkesskolor för flickor. Vidare tillstyrker jag att en mekanisk verkstad anordnas i befintliga lokaler på den nya ungdomsvårdsskolan Stigby på Visingsö samt att snickeriverkstaden vid Sundbo tillbygges. Verksamheten vid nämnda nya verkstäder bör anordnas efter de av kommittén uppdragna riktlinjerna. Jag återkommer i det följande till frågan om anvisande av medel till ifrågavarande byggnadsföretag ävensom till inköp av maskiner och annan utrustning till de nya verkstäderna.

Kommitténs förslag till ny- och ombyggnader av verkstäder vid övriga skolor får övervägas vid prövningen av anslagen till ungdomsvårdsskolorna för budgetåret 1961/62 och därefter. Vissa av de framlagda förslagen torde efter Kungl. Maj:ts prövning kunna komma i fråga som beredskapsarbeten, om arbetsmarknadsläget ger anledning därtill. Detta gäller även vissa av kommittén tidigare framlagda byggnadsförslag liksom projekt till omläggning av vatten- och avloppssystemet m. m. vid olika skolor.

De av mig förordade byggnadsarbetena torde bli färdiga omkring den 1 april 1961. Ställning bör därför redan nu tas till frågan om personalbehovet vid de nya verkstäderna. Med hänsyn till verksamhetens inriktning på produktion förordar jag att ingenjörstjänster inrättas i stället för — som kommittén föreslagit — yrkeslärartjänster, en vid var och en av skolorna Hammargården, Gräskärr, Bärby och Stigby. I fråga om Råby ansluter jag mig till kommitténs förslag att den nuvarande skrädderutbildningen nedlägges. Frågan om anordnandet av elevutbildningen vid Hornö synes böra ytterligare övervägas. Det synes böra få ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med byggnadsarbetenas färdigställande ta ställning härtill. Till kommitténs övriga förslag i fråga om yrkesundervisningens anordnande vid olika skolor är jag inte nu beredd ta ställning.

De av kommittén föreslagna nya verkstadslokalerna är i regel avsedda för en större grupp elever än vad hittills varit vanligt inom organisationen. Dessa stora grupper — 12–16 elever — kan inte tillfredsställande tas om hand av en befattningshavare. Med hänsyn härtill och i syfte att även i övrigt åstadkomma en rationell organisation av en mer än förut produktionsinrik-

tad undervisning har kommittén föreslagit, att s. k. arbetande förmän skall anställas vid flertalet av de nuvarande verkstäderna.

Kommitténs förslag i denna del synes värt att pröva. Jag föreslår, att en försöksverksamhet med den föreslagna anordningen upptas vid några skolor under nästa budgetår. Befattningar för ändamålet — förslagsvis yrkesmästare i lönegrad 11 — bör inrättas vid de för normalklientel avsedda yrkeskolorna Fagared, Sundbo, Gräskärr och Hammargården. Avlöningarna för nämnda befattningar bör såsom statskontoret anfört bestridas från avlöningsanslaget och ej från omkostnadsanslaget.

Övergången till en mer produktionsinriktad sysselsättning vid skolorna aktualiserar frågan om en effektiv arbetsanskaffning till verkstäderna. Denna betydelsefulla verksamhet synes kunna anordnas efter de av kommittén och arbetsmarknadsstyrelsen angivna riktlinjerna.

Kommittén har föreslagit, att ett nytt *avlöningsystem* anpassat efter arbetsprestationerna införes vid skolorna. Jag finner de tankegångar som ligger bakom förslaget värda allt beaktande, men anser, att frågan bör övervägas ytterligare i anslutning bl. a. till den fortsatta behandlingen av ett av 1956 års eftervårdsutredning framlagt förslag i samma ämne avseende fångvården (jfr II ht 1960 s. 68—69).

Kommittén har slutligen föreslagit att olika poster i skolornas omkostnadsstat skall räknas upp för att bestrida kostnader för psykotekniska prov, arbetsträning hos hantverkare och industrier samt anlagsprövning och vidareutbildning av elever. Ifrågakarande ändamål torde redan nu i viss utsträckning tillgodoses med anlåtande av de medel som står till förfogande på skolornas omkostnadsstat. Vid min bedömning i det följande av medelsbehovet till omkostnader vid skolorna under nästa budgetår kommer jag att i viss utsträckning föreslå en uppräkningslista av de till bl. a. nämnda ändamål avsedda anslagsposterna.

I detta sammanhang torde få behandlas de av socialstyrelsen framlagda förslagen rörande omfattningen av *jordbruksverksamheten och undervisningen i jordbruks- och trädgårdsskötsel* inom skolorganisationen. Styrelsen föreslår, att skoljordbruken bibehålles i oförändrad omfattning vid pojkskolorna och vid Ryagårdens yrkesskola för flickor men nedlägges helt vid flickskolorna Eknäs, Bistagården och Broby. Vid övriga flickskolor bör jordbruksarealen utarrenderas eller försäljas men hushållsträdgårds- och smådjursskötsel av mindre omfattning förekomma. Såväl teoretisk som praktisk utbildning bör bedrivas vid de kvarvarande jordbruken. Handelsträdgård med undervisning i trädgårdsskötsel bör finnas anordnad vid tolv skolor. I denna del innebär förslaget att sådan undervisning återinföres vid två skolor — Sundbo och Långanäs — där den enligt beslut vid 1954 och 1955 års riksdagar skulle nedläggas.

Med hänsyn till den höjning av elevantalet som skett vid Sundbo och Långanäs under det senaste året bör sysselsättningsmöjligheterna mer per-

manent ökas. Jag tillstyrker förslaget om återupptagande av trädgårdsundervisning där.

Vad avser styrelsens förslag i övrigt kan jag godta vad som föreslagits rörande pojkskolorna och flickskolan Ryagården. Vad övriga flickskolor beträffar finns det onekligen skäl för de av styrelsen förordade åtgärderna, främst jordbruksarealens ringa omfattning och de dåliga driftresultaten. Jag anser mig därför kunna i princip godta förslagen men vill inte tillråda, att någon större del av de skolorna tillhöriga markområdena försäljes. Där emot bör lämpligt avvägda arealer kunna utarrenderas. Därvid måste beaktas, att skolornas behov av markutrymme för eventuell framtida expansion säkerställs. Dessutom bör vid samtliga skolor tillses, att förutsättningar bibehållas för trädgårdsverksamhet i mindre omfattning och för smådjurskötsel.

Kommittén har föreslagit vissa åtgärder i syfte att öka och intensifiera *fritidsverksamheten* vid skolorna. En väl planerad och meningsfull fritidsverksamhet är ett viktigt led i elevbehandlingen. Vid det fortsatta anordnandet av denna verksamhet bör de av kommittén anförda synpunkterna vara vägledande. Frågan om samarbete mellan ungdomsvårdsskolorna och de frivilliga organisationerna bör därvid ägnas stor uppmärksamhet. I detta hänseende bör de synpunkter skolöverstyrelsen anfört i sitt remissyttrande särskilt beaktas.

För att öka möjligheterna till fritidsverksamhet vid skolorna tillstyrker jag en viss ökning av medelsanvisningen härför. Jag återkommer härtill i det följande.

Kommittén har framlagt vissa förslag till förstärkning av resurserna för *eftervård*. Förslagen innebär bl. a., att verksamheten med kontrollerad familjevård och utackordering i fosterhem intensifieras. Vidare förordas ökat samarbete mellan olika eftervårdsorganisationer, ökat stöd till den av I.O.G.T. bedrivna verksamheten med inackorderingshem, höjning av övervakararvoden m. m.

Enligt min mening är det angeläget, att resurserna för olika former av eftervård ökas. En effektiv eftervård är av den allra största betydelse för ett gott vårdresultat. Med hänsyn härtill och till föreslagna ändringar i barnavårdslagstiftningen torde det bli nödvändigt att ompröva de olika formerna för eftervård. Härvid bör särskilt övervägas i vad mån större insatser kan göras genom barnavårdsnämnderna, statliga och kommunala arbetsvårdsorgan samt olika enskilda organisationer. Vidare bör de av kommittén berörda frågorna rörande eftervårdskonsulenterna och samarbete mellan ungdomsvårdsskolornas, kriminalvårdens och nykterhetsvårdens konsulentorganisationer m. m. uppmärksammas.

Förslaget om en höjning av övervakararvodena är jag inte beredd att nu tillstyrka. Frågan härom bör övervägas i ett sammanhang för samtliga berörda vårdområden. Övervakararvodet inräknas f. n. i det för varje elev fast-

ställda årliga eftervårdsbidraget. Denna ordning bör gälla även framgent.

Vad angår inackorderingshemmen har kommittén, utan att framlägga konkret förslag till nytt bidragssystem, förordat ökat statligt stöd. Utformningen av ett sådant stöd måste ytterligare övervägas. Därvid bör som kommittén antytt förefintligt intresse för insatser på detta område från andra ideella sammanslutningar utnyttjas.

För att bereda möjligheter till främst en utökning av verksamheten med utackordering i enskilda hem tillstyrker jag en uppräknig av anslagsposten till eftervård och utackordering. Jag återkommer med preciserat förslag här om i det följande.

Kommittén har föreslagit, att *personalen* vid skolorna förstärkes med bl. a. tio assistenter och tolv kanslibiträden.

Vad angår assistenttjänster finner jag det i princip önskvärt med ökade insatser av specialutbildad arbetskraft vid skolorna. Emellertid synes frågan om en lämplig sammansättning av personalen vid skolorna och fördelningen av arbetsuppgifterna mellan olika personalkategorier böra närmare övervägas. Härvid bör beaktas den av kommittén och statens organisationsnämnd berörda frågan om assistenternas befattning med den direkta ledningen av elevavdelningar.

I avvaktan på en närmare undersökning av dessa frågor tillstyrker jag att två assistenttjänster inrättas. Jag återkommer härtill i det följande.

I årets statsverksproposition (V ht s. 10) har jag vid anmälan av socialstyrelsens avlöningsanslag uttalat, att frågan om fördelningen av vissa administrativa göromål mellan skolbyrån och de lokala skolledningarna bör undersökas. Med hänsyn härtill bör förslaget att inrätta kanslibiträdestjänster vid skolorna upptas senare.

Vad kommittén anfört rörande de krav på grundutbildning som bör ställas på assistenter föranleder inte någon erinran från min sida.

Beträffande kompetens för innehav av rektorsbefattning har kommittén föreslagit, att den nuvarande av socialstyrelsen upplagda individuella utbildningen för förvärv av sådan kompetens skall ersättas med en i styrelsens regi bedriven fortbildningskurs för assistenter. Kommittén har därvid förutsett att rektorerna skall rekryteras från assistentpersonalen.

Den utbildningsverksamhet som nu bedrivs för aspiranter till rektorstjänster vid ungdomsvårdsskolorna har inte motsvarat förväntningarna. Vid inte mindre än tio skolor har de nuvarande rektorerna ännu inte fullföljt sin utbildning och förvärvat den av socialstyrelsen föreskrivna kompetensen. Den nuvarande ordningen försvårar rekryteringen utifrån av ledare till skolorna samtidigt som den inte lockat tillräckligt många personer att skaffa sig den erforderliga utbildningen. Enligt min mening bör rekryteringen av rektorstjänster inte ske enbart inom gruppen assistenter och avdelningsföreståndare. Även personer med annan erfarenhet bör kunna komma i fråga, t. ex. lärare av olika slag och personer med erfarenhet från andra närliggan-

de vårdområden m. m. Jag är med hänsyn till det anförda inte beredd att ännu ta ställning till den föreslagna särskilda utbildningsgången för assistentpersonalen.

Utbildningsverksamheten för vård- och tillsynspersonalen bör i stort sett förtgå enligt hittills tillämpade grunder.

Till förslaget om utredning av frågan om gemensam grundutbildning för vård- och tillsynspersonal inom olika vårdområden är jag inte beredd att ta ställning i detta sammanhang.

Jag övergår härefter till att beräkna medelsbehovet under de olika anslagen för nästa budgetår.

Avlöningar

Av de av socialstyrelsen föreslagna löneregleringarna tillstyrker jag, att två rektorstjänster uppflyttas från Ao 23 till Ao 24 och en rektorstjänst som nu är placerad i Ae 23 uppflyttas till Ao 24. Vidare tillstyrker jag kommitténs förslag om uppflyttning av en psykologtjänst från Ae 23 till Ae 24. De i övrigt föreslagna löneregleringarna kan inte tillstyrkas.

Beträffande personal till mottagningsavdelningarna vid Fagared, Hammargården, Sundbo, Bistagården och Brättegården samt specialavdelningen vid Bärby får jag anmäla, att Kungl. Maj:t den 23 oktober 1959 — i anledning av en av socialstyrelsen i samråd med statens organisationsnämnd avgiven framställning — medgivit att vid var och en av nämnda skolor må tills vidare för tjänstgöring vid ifrågavarande avdelningar finnas inrättade befattningar för en tillsynsman i Ae 12, en förste vårdare i Ae 10, en yrkesmästare i Ae 9 och en vårdare i Ae 8. Förslaget att inrätta ytterligare vårdartjänster för de nämnda avdelningarna är jag inte beredd att nu ta ställning till.

För innevarande budgetår har för dessa tjänster beräknats 135 000 kronor, motsvarande kostnaderna för något mindre än ett halvt budgetår. Härutöver erforderliga medel bör nu upptas.

För den nya mottagningsavdelningen vid Gräskärr bör inrättas en tjänst som tillsynsman i Ae 12, en tjänst som förste vårdare i Ae 10, en yrkesmästare i Ae 9 och en vårdartjänst i Ae 8. Då avdelningen inte torde bli färdig förrän i slutet av 1960 beräknar jag medel för dessa tjänster endast för ett halvt budgetår. För tillgodoseende i övrigt av personalbehovet vid skolan efter färdigställandet av nu pågående utbyggnad bör vidare inrättas befattningar för en vårdare i Ae 8 och ett ekonomibiträde i Ae 4.

Med hänsyn till den pågående försöksverksamheten med korttidsbehandling av vissa elever vid Hammargården bör en viss förstärkning av personalen vid skolan ske. Jag tillstyrker därför att ytterligare en assistenttjänst i Ae 17 inrättas vid skolan. Dessutom bör — för att avlasta bokförings- och andra administrativa arbetsuppgifter från skolans rektor — de till kontorshjälp vid skolorna avsedda medlen räknas upp med 5 000 kronor.

Vidare tillstyrker jag förslaget att inrätta ytterligare en assistenttjänst i Ae 17 vid Sundbo.

Socialstyrelsen har upprepat sina vid tidigare tillfällen gjorda förslag om utökning av den nuvarande personaluppsättningen vid specialavdelningarna, som f. n. består av en tillsynsman, en förste vårdare, en yrkesmästare och en vårdare. Enligt vad jag inhämtat har det varit möjligt för styrelsen att med anlitande av de under anslaget för avlönande av vikarier m. fl. avsedda medlen i betydande utsträckning tillgodose föreliggande behov av personalförstärkning vid nämnda avdelningar. Jag är därför inte beredd att tillstyrka att särskilda tjänster inrättas för ifrågavarande ändamål eller att ytterligare medel beräknas härför.

Socialstyrelsens förslag om utbyte av två tjänster som jordbruksförman i Ae 10 mot tjänster för hantverkare i Ae 8 kan jag tillstyrka.

Tidigare har jag bl. a. föreslagit, att nya verkstäder skall anordnas vid Gräskärr, Hammargården, Bärby och Stigby. I anledning härav tillstyrker jag, att en ingenjörstjänst i Ae 15 inrättas vid var och en av nämnda skolor. Vidare föreslår jag, att tjänster för yrkesmästare i Ae 11 inrättas vid Fagared, Sundbo, Gräskärr och Hammargården. Då verkstäderna vid Gräskärr, Hammargården och Bärby inte torde bli färdiga förrän omkring den 1 april 1961 beräknar jag medel för de vid nämnda skolor föreslagna tjänsterna endast för ett kvartal av nästa budgetår.

I det föregående har jag tillstyrkt kommitténs förslag att ytterligare medel skall ställas till socialstyrelsens förfogande för anlitande av psykiatrisk och psykologisk expertis vid skolorna. Posten till arvoden åt rådgivande psykiatrer m. m., som f. n. är uppförd med 74 700 kronor, bör i anledning härav höjas med 75 000 kronor.

Vidare tillstyrker jag, att en tjänst som psykolog i lönegrad Ae 24 inrättas vid Ryagården. Det bör ankomma på denne befattningshavare att jämväl tjänstgöra som psykologisk rådgivare vid Råby yrkesskola och Östra Spångs skolhem.

Socialstyrelsen har föreslagit en avsevärd personalförstärkning på grund av den allmänna arbetstidsförkortningen. Någon utredning av behovet av den ifrågavarande personalförstärkningen har inte redovisats. Såsom styrelsen påpekat har Kungl. Maj:t den 27 februari 1959 uppdragit åt statens organisationsnämnd att i samråd med socialstyrelsen utreda behovet av arbetskraft vid skolorna till följd av arbetstidsförkortningen. I detta sammanhang torde vidare få anmälas, att Kungl. Maj:t den 30 april 1959 uppdragit åt statens organisationsnämnd att i samråd med socialstyrelsen utreda frågan om anordnandet av tjänstgöringen nattetid vid skolorna. Ifrågavarande utredningar är ännu inte färdiga varför jag inte är beredd att tillstyrka socialstyrelsens framställning i denna del.

I avvaktan på att nämnda utredningar slutföres bör 110 000 kronor beräknas till ifrågavarande ändamål.

Socialstyrelsen har förutsatt en betydande medelsåtgång för övertidserättning och obekvämhettstillägg till assistenter vid skolorna. I den mån dessa befattningshavare undantagsvis fullgör tjänstgöring av sådan art att ersättning befinnes kunna utgå bör kostnaderna härför kunna bestridas utan att de för nämnda ändamål nu avsedda medlen behöver räknas upp.

De av socialstyrelsen beräknade beloppen till löneklassuppflyttningar m. m. samt till avlöning av vissa för del av innevarande budgetår inrättade tjänster vid Gräskärr och Hammargården synes kunna minskas med 45 000 kronor. Till kompensation för höjda folkpensionsavgifter bör ytterligare 101 000 kronor beräknas.

I enlighet med vad socialstyrelsen föreslagit bör en på övergångsstat uppförd rektorstjänst i Ao 23 utgå ur personalförteckningen. Styrelsens förslag att återföra två på övergångsstat uppförda trädgårdsmästartjänster i Ao 12 till ordinarie stat kan jag inte tillstyrka.

De av mig i det föregående förordade förslagen medför en ökning av anslagsbehovet med 737 000 kronor. Anslaget bör uppföras med (8 210 000 + 737 000) 8 947 000 kronor.

Omkostnader

Någon uppräknig av posterna till tvätt och renhållning och diverse anser jag inte nödvändig.

Socialstyrelsen har föreslagit, att en ny delpost till anskaffning, underhåll och drift av tjänstebilar och bussar uppföres i omkostnadsstaten samt att ett belopp av 97 250 kronor beräknas för nämnda ändamål. Kostnaderna för inköp av bilar till skolorna har hittills huvudsakligen bestritts från posten till utgifter för jordbruks- och verkstadsdriften. Fordonens driftskostnader har belastat olika poster under omkostnadsstaten, främst posten till reseersättningar och delposter under jordbruks- och verkstadsdriften. I likhet med socialstyrelsen finner jag det ändamålsenligt att ifrågavarande utgifter sammanföres under en särskild post. Posten bör upptas till 90 000 kronor. Jag förutsätter att härefter samtliga kostnader för inköp och drift m. m. av skolornas bilar och bussar bestrides från denna anslagspost.

I fråga om posten till reseersättningar har socialstyrelsen föreslagit en höjning med 30 000 kronor och kommittén för ungdomsvårdsskolorna en höjning med 75 000 kronor. Jag tillstyrker en uppräknig med 20 000 kronor för att möjliggöra ökat antal besök på skolorna av psykiatrer.

För upprustning av inventariebeståndet höjdes posten till inventarier med 20 000 kronor år 1955, 5 000 kronor år 1958 och 15 000 kronor år 1959. Socialstyrelsen har nu för nämnda ändamål begärt en ytterligare uppräknig av posten med 40 000 kronor och dessutom föreslagit, att posten räknas upp med 5 000 kronor för visst inventarieunderhåll. Jag kan endast tillstyrka att posten höjes med 10 000 kronor.

Vidare bör följande delposter räknas upp, nämligen posterna till sjukvård med 1 000 kronor, bränsle, lyse och vatten med 60 000 kronor, utspisning med 105 000 kronor, beklädnad med 60 000 kronor, hälso- och sjukvård med 12 000 kronor, övriga expenser med 10 000 kronor samt elevbelöning med 40 000 kronor.

I anslutning till vad jag anfört i det föregående vid behandlingen av kommitténs för ungdomsvårdsskolorna olika förslag tillstyrker jag, att delposten till undervisning, lek och idrott räknas upp med 35 000 kronor.

Posten till eftervård och utackordering har år 1958 och 1959 höjts med sammanlagt 259 000 kronor bl. a. för att möjliggöra en utökad verksamhet med utackordering av elever i familjevård. Antalet utackorderade elever har på grund härav kunnat betydligt ökas under de senare åren. En ytterligare ökning av utackorderingsverksamheten är önskvärd. Vidare bör såsom kommittén för ungdomsvårdsskolorna föreslagit möjligheter för vidareutbildning av elever m. m. utökas. För angivna ändamål tillstyrker jag, att posten räknas upp med 90 000 kronor.

Posten till utgifter för jordbruks- och verkstadsdriften bör — med hänsyn till att kostnader för inköp och drift av bilar m. m. kommer att under nästa budgetår bestridas från annan utgiftspost — kunna sänkas med 13 000 kronor. Jag räknar med att det av socialstyrelsen angivna behovet av upprustning av inventariebeståndet vid vissa jordbruk och underhåll av jordbrukets byggnader ändå skall kunna tillgodoses. Inkomstposterna bör räknas upp med 10 000 kronor.

Anslaget bör i enlighet med vad jag förordat ökas med (90 000 + 20 000 + 10 000 + 1 000 + 60 000 + 105 000 + 60 000 + 12 000 + 10 000 + 40 000 + 35 000 + 90 000) 533 000 kronor och minskas med (13 000 + 10 000) 23 000 kronor och alltså uppföras med (4 619 000 + 510 000) 5 129 000 kronor.

Engångsanskaffning av inventarier

I anslutning till vad jag anfört i det föregående samt till de förslag jag i det följande lägger fram vid behandlingen av investeringsanslaget till byggnadsarbeten m. m. förordar jag, att 15 000 kronor beräknas för anskaffning av inventarier och annan utrustning till personalbostäder vid Bistagården samt 805 000 kronor till maskinutrustning m. m. vid de skolor som under nästa budgetår tillföres nya verkstadslokaler. Vidare bör 30 000 kronor beräknas för inventarier till mottagningsavdelning och administrationsbyggnad vid Gräskärr.

Anslaget bör alltså uppföras med (15 000 + 805 000 + 30 000) 850 000 kronor.

Anordnande och drift av provisoriska förläggningar

Såsom framgår av vad jag tidigare anfört finns f. n. tolv provisoriska förläggningsbyggnader vid olika skolor. Byggnaderna, som hyres av socialstyrelsen, torde behövas för skolverksamheten under hela nästa budgetår.

Kostnaderna för hyra för nämnda byggnader under nästa budgetår kan beräknas till 42 000 kronor och för personal vid förläggningarna till ca 190 000 kronor. Skogsförläggningar bör anordnas i något större omfattning än vad socialstyrelsen förutsatt. Enligt vad jag inhämtat torde möjligheter finnas att under nästa budgetår anordna fyra sådana förläggningar i samarbete med Skid- och friluftsrämjandet. Kostnaderna härför beräknas till ca 180 000 kronor. Därjämte bör 88 000 kronor beräknas till kostnaderna för ev. erforderliga ytterligare provisoriska förläggningar.

Anslaget bör sålunda uppföras med (42 000 + 190 000 + 180 000 + 88 000) 500 000 kronor.

Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården

Genom tillkomsten av nya skolor och avdelningar har en betydande ökning skett av personalen vid skolorna. Personalutbildningen bör därför under nästa budgetår bedrivas i minst samma omfattning som under innevarande budgetår.

Jag tillstyrker därför att 14 000 kronor beräknas för utbildning vid Lövsta under tre månader av tio aspiranter till vårdartjänster liksom för annan utbildning av personal vid vissa skolor. Vidare bör i enlighet med socialstyrelsens förslag 21 000 kronor anvisas för en kurs om tre veckor för vård- och tillsynspersonal. Med hänsyn till vad jag tidigare anfört i fråga om utbildning av rektorer och assistenter är jag inte beredd att nu ta ställning till förslagen om kurser för dessa personalgrupper. Utöver förut angivna belopp bör emellertid 20 000 kronor beräknas för fortbildning av personal vid skolorna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om en sådan kurs.

Anslaget bör sålunda uppföras med (14 000 + 21 000 + 20 000) 55 000 kronor.

Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m.

Såsom framgår av vad jag tidigare anfört bör verksamheten vid inackorderingshemmen under nästa budgetår fortgå enligt oförändrade grunder. Till I.O.G.T. bör därvid utgå ett anslag av 2 000 kronor.

Med hänsyn till storleken av befintlig reservation kan anslaget upptagas med endast ett formellt belopp av 100 kronor.

Ersättning till inackorderingshem för driftförluster m. m.

Den kontanta ersättning av 1 000 kronor per år, som nu utgår till husmoder vid inackorderingshem, fastställdes vid 1956 års riksdag. Jag är fortfarande inte beredd att tillstyrka höjning av ifrågavarande ersättning. För nästa budgetår bör därför 7 000 kronor anvisas för detta ändamål. Till ersättning för driftförluster bör i enlighet med socialstyrelsens förslag beräknas 63 000 kronor. Vidare bör bidraget å 3 000 kronor till Frälsningsarméns flickhem i Stockholm och Malmö utgå även under nästa budgetår och bestridas från förevarande anslag.

Anslaget bör sålunda uppföras med $(7\ 000 + 63\ 000 + 3\ 000)$ 73 000 kronor.

Vissa byggnadsarbeten m. m.

I det föregående har jag förordat att verkstadsbyggnader skall uppföras vid Råby, Gräskärr, Hammargården, Bärby, Hornö och Härsjögården. Kostnaderna för dessa byggnadsföretag har av kommittén uppskattats till sammanlagt 1 160 000 kronor. Med anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört i sitt remissyttrande har jag låtit styrelsen utarbeta ritningsförslag till de förenämnda byggnaderna, som därefter kostnadsberäknats. Kostnaderna för dem beräknas nu till sammanlagt 1 650 000 kronor.

Kostnaderna för den av mig tidigare föreslagna tillbyggnaden av snickeri-verkstaden vid Sundbo beräknas till 106 000 kronor.

De av bostadsstyrelsen framlagda förslagen i fråga om tillgodoseendet av bostadsbehovet vid bl. a. ungdomsvårdsskolorna bör övervägas i ett större sammanhang. Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till dem. Försiktighet bör dock iakttas vid anvisande av medel till nybyggande av bostäder. På grund av den betydande utvidgningen av organisationen under senare år är det emellertid nödvändigt att vid vissa skolor uppföra ytterligare bostadshus. Jag beräknar 744 000 kronor för nämnda ändamål. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vid vilka skolor bostäder bör uppföras under nästa budgetår.

För det av mig angivna byggnadsprogrammet erfordras sålunda $(1\ 650\ 000 + 106\ 000 + 744\ 000)$ 2 500 000 kronor.

Chefen för finansdepartementet har vid anmälen i årets statsverksproposition av förslaget till stat för statens allmänna fastighetsfond behandlat frågan om medelsanvisning till vissa förbättringsarbeten vid ungdomsvårdsskolorna (Bil. 20 s. 16—17, 24 ff. och 46). Härvid tillstyrktes en särskild medelsanvisning av 1 200 000 kronor till de angivna ändamålen. Då beredningen av frågan om anslag till ungdomsvårdsskolorna för nästa budgetår inte var avslutad vid nämnda tidpunkt angavs inte någon definitiv disposition av medlen på olika objekt. Utöver de i ifrågavarande sammanhang anmälda behoven av förbättringsarbeten vid skolorna har byggnadsstyrelsen

inkommit med ett förslag till ombyggnad av en skolbyggnad vid Hammargården.

Efter samråd med chefen för finansdepartementet förordar jag, att 275 000 kronor beräknas till ombyggnad av huvudbyggnaden vid Bistagården, 55 000 kronor till vissa byggnadsarbeten samt omläggning av elcentralen m. m. vid Bärby, 45 000 kronor till centralisering av värmeförsörjningen vid Broby, 40 000 kronor till samma ändamål vid Johannisberg, 40 000 kronor till ombyggnad av panncentral m. m. vid Hårsjögården, 475 000 kronor till vatten- och avloppsanläggningar vid olika skolor, 140 000 kronor till brandskyddsåtgärder samt 130 000 kronor till ombyggnad av skolhuset vid Hammargården.

Det av byggnadsstyrelsen ingivna förslaget om uppförande av en ny elevförläggning vid Hornö såsom ersättning för en nedbrunnen byggnad kan jag godtaga. Ytterligare ett isoleringsrum bör dock anordnas i byggnaden. Kostnaderna för arbetena beräknas till 480 000 kronor. Jag tillstyrker att nämnda belopp anvisas på tilläggsstat för innevarande budgetår.

Med hänsyn till läget inom vårdområdet synes Kungl. Maj:t — i likhet med vad som gäller för innevarande budgetår — böra erhålla medgivande att, om så befinner lämpligt, inom anslagets ram omdisponera medel till annat byggnadsföretag än de nu nämnda.

VI. Hemställan

Under åberopande av vad jag sålunda i olika hänseenden anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, som föranledes av vad jag i det föregående förordat;

II. godkänna följande avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 520 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	236 900
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	4 785 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 255 000

5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, förslagsvis	150 000
Summa kronor	8 947 000;

III. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60 anvisa å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond

till *Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården* ett investeringsanslag av 480 000 kronor;

IV. för budgetåret 1960/61 anvisa

a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln

1) till *Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar* ett förslagsanslag av 8 947 000 kronor;

2) till *Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Omkostnader* ett förslagsanslag av 5 129 000 kronor;

3) till *Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* ett reservationsanslag av 850 000 kronor;

4) till *Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Anordnande och drift av provisoriska förläggningar* ett reservationsanslag av 500 000 kronor;

5) till *Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården* ett reservationsanslag av 55 000 kronor;

6) till *Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m.* ett reservationsanslag av 100 kronor;

7) till *Ersättning till inackorderingshem för driftförluster m. m.* ett reservationsanslag av 73 000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond

till *Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården* ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bengt Lundin

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
<i>Propositionens huvudsakliga innehåll</i>	1
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 4 mars 1960</i>	3
I. Inledning	4
II. Gällande bestämmelser och nuvarande organisation	5
III. Förslag rörande verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna	
A. Kommittén för ungdomsvårdsskolorna	8
B. Yttranden	32
IV. Socialstyrelsens anslagsäskanden	47
V. Departementschefen	65
VI. Hemställan	85